

MAREK MIŁAWICKI OP
<https://orcid.org/0000-0001-9718-6216>
(Dominikański Instytut Historyczny w Krakowie)

PRZEORZY KONWENTU DOMINIKANÓW KRAKOWSKICH W DOBIE ZABORÓW. SZKIC PORTRETU ZBIOROWEGO

Abstrakt

Artykuł poświęcony jest 23 przeorom klasztoru dominikańskiego w Krakowie, urzędującym w okresie zaborów (1795–1918). Jest to szkic portretu zbiorowego, stworzony na podstawie elementów ich biografii, takich jak wiek, miejsce pochodzenia, staż zakonny i kapłański, wykształcenie, kariera w zgromadzeniu, w końcu śmierć. Prześledzenie tych kwestii ma na celu zbadanie, czy da się wskazać jakieś prawidłowości towarzyszące wyborowi czy mianowaniu braci na ten najwyższy urząd w klasztorze. Jednocześnie pozwala przyjrzeć się lepiej elicie dominikańskiej, do której z pewnością można zaliczyć przeorów krakowskiego konwentu Świętej Trójcy.

Słowa kluczowe: dominikanie, klasztor Świętej Trójcy w Krakowie, zakony, klasztory, prozopografia, Galicja, wiek XIX, przeorzy

Od początku istnienia Zakonu Kaznodziejskiego podstawowym zadaniem przeora konwentu (*prior conventualis*) jest przewodniczenie życiu braci w klasztorze. Nie ma on władzy absolutnej, działa w imieniu braci i razem z braćmi, którzy wypowiadają się podczas kapituł konwentualnych. Przełożony klasztoru odpowiada za realizację celów wspólnoty, dbając o współodpowiedzialność poszczególnych zakonników. Przeor wybierany jest podczas kapituły konwentu (klasztoru). Jako pierwszy wśród braci odpowiada za nich i za cały klasztor, a także, chociaż ma do pomocy oficjalistów, za jego sytuację materialną. Toteż ustawodawstwo dominikańskie zawsze podkreśla, że urząd przeorski powinna pełnić osoba doświadczona, zrównoważona i odpowiedzialna oraz ciesząca się autorytetem wśród braci i w społeczności lokalnej¹.

¹ Szerzej o instytucji przeora w świetle ustawodawstwa dominikańskiego zob. np. *Constitutiones, declarationes et ordinationes Capitulum generalium Sacri Ordinis Praedicatorum ab anno 1220 usque ad 1650 emanatae, et ab admodum Rev. Patre Magistro Fr. Vincentio Fontana exscriptae digestae, atque anno 1655 evulgatae, et usque ad annum 1862 continuatae quibus accedunt, juxta mentem Capituli Generali Romae 1841 ordinatione*

W swojej osiemsetletniej historii dominikański klasztor Świętej Trójcy w Krakowie miał wybitnych przełożonych. Zapewne każdy z nich wniósł coś ważnego i istotnego w rozwój i funkcjonowanie konwentu. W ciągu tych ośmiu wieków przeżywał on upadki i wzloty: raz był to znaczący ośrodek życia dominikańskiego, w którym oprócz konwentu działały ważne instytucje prowincji, promie-

*tertia plurima recentiora constitutionum apostolicarum, sacrarumque congregationum decreta opus ab admodum reverendo patre magistro fratre Cajetano-Lo-Cicero Provinciae Trinacriae jussu patris reverendissimi magistri Ordinis Fratris Alexandri Vincentii Jandel compilatum et typis editum. Prima pars, Romae 1862, s. 165–170 (De Electione Prioris Conventualis), s. 373–378 (De Prioribus Conventuum); Constitutiones Fratrum Ordinis Praedicatorum editio approbata a Capitulo Generali quod Gandavi, anno 1871, celebratum est, Parisiis 1872, s. 263–309 (nr 502–598); Georgina R. Galbraith, *The Constitution of the Dominican Order, 1216 to 1360*, Publication of the University of Manchester, Vol. 170, Historical Series, No 44, London–New York 1925, s. 45–47; Davide M. Montagna, *Priore. 2. Tra i Mendicanti*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, vol. 7, diretto di Guerino Pelliccia, Giancarlo Rocca, Roma 1983, kol. 862–864.*

niujący nie tylko na Kraków i na lokalny Kościół, ale również na całą Polskę; innym razem stanowił niewielką wspólnotę, która czasami chyliła się ku upadkowi. Jednak zarówno w okresie wielkości, jak i słabości konwentu przeorzy robili wszystko, aby nie dopuścić do jego ruiny. Dbali zarówno o klasztor, jak i o przylegającą doń świątynię. To właśnie oni z pomocą braci początkowo go wznosili, a następnie zabiegali o jego restaurację czy rozbudowę, a po zniszczeniach, które przyniosły pożary miasta, także o odbudowę. To dzięki ich trosce powiększał się klasztorny księgozbiór, przybywało elementów wyposażenia liturgicznego i artystycznego, dzisiaj podziwianych niejednokrotnie jako dzieła sztuki. Ważnym postulatem badawczym jest zatem przyjrzenie się postaciom przełożonych klasztoru nie tylko w oparciu o poszczególne biografie, ale również jako pewnej zbiorowości. Dzięki tak powstałemu ich wspólnemu portretowi możemy postarać się odpowiedzieć na kilka ważnych pytań: o pochodzenie, wiek, wykształcenie, karierę zakonną, liczbę pełnionych kadencji na urzędzie przeora krakowskiego, ważniejsze zadania i osiągnięcia, które były udziałem przeorów konwentu, w końcu o ich dalsze losy oraz ewentualny dorobek naukowy i pisarski. Możemy ustalić, czy były jakieś prawidłowości przy wybieraniu przeora przez wspólnotę. Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na te pytania na przykładzie biografii 23 przeorów, którzy kierowali klasztorem Świętej Trójcy w Krakowie w latach niewoli narodowej (1795–1918). Z pewnością brak polskiej państwowości i podległość obcym mocarstwom miały wówczas wpływ na trudności w funkcjonowaniu konwentu. Ważna była zatem postawa przeora, który nie tylko podejmował kontakty z władzami państwowymi, kościelnymi i zakonnymi, ale także wpływał na poziom życia zakonnego w samej wspólnotie klasztornej.

Warto zwrócić uwagę, iż zarówno w okresie staropolskim, jak i porozbiorowym konwent Świętej Trójcy był jednym z ważniejszych i najliczniejszych klasztorów dominikańskich na ziemiach polskich. Przez dłuższy czas pozycję lidera utrzymywał również także w XIX wieku, chociaż coraz częściej miał konkurentów, jak chociażby w postaci klasztorów warszawskiego (świętego Jacka) czy lubelskiego (świętego Stanisława)². Stanowił on również jeden

² Szerzej o strukturach zakonów i poszczególnych prowincji zakonnych, w tym także dominikańskich, w okresie rozbiorów zob. Piotr Paweł Gach, *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*, Lublin 1999.

z istotniejszych punktów na mapie klasztornej dziewiętnastowiecznego Krakowa³. W związku z tym kierujący nim przeorzy należeli nie tylko do elity dominikańskiej (szczególnie w prowincji polskiej, a od 1865 – w galicyjskiej)⁴, ale także zakonnej i kościelnej w Galicji⁵.

Stan badań i baza źródłowa

Badania prozopograficzne nad wspólnotami dominikańskimi są dopiero w fazie początkowej, doczekało się ich dotąd tylko kilka klasztorów. Co ciekawe, nie

³ Szerzej o klasztorach w Krakowie w badanym okresie zob. np. Jan M. Małecki, „*Wszystko tu jest klasztorne...*” (*Kraków jako ośrodek życia zakonnego w XIX w.*), w: *Tempus est optimus magister vitae. Prace dedykowane Ojcu Profesorowi Wiesławowi Franciszкови Murawcowi OFM*, red. Aleksander K. Sitnik, Kalwaria Zebrzydowska 2010, s. 129–140. Zob. także Zbigniew Baran, *Kraków kościelny w czasach Księstwa Warszawskiego*, w: *Kraków w czasach Księstwa Warszawskiego. Materiały sesji naukowej z okazji Dni Krakowa 1988*, Kraków w Dziejach Narodu, nr 7, red. Jan M. Małecki, Kraków 1989, s. 99–105; Bernadeta Wilk, *W „małym Wiedniu nad Wisłą”. Życie codzienne Krakowa w okresie autonomii galicyjskiej 1867–1918*, Kraków 2008, s. 169–204; Jacek Urban, *Życie religijne w Wolnym Mieście Krakowie z okrzęciem*, w: *Rzeczpospolita Krakowska 1815–1846. Materiały z sesji naukowej 23 maja 2015 roku*, Kraków w Dziejach Narodu, nr 35, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2016, s. 123–151, zwł. 125–141.

⁴ Szerzej o dominikanach w Galicji zob. Marek Miławicki, *Józefińskie kasaty klasztorów dominikańskich w Królestwie Galicji i Lodomerii. Przyczynek do badań and zmianą topografii sakralnej miast galicyjskich na przełomie XVIII i XIX wieku*, w: *Sacrum w mieście. Wymiar religijny, kulturalny i społeczny*, t. 2: *Epoka nowożytna i czasy współczesne*, red. Danuta Quirini-Popławska, Łukasz Burkiewicz, Kraków 2016, s. 157–188; idem, „... i jest dzisiaj jednym ze światel swego zakonu w Galicji”. *Sadok Barącz a dominikanie w przestrzeni kulturalnej Galicji w XIX w.*, „Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura”, T. 19: 2020, s. 141–181.

⁵ Szerzej zob. np. Roland Prejs, *Życie zakonne w Galicji w XIX i na początku XX wieku*, w: *550 lat obecności oo. bernardynów w Przeworsku (1465–2015)*, red. Marcei R. Gęśła, Aleksander K. Sitnik, Kalwaria Zebrzydowska 2015, s. 99–112; idem, *Zakony w galicyjskiej rzeczywistości zaboru austriackiego (1773–1918)*, w: *Sanktuarium Matki Bożej Rzeszowskiej 1513–2013*, red. Aleksander K. Sitnik, Wiktor Tokarski, Kalwaria Zebrzydowska 2016, s. 161–172. O stanie badań nad położeniem zakonów w zaborze austriackim zob. Marek Miławicki, *Stan i perspektywy badań nad dziejami męskich wspólnot zakonnych Kościoła rzymskokatolickiego w Galicji w latach 1772–1918*, w: *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, t. 2, red. Agnieszka Kawalec, Waław Wierzbieniec, Leonid Zaskilniak, Rzeszów 2011, s. 147–194.

znalazł się wśród nich najstarszy, krakowski. Wyjątek stanowią jedynie studia nad profesami klasztoru krakowskiego w XVI i w pierwszej połowie XVII wieku⁶, regensami i bakałarzami znajdującego się w tym klasztorze studium generalnego⁷ oraz braćmi pojawiającymi się w różnych księgach święceń⁸. Oczywiście związani z tym konwentem bracia są wymieniani w wielu publikacjach, jednak brakuje opracowań na temat najważniejszych osób w klasztorze – przeorów; dotyczy to wszystkich okresów historycznych⁹. Jeżeli chodzi o interesujący mnie okres i przełożonych klasztornych z tego czasu, to posiadamy zaledwie kilka opracowań poświęconych poszczególnym osobom, a tylko niektóre z nich mają zaledwie krótkie biografie w wydawnictwach leksykograficznych. I tak oddzielnych opracowań doczekali się jedynie Wincenty Podlewski¹⁰, Piotr Żaczek¹¹,

Czesław Mączka¹² i Konstanty Maria Żukiewicz¹³. W *Słowniku polskich teologów katolickich* znalazły się krótkie biografie Mateusza Kozłowskiego¹⁴, Jacka Haynna¹⁵, Czesława Mączki¹⁶ i Konstantego Żukiewicza¹⁷. W wydawanej przez Katolicki Uniwersytet Lubelski *Encyklopedii katolickiej* hasła mają: Mateusz Kozłowski¹⁸, Marian Pavoni¹⁹, Czesław Mączka²⁰ i Konstanty Żukiewicz²¹. Biografie tylko dwóch przeorów, Kozłowskiego²² i Mączki²³, znajdziemy w *Polskim słowniku biograficznym*. Można jeszcze wspomnieć, iż postacie Kozłowskiego, Markła, Mączki i Augustyna Peczka zostały omówione przeze mnie w studium prozopograficznym dotyczącym prowincjałów Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka w latach 1781–1927²⁴.

⁶ Henryk Gapski, *Profesi dominikańscy konwentu krakowskiego w latach 1509–1650 (na podstawie księgi profesji)*, w: *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972*, t. 1, red. Jerzy Kłoczowski, Warszawa 1975, s. 647–686.

⁷ Maciej Zdanek, *Regensi dominikańskiego studium generalnego w Krakowie do 1596 r.*, „Przegląd Tomistyczny”, T. 16: 2010, s. 77–124; Marek Miławicki, Wiktor Szymborski, „*Vir sapientiae et morum probitate clarus*”. *Regensi studium generalnego polskiej prowincji dominikanów w XVII w.*, „Przegląd Tomistyczny”, T. 16: 2010, s. 125–225; Wiktor Szymborski, *Vice-regents of the Dominican studium generale in Krakow in the modern period – selected aspects*, „Folia Historica Cracoviensia”, T. 21: 2015, s. 169–188.

⁸ Zob. np. Jan Szczepaniak, *Dominikanie w XVII-wiecznych krakowskich wykazach święceń*, w: *Historicus Polonus-Hungarus. Księga pamiątkowa ofiarowana Ojcu Józefowi Pucillowskiemu OP w siedemdziesiąt rocznicę urodzin*, red. Tomasz Gałuszka et al., Kraków 2010, s. 583–631; Krzysztof Kaczmarek, *Dominikanie krakowscy w księgach święceń biskupów poznańskich*, „Folia Historica Cracoviensia”, T. 19: 2013, s. 59–72.

⁹ W niniejszym roczniku oprócz mnie zagadnienie przeorów krakowskich podjął Maciej Zdanek. W odniesieniu do średniowiecza. Jest to pierwsza próba usystematyzowania tego problemu. Mój tekst czyni to po raz pierwszy dla okresu porzobiorowego, brakuje jeszcze podobnych badań dla okresu nowożytnego i współczesnego.

¹⁰ Marek Miławicki, *O. Wincenty Maria Podlewski (1846–1918) – przeor jarosławski i propagator kultu Matki Bożej Bolesnej w Jarosławiu*, „Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia”, T. 23: 2017, s. 240–264.

¹¹ Jan A. Spież, *Przyczynek do dziejów współpracy dominikanów polskich i czeskich. Ojciec Piotr Żaczek – odnowiciel prowincji czeskiej i polskiej zakonu*, w: *Święty Jacek Odrowąż i dominikanie na Śląsku*, red. Antoni Barciak, Katowice 2008, s. 211–226.

¹² Stanisław M. Kałdon, *Kaznodziejstwo ojca Czesława Stanisława Mączki OP (1872–1939) na tle kaznodziejstwa pierwszej połowy XX wieku*, Rozprawy Habilitacyjne PAT, t. 15, Kraków 1999.

¹³ Antoni J. Bajorski, „O. Konstanty M. Żukiewicz OP. Apostoł kultu Marii”, Kraków 1954 (mps w Bibliotece Kolegium Filozoficzno-Teologicznego oo. Dominikanów w Krakowie); Stanisław M. Kałdon, *Pobożność maryjna i jej rola w kształtowaniu postawy chrześcijanina w kazaniach O. Konstantego M. Żukiewicza OP*, Warszawa 1994.

¹⁴ Franciszek Stopniak, *Kozłowski Mateusz Jan Paweł (1759–1839), dominikanin, profesor Uniw. Jagiellońskiego, apologeta*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, red. Hieronim E. Wyczawski, Warszawa 1982, s. 383–384.

¹⁵ Janusz Zbudniewek, *Haynn Jacek (1791?–1855), dominikanin, autor „Assertationes theologicae”*, w: ibidem, s. 31.

¹⁶ Zygmunt Mazur, *Mączka Czesław Stanisław (1872–1939), dominikanin, pisarz religijny*, w: *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, t. 6, red. Ludwik Grzebień, Warszawa 1983, s. 443–444.

¹⁷ Idem, *Żukiewicz Konstanty Maria Józef Łucjan (1874–1948), dominikanin, kaznodzieja, pisarz maryjny, redaktor*, w: ibidem, t. 7, s. 503–509.

¹⁸ Ryszard Dziura, *Kozłowski Jan Paweł OP, imię zak. Mateusz*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, kol. 1116.

¹⁹ Ireneusz Wysokiński, *Pavoni Mariano Felice OP*, w: ibidem, t. 15, Lublin 2011, kol. 98.

²⁰ Eugeniusz Ziemann, *Mączka Stanisław OP, imię zak. Czesław*, w: ibidem, t. 12, Lublin 2008, kol. 302.

²¹ Sławomir Brzozecki, *Żukiewicz Konstanty Maria OP, imię chrzestne Józef Łucjan*, w: ibidem, t. 20, Lublin 2014, kol. 1611–1612.

²² Renata Dutkova, Robert Świętochowski, *Kozłowski Jan Paweł (1759–1839)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Warszawa 1970, s. 21–23.

²³ Robert Świętochowski, *Mączka Stanisław (1872–1939)*, w: ibidem, t. 20, Warszawa 1975, s. 330–331.

²⁴ Marek Miławicki, *Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka. Prolegomena do*

Z kolei Fabian Webelun, Wincenty Podlewski i Czesław Mączka pojawiają się w artykule Edyty Chomentowskiej o składzie personalnym klasztoru dominikańskiego w Jarosławiu w latach 1851–1918; dwaj pierwsi byli przełożonymi tamtejszego konwentu²⁵. Dodajmy, że niektórzy z nich są wzmiankowani w nekrologach publikowanych na łamach dominikańskiego czasopisma „Róża Duchowna”, wydawanego w latach 1898–1939 i po II wojnie światowej, w latach 1946–1949. Znajdziemy tam krótkie życiorysy, nekrologi lub wspomnienia pośmiertne poświęcone: Marianowi Pavoniemu²⁶, Józefowi Piusowi Marklowi²⁷, Wincentemu Podlewskiemu²⁸, Bernardowi Krukierkowi²⁹, Augustynowi Peczkowi³⁰, Konstantemu Żukiewiczowi³¹ i Wincentemu Szumskiemu³², oraz jedno wspomnienie o Piotrze Żaczku z okazji jubileuszu 50-lecia kapłaństwa³³. Biogram Mateusza Kozłowskiego opublikował jego wychowanek Wincenty Plebankiewicz na łamach „Przyjaciela Ludu” w latach 1840 i 1841³⁴.

badań prozopograficznych, w: Historia. Ludzie i miejsca. Księga pamiątkowa Profesora Henryka Gapskiego, red. Robert Kozyrski, Lublin 2019, s. 485–517.

²⁵ Por. Edyta Chomentowska, *Skład osobowy klasztoru Dominikanów w Jarosławiu w latach 1851–1918 (na podstawie schematyzmów prowincji galicyjskiej)*, w: *Bazylika Matki Boskiej Bolesnej w Jarosławiu. Dzieje, ludzie i sztuka*, red. Marek Miławicki, Rafał Nestorow, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 16, Kraków 2016, s. 119–151.

²⁶ *O. Maryan Pavoni Z[akonu] Kazn[odziejskiego]*, „Róża Duchowna”, 1901 (R. 3), nr 12, s. 289–292 (nekrolog). Jego nekrolog został również zamieszczony w „Analecta Sacri Ordinis Praedicatorum”, 1902, t. 9, s. 566–567.

²⁷ „Róża Duchowna”, 1901 (R. 4), nr 1, s. 29–30 (nekrolog). Zob. także „Analecta Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum”, 1901, t. 9, s. 564.

²⁸ *Śp. O. Wincenty M. Podlewski Z.K.*, „Róża Duchowna”, 1918 (R. 21), nr 12, s. 280–282.

²⁹ *O. Bernard, na chrzcie Antoni Krukierk kapłan, jubilat Zak. Kazn.*, „Róża Duchowna”, 1934 (R. 33), nr 5, s. 159–160.

³⁰ Antonin Górnisiewicz, *Śp. O. Augustyn Peczek, eksprowincjał Z. Kazn. (ur. 11 X 1865, zm. 22 VII 1936)*, „Róża Duchowna”, 1936 (R. 35), nr 10, s. 301–303.

³¹ *SS., Śp. O. Konstanty Żukiewicz Dominikanin (1874–1948)*, „Róża Duchowna”, 1949 (R. 51), nr 2, bez paginacji.

³² G. J[unik], *O. Wincenty M. Romuald Szumski Z.K.*, „Róża Duchowna”, 1919 (R. 22), nr 6, s. 139–140.

³³ *Złote gody kapłaństwa Czcigodnego O. Piotra Żaczka Zakonu Kaznodziejskiego*, „Róża Duchowna”, 1939 (R. 38), nr 9, s. 300–303.

³⁴ Wincenty Plebankiewicz, *Słów kilka po zgonie śp. Xiędza Mateusza Kozłowskiego STD, Uniwersytetu*

W końcu należy wspomnieć o pracach dwóch dominikanów, Roberta Świętochowskiego i Cypriana Wichrowicza, które nadal pozostają w maszynopisie. Pierwszy z nich przygotował dwutomowy „Słownik biograficzny oo. dominikanów w Polsce”, w którym znaleźli się Hieronim Niemczanowski, Marian Pavoni, Czesław Mączka, Konstanty Żukiewicz i Wincenty Szumski³⁵. Cyprian Wichrowicz natomiast ułożył „Słownik polskich pisarzy dominikańskich”, czyli braci, którzy pozostawili po sobie jakieś pisma i publikacje. I chociaż nie jest on kompletny, to pozwala zorientować się w spuściźnie pisarskiej polskich braci kaznodziejów. Tutaj również znajdziemy kilku interesujących nas przeorów: Jacka Haynna, Mateusza Kozłowskiego, Wincentego Podlewskiego, Czesława Mączkę, Piotra Żaczka i Konstantego Żukiewicza³⁶. Widzimy zatem, że jakichkolwiek opracowań lub wzmianek nie doczekała się większość interesujących mnie przeorów.

Należy jeszcze wspomnieć o innych opracowaniach poświęconych dominikanom, w tym z konwentu krakowskiego, które jednak nadal pozostają w rękopisie. Z tej grupy najwięcej informacji dostarcza br. Kazimierz Jucewicz w swoim dziele „Okruszyny biograficzne o niektórych znakomitszych ojcach z[akonu] kazn[odziejskiego] prowincji polskiej i spis prowincyałów od roku 1609 do 1864, jako też i oo. przeorów krakowskich”³⁷. Warto podkreślić, że był on konwersem (tj. bratem zakon-

Jagiellońskiego profesora, „Przyjaciel Ludu”, 1840 (R. 6), t. 2, nr 49 z 6 czerwca, s. 385–388; idem, *Słowo o Księdzu Mateuszu Kozłowskim STD, Profesorze Akademii Krakowskiej*, „Przyjaciel Ludu”, 1841 (R. 7), t. 2, nr 32 z 6 lutego, s. 251–254

³⁵ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie (dalej: ADPPK), S 12/67b: Robert Świętochowski, „Słownik biograficzny oo. dominikanów w Polsce”, t. 2, s. 188–194 (Mączka), s. 232–233 (Niemczanowski), s. 288 (Pavoni), s. 344–345 (Szumski), s. 421–423 (Żukiewicz).

³⁶ Cyprian J. Wichrowicz, „Słownik polskich pisarzy dominikańskich”, Kraków 2009, s. 127 (Haynn), s. 199–200 (Kozłowski), s. 242 (Mączka), s. 280–281 (Podlewski), s. 378 (Szumski), s. 438 (Żaczek), s. 439–443 (Żukiewicz), mps w Bibliotece Kolegium Filozoficzno-Teologicznego oo. Dominikanów w Krakowie.

³⁷ ADPPK, Kr 907: Kazimierz Jucewicz, „Okruszyny biograficzne o niektórych znakomitszych ojcach z[akonu] kazn[odziejskiego] prowincji polskiej i spis prowincyałów od roku 1609 do 1864, jako też i oo. przeorów krakowskich”, s. 182 (Trąbski), s. 198–215 (wszyscy interesujący przeorzy), s. 289 (Petke), s. 290 (Muthwill), s. 291 (Webelun), s. 307 (Kozłowski), s. 314 (Kostkowski), s. 315–318 (Markl), s. 318–323 (Pavoni), s. 349–352 (Podlewski).

nym bez święceń kapłańskich), ale dobrze wykształconym, także muzycznie, stąd przez wiele lat pełnił funkcję organisty w kościele Świętej Trójcy. Jego pasją była jednak praca archiwalna i historyczna. I chociaż nieraz spotykał się z krytyką przełożonych (np. za pisanie po dokumentach i rękopisach) i brak w jego pracach metody naukowej, to stanowią one ważny punkt wyjścia do dalszych ustaleń. Kolejnym bardzo ważnym rękopisem do badań prozopograficznych jest już dobrze znany w historiografii polskiej *Catalogus Patrum et Fratrum sacri Ordinis Praedicatorum in Polonia, Russia et Magno Ducatu Lithvaniae Morturorum*, opracowany przez dominikańskiego historyka Sadoka Barącz w roku 1887³⁸. Przy okazji warto wspomnieć, iż ten zakonnik wydał dwutomową historię Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce, w której nieco uwagi poświęcił jedynie Mateuszowi Kozłowskiemu³⁹.

Samo odtworzenie katalogu przeorów nie naręczało kłopotów, szczególnie od 1811 do 1918 roku, gdyż z tego czasu posiadamy zachowane schematyzmy diecezji krakowskiej, które podają również wykaz duchowieństwa zakonnego pracującego na jej terenie⁴⁰. Nieco gorzej przedstawia się baza katalogów dominikańskich, zwłaszcza prowincji polskiej, do której klasztor krakowski należał w latach 1810–1865. Na szczęście niemal komplet posiadamy dla prowincji galicyjskiej z lat późniejszych, kiedy ów klasztor wchodził w jej

skład⁴¹. Wcześniejsze katalogi diecezjalne i zakonne zawierają bardzo skąpe informacje. Obszerniejsze i bardziej szczegółowe dane pochodzą z katalogów publikowanych od połowy XIX wieku. Nie wyczerpują one jednak kwestionariusza badawczego, ponadto trzeba być wobec nich ostrożnym, gdyż niejednokrotnie zawierają błędy. Na pewno mogą być bazą wyjściową do ustalenia listy przeorów i uzyskania podstawowych danych biograficznych, takich jak np. daty urodzenia, złożenia profesji zakonnej i/lub przyjęcia święceń kapłańskich (początkowo podawany był tylko rok, a później już daty dzienne) oraz pełnionych oficjów w klasztorach w poszczególnych latach, dla których katalogi były wydawane⁴². Aby poznać życie zakonne przeorów należących do Provinciae Imperii (później Austro-Węgierskiej), korzystałem z jej katalogów⁴³. Nie udało mi się dotrzeć do katalogu Prowincji Rzymskiej, do której należał Marian Pavoni.

Znacznie więcej informacji biograficznych zawierają źródła rękopiśmienne, głównie proveniencji zakonnej. Znajdują się one w Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie (dalej: APPDK)⁴⁴. Przede wszystkim należy zatem wspomnieć o zachowanych teczkach personalnych braci (choć nie wszystkich), czasem też o ich spuściznach. Niestety takowe tecki posiadamy zaledwie dla kilku z nich: Mateusza Kozłowskiego, Fabiana Webeluna, Hieronima Niemczanowskiego, Dominika Azuli, Wincentego Podlewskiego i Wincentego Szumskiego⁴⁵.

³⁸ Ibidem, Rkps 796: *Catalogus Patrum et Fratrum sacri Ordinis Praedicatorum in Polonia, Russia et Magno Ducatu Lithvaniae Morturorum*, conscriptus per Fr. Sadocum Barącz OP, 1887. Szerzej o samym autorze zob. np. Marek Miławicki, „Świat ode mnie zawsze rzeczy nadzwyczajnych wymagał, a ponadto niesłusznie”. *O Sadoku Wincentym Barącz OP (1814–1892) w świetle źródeł*, „Lehahayer”, T. 2: 2013, s. 153–198.

³⁹ Sadok Barącz, *Rys dziejów Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce*, t. 2, Lwów 1861, s. 185–192.

⁴⁰ Zob. np. Andrzej Kwaśniewski, *Rubrycele i elenchusy diecezji krakowskiej z lat 1801–1848*, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne”, T. 3: 2014, s. 205–245. Wcześniejsze rubrycele nie zawierały danych o duchowieństwie diecezjalnym i zakonnym, jedynie katalog kanoników i zmarłych kapłanów diecezji krakowskiej. Szerzej zob. Jan Szczepaniak, *Rubrycele diecezji krakowskiej z lat 1735–1811 przechowywane w księgozbiornym podręcznym Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2020, nr 114, s. 353–370; idem, *Zawartość i katalog rubrycel diecezji krakowskiej z lat 1735–1811 znajdujących się w księgozbiornym podręcznym Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2021, nr 115, s. 471–502.

⁴¹ Wykaz zachowanych schematyzmów dominikańskich podaje Edyta Chomentowska, *Bibliografia schematyzmów zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718–1918*, Prace Ośrodka Badań Geografii Historycznej Kościoła w Polsce KUL, t. 13, Lublin 2016.

⁴² Szerzej o schematyzmach zakonnych jako źródle historycznym zob. Edyta Chomentowska, *Schematyzmy zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718–1918. Studium źródłoznawcze*, Prace Ośrodka Badań Geografii Historycznej Kościoła w Polsce KUL, t. 12, Lublin 2016.

⁴³ Z niemal kompletu można korzystać online na stronie internetowej dominikanów węgierskich: <https://dominicana.hu/rendtortenet/adattarak> (dostęp 5.10.2022).

⁴⁴ O archiwum dominikańskim w Krakowie zob. Ireneusz Wysokiński, *Kraków – Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów*, w: *Rękopisy w zbiorach kościelnych*, oprac. Tomasz Makowski, Warszawa 2014, s. 112–115; Marcin Sanak, „Skarbiec przemożny drogich pamiątek”. *Zarys dziejów Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2019, nr 111, s. 281–329.

⁴⁵ Nie posiadają one jeszcze stałej sygnatury, są tymczasowe, ułożone alfabetycznie, zaczynają się od pierwszej litery nazwiska z numeracją.

Ich zawartość jest różna, w niektórych znajduje się sporo materiałów, włącznie ze świadectwami szkolnymi, inne mieszczą zaledwie jeden dokument, który niestety nic nie wnosi do moich badań prozopograficznych. Muszę więc posilkować się jeszcze innymi materiałami, przede wszystkim dokumentami wytworzonymi przez kurie prowincji, których synami byli omawiani zakonnicy. Dla prowincji polskiej jest to zespół Pp, a dla prowincji galicyjskiej – Pg. I tak w jednostce z aktami zakonników o sygnaturze Pg 132 znajdują się materiały po Muthwillu, Niemczanowskim, Podlewskim i Marklu, a w jednostce Pg 134 – po Szumskim. Na razie nie udało mi się znaleźć podobnych akt personalnych dla przeorów z prowincji polskiej.

W badaniach nad prozopografią wspólnot zakonnych cenne są różnego rodzaju księgi zmarłych (*libri mortuorum*)⁴⁶. Posiadamy kilka tego rodzaju rękopisów dla interesującego nas okresu, zarówno dla prowincji polskiej⁴⁷, jak i galicyjskiej⁴⁸. Notują one dokładną datę śmierci wielu z nich, a czasami zawierają inne dane. Szczególnie przy ważniejszych zakonnikach wymieniano pełnione przez nich urzędy

⁴⁶ Szerzej o tego rodzaju źródłach zob. Krzysztof Kaczmarek, *Nekrolog dominikanów poznańskich*, „Studia Źródłoznawcze”, T. 43: 2005, s. 125–150; Jerzy Kaliszuk, *Liber mortuorum dominikanów lwowskich – analiza kodykologiczna*, „Studia Źródłoznawcze”, T. 44: 2006, s. 95–108.

⁴⁷ APPDK, Pp 79: Series Fratrum, Sororum, et Benefactorum ad Beneficia Ordinis receptorum in Domino Defunctorum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum Transscripta in Conventu Formali Plocensi 1798 a F[rate] D[ominico] W[aligórski] e C[onventu] et Provinciae [eiusdem]; ibidem, Pp 197: Liber Mortuorum Fratrum Provinciae Poloniae Ordinis Pr[aedicatorum] Annis 1900–1961 iuxta Calendaria annuaria digestus; ibidem, Pp 688: Księga zmarłych prowincji polskiej Zakonu Kaznodziejskiego (od roku 1900 do 1975).

⁴⁸ Ibidem, Pr 19: Liber Memoriae Mortuorum seu catalogus Defunctorum in Domino RR Patrum et Fratrum ac Sororum S Ordinis Praedicatorum in Provincia S Hyacinthi in Russia E parte Capituli Provincialis approbatur Leopoli die 24 Julii 1844; ibidem, Pg 83: Liber Memoriae Mortuorum seu Catalogus defunctorum in Domino Religiosorum: Patrum, Fratrum ac Sororum Sacri Ordinis Patris Praedicatorum in Provincia S Hyacinthi 1842, 1891 (rękopis sporządzony w 1842, z późniejszymi dopiskami z lat 1844–1891, obejmuje dane z lat 1230–1891); ibidem, Lw 302: Catalogus Defunctorum in Domino R Patrum, Fratrum ac Sororum Sacri Ordinis Praedicatorum in Provincia S Hyacinthi in Russia Leopoli 1844 (mikrofilm nr 2152251); ibidem, Js 144: Liber memoriae mortuorum Seu Catalogus defunctorum in Domino Religiosorum Patrum ac Fratrum ac Sororum Sacri Ordinis PP Praedicatorum in Provinciae S Hyacinthi 1846.

w klasztorach albo prowincji lub też dodawano adnotacje o śmierci w opinii świętości. Dopiero księgi zmarłych powstałe w XX wieku zawierają krótkie biografie, podobnie jak było w rękopisach Barącza. Odbijane jeszcze na powielaczu księgi obejmowały zakonników zmarłych po 1900 roku⁴⁹, natomiast wydawane obecnie podają braci, którzy umarli po roku 1927⁵⁰.

Dla niniejszych badań istotne są także księgi profesji, o których przydatności do studiów prozopograficznych pisał już Henryk Gapski⁵¹. Z interesującego mnie okresu księgi profesji (a czasami także i obłóczyn) zachowały się dla klasztorów: krakowskiego⁵², lwowskiego⁵³ i podkamińskiego⁵⁴. Do tego należy jeszcze dodać rękopiśmienne katalogi braci odbywających nowicjat w konwencie Świętej Trójcy w Krakowie⁵⁵. Pozwalają one poznać daty i miejsce wstąpienia do zakonu, obłóczyn, odbycia nowicjatu i złożenia ślubów zakonnych. Warto podkreślić, iż początkowo profesja zakonna była składana tylko na koniec nowicjatu, natomiast w 1850 roku

⁴⁹ Zob. np. *Księga zmarłych członków Polskiej Prowincji Dominikanów*, oprac. Emanuel Działo, całość przejrzał, poprawił i następne lata uzupełnił Alojzy Barwacz, wyd. 2, Warszawa 1987.

⁵⁰ Zob. np. *Księga zmarłych Braci i Ojców Polskiej Prowincji Zakonu Kaznodziejskiego czyli Dominikanów od 2 lipca 1927 roku, czyli od restaurowania Polskiej Prowincji*, wyd. 4, Warszawa 2007.

⁵¹ Henryk Gapski, *Przydatność ksiąg profesji w badaniach społecznych XVI i pierwszej połowy XVII wieku*, „Roczniki Humanistyczne”, T. 24: 1976, z. 2, s. 97–111.

⁵² APPDK, Kr 9: D.O.M Catalogus Fratrum Profitentium in Conventu SSmae Trinitatis O.P. ab Anno Domini 1509 Cura R.P.F. Erasmi Coniussovii S.T.M. Prioris Cracoviensis Renovatus 1656 (doprowadzony do 1881); ibidem, Kr 790: Catalogus Fratrum Profitentium in Conventu Cracoviensi Sanctissimae Trinitatis Ord. Praed. ab Anno Domini 1881 (doprowadzony do 1949).

⁵³ Ibidem, Lw 311: Vestitionis, Professionis et simplicis et solemnibus Registrum Conventus generalis Leopoliensis Ordinis Praedicatorum ab Anno 1884 usque ad annum 1905; ibidem, Lw 306: Liber Vestitionum et Professionum Ven. Conventus Ordinis Praedicatorum SSmi Corporis Christi Leopoliensis inceptus Anno Domini 1906 sub generalatu R-mi P. Hyacinthi M. Cormier LXXVI Mag Generalis Ordinis; Provincialatu A.R.P. Floriani Bielat LXXVI Priore Provinc Huius almae Provinciae Sti Hyacinthi; Priore Adm R.P.Fr. Alberto Nowiński OP – 1943.

⁵⁴ Ibidem, Pk 27: Liber Professionis Fratrum Ordinis Praedicatorum ab Anno 1654 ad annum 1929.

⁵⁵ Ibidem, Kr 13: Catalogus Fratrum Novitiorum Conventus Cracoviensis SSmae Trinitatis Ord Praedicatorum Sub Adm. Rev[eren]do ac Eximio Patre S[anctae] Th[eologiae] M[a]g[ist]ro Provinciali Patre Basilio Barski Eiusdem Conventus Cracoviensis, ac Vicario Provinciali per Contratam Minoris Poloniae Sub M[a]g[ist]ro Novi-

Stolica Apostolska wprowadziła rozróżnienie na słu-
by czasowe (profesję prostą) i wieczyste (profesję
solemną, uroczystą). Uzupełnieniem tych źródeł są
księgi studiów zakonnych, pozwalające poznać for-
mację zakonną i intelektualną zakonników. Takowe
libri studii posiadamy dla szkół dominikańskich
w Krakowie⁵⁶, Warszawie⁵⁷ i we Lwowie⁵⁸.

Decyzje personalne odnośnie do zakonników
podejmowały zarówno kapituły prowincjalne (ob-
radujące co kilka lat), jak i rady prowincji, spoty-
kające się znacznie częściej, nawet kilka lub kilka-
naście razy w ciągu roku. To właśnie tam między
innymi zatwierdzano wybory na różne urzędy za-
konne, w tym przeorski, przenoszono braci z jed-
nego klasztoru do innego (tzw. asygnata). Akta
kapituł prowincjalnych Prowincji Polskiej, Pro-
wincji Galicji Zachodniej oraz Prowincji Galicji
i Lodomerii doczekały się już opracowania przez
dominikanina Romana Fabiana Madurę, pozosta-
ją jednak nadal w maszynopisie⁵⁹. Rękopisy ksiąg
rad prowincji (*Liber consiliorum provincialis*)
zachowały się zarówno dla prowincji polskiej⁶⁰,

tiorum R[evere]ndo P[er] Fr[at]r[e] Eustachio Kotowski S Th
Lectore Ex Primario Lublinensi Renovatus Anno Domini
1771 Die 10 Julii; Kr 789: Catalogus Fratrum Novitiorum
Ord Praedicatorum conv. SS. Trinitatis Cracoviae A D
1905 (doprowadzony do 1964).

⁵⁶ Ibidem, Krst 1: Cursus Scholasticus Anno Domini
1869–1870; ibidem, Kr 496: Akta Studium Generalnego
oo. Dominikanów w Krakowie, Formularze współczesne,
1871–1875; ibidem, Kr 501: Liber studiorum in Conventu
Cracoviensi ab an. 1871 ad an. 1881 czyli Liber Studio-
rum in quo praesertim Studentium examina notantur et
suffragia sive de moribus sive de scientia q. huiusce Ven.
Conventus Studiorum gen sub titulo SS. Trinitatis Ord.
Praed. in civ. Cracoviensi Studiosi retulerunt 1871.

⁵⁷ Ibidem, Wa 3: Liber studii Generalis Conventus Varsa-
viensis ab Anno 1700 usque ad annum 1825.

⁵⁸ Ibidem, Pr 32: Documenta Studii Generalis in Conventu
Leopoliensi SS Corporis Christi, 1605–1780; ibidem,
Lw 442: Studium Leopoliense Ordinis Praedicatorum
1884–1937.

⁵⁹ Por. „Acta Capitulum Provinciae Poloniae, vol. 2:
1701–1798”, elaboravit Roman F. Madura, Kraków (po
1974); „Acta Capitulum Provinciae Poloniae, vol. 3:
Ab anno 1801–1863 et ab anno 1920–1966”, elaboravit
Roman F. Madura, Kraków (po 1978); „Acta Capitulum
Provinciae Russiae ab anno 1774 ad a 1825, Provin-
ciae Galliciae Occidentali anno 1804, Provinciae Gal-
liciae Orientalis (Galliciae et Lodomeriae) ab anno 1780
ad a. 1916”, elaboravit Roman F. Madura, Kraków (po
1973). Egzemplarze tych maszynopisów dostępne są za-
równo w Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów,
jak i w Bibliotece Kolegium Filozoficzno-Teologicznego
oo. Dominikanów w Krakowie.

⁶⁰ APPDK, Pp 155: Liber Consiliorum Provinciae Polo-
niae S. Ordinis Praedicatorum 1831–1877.

jak i galicyjskiej⁶¹; mamy też zachowaną księgę rad
Prowincji Galicji Zachodniej, której siedziba przez
krótki czas mieściła się w klasztorze krakowskim⁶².

Oddzielnie należy wspomnieć o księgach rad
klasztornych (*libri consiliorum conventualium*),
w których znajdujemy wiele ważnych informacji na
temat funkcjonowania, gospodarki i życia codzien-
nego klasztorów⁶³. Na czele rady zawsze stał przeor
lub wikariusz klasztoru (w razie jego nieobecności
zastępował go subprzeor) i to on nadawał charakter
spotkaniu. Należący do rady konwentu oficjaliści
i wybrani przez kapitułę klasztorową radni służyli mu
radą, ale także kontrolowali, kiedy było trzeba, jego
rządy, szczególnie odnośnie do spraw finansowych.
Na radach tych podejmowano również decyzje o do-
puszczeniu nowicjuszy (o ile w danym klasztorze
był nowicjat) do złożenia profesji zakonnej. Stąd
źródło to ze wszech miar jest ważne nie tylko dla
badań życia klasztorowego, wyposażenia i majątku,
ale także dla studiów prozopograficznych. Przed
wszystkim jednak pozwala poznać rządy poszczegól-
nych przeorów, podejmowane przez nich inicjatywy.
W APPDK mamy *libri consiliorum* klasztoru Świę-
tej Trójcy w Krakowie dla całego badanego okresu⁶⁴.

W końcu nie można zapomnieć o różnego rodza-
ju źródłach narracyjnych, do których z pewnością
można zaliczyć kroniki klasztorne czy wspomnienia

⁶¹ Ibidem, Pg 8: Liber Consiliorum Provinciae Sancti
Hyacinthi Ordinis Praedicatorum a 12 Decembris 1893
[...] sub regimine Admodum Reverendis Patris Antonini
Thir Vicarii Generalis ejusdem incoeptia.

⁶² Ibidem, Pp 39: 1. Liber Consiliorum Vicariatus Gene-
ralis Conventuum in Gallicia Occidentali Ordinis Praedi-
catorum Comparatus per primum Vicarium Generalem
Autoritate Reverendissimi Magistri Ordinis Balthasaris
de Quinones Factum Anno 1796to die 26ta Novembris
2. Incipiunt Consilia Provincialia sub Provincialatu Exi-
mii et Admodum Reverendi Patris Magistri Bernardi Do-
mosławski 3. Consilia Provincialia Provinciae Hyacinthi
in Regnis utriusque Galliciae Ordinis Praedicatorum sub
Regimine Eximii ac Admodum Reverendi Patris Sacrae
Theologiae Magistri Matthiae Kozłowski Provincialis.

⁶³ Szerzej na temat tego rodzaju źródła zob. np. Krzysz-
tof Kaczmarek, „*Liber Consiliorum*” konwentu domi-
nikanów w Poznaniu, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Ko-
ścielne”, 2013, nr 100, s. 231–243.

⁶⁴ Por. APPDK, Kr 12: Incipit Liber Quartus Consiliorum
Patrum in Conventu Cracoviensi Sanctis simae Trinitatis
Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1772 Die 16 No-
vembris. Triennium Prioratus peragente Adm. Rndo ac
Eximio Patre Sacrae Theologiae Magistro Exprovincia-
li Patre Basilio Barski et aliorum (obejmuje lata 1772–
1888); ibidem, Kr 791: Liber Consiliorum Conventus
Cracoviensis FF. Ord. Praedicatorum. A. 1888 (doprowa-
dzony do 1952).

braci. Szczególnie w kronikach klasztornych znajdujemy wiele informacji o przeorach; w niektórych ośrodkach oni sami je prowadzili⁶⁵. Dla klasztoru krakowskiego posiadamy jedynie kroniki nowicjackie i to dopiero od 1880 roku⁶⁶. Należy jednak podkreślić, iż również kronikarze innych konwentów pisali o braciach, którzy pełnili urząd przeorski w Krakowie (na różnych etapach ich życia), jak chociażby prowadzący kronikę klasztoru w Podkamieniu wspominany już Sadok Barącz i jego następcy⁶⁷ czy przeorzy klasztoru jarosławskiego, a wśród nich Wincenty Podlewski, który wcześniej sam był przeorem krakowskim, a potem przez wiele lat mieszkał w konwencie Świętej Trójcy i tam też zmarł⁶⁸; wspomina o nich również kronika klasztoru w Dzikowie (Tarnobrzegu) z lat 1857–1898⁶⁹. Jeżeli natomiast chodzi o literaturę memuarystyczną⁷⁰,

⁶⁵ Szerzej o kronikach dominikańskich i ich wartości źródłowej zob. np. Marek Miławicki, *Klasztory dominikanów w archidiecezji lwowskiej w latach 1918–1939 w świetle własnych kronik*, w: *Історія релігії в Україні. Науковий щорічник 2007 рік*, книга 1, Львів 2007, s. 609–621; idem, *Wydarzenia roku 1918 widziane zza klasztornej muru. Kroniki klasztorów dominikańskich jako źródło do badań wydarzeń wojennych*, w: *Rok 1918 w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. Daniel Grinberg, Jan Snopko, Grzegorz Zackiewicz, Białystok 2010, s. 642–659.

⁶⁶ APPDKr, Krst 2: Kronika nowicyatu krakowskiego od roku 1880 zakonu oo. dominikanów przy kościele SS. Trójcy; ibidem, Krst 3: Kronika nowicyatu Zakonu Kaznodziejskiego przy Kościele Świętej Trójcy w Krakowie od M.DCCC.XC; ibidem, Krst 4: Kronika nowicyatu (oo. dominikanów w Krakowie) od roku 1898–19[12]; ibidem, Krst 5: Zbiór przemówień okolicznościowych kleryków oo. dominikanów w Krakowie 1910–1921; ibidem, Krst 10: Kronika internatu oo. dominikanów w Krakowie 1912–1916; ibidem, Krst 15: Kronika nowicyatu krakowskiego Braci Kaznodziejów prowadzona od roku 1913–1915; ibidem, Krst 16: Kronika nowicyatu oo. dominikanów w Krakowie 1915–1918; ibidem, Krst 17: Kronika nowicyatu oo. dominikanów w Krakowie 1918–1923.

⁶⁷ Ibidem, Pk 3: Kronika klasztoru ww. oo. dominikanów w Podkamieniu od roku 1800 rozpoczęta przez księdza Sadoka Baracza i doprowadzona przez jego następców do 1943 roku.

⁶⁸ Ibidem, Js 2: Liber Memorabilium Conventus Ordinis Praedicatorum incipiendo ab Julio 1861 ad 1938.

⁶⁹ Ibidem, Tb 88: Kronika klasztoru oo. dominikanów w Tarnobrzegu, 1857–1898.

⁷⁰ Szerzej o tym rodzaju źródeł zob. np. Józef Skrzypek, *Bibliografia pamiętników polskich do 1964 r.*, Wrocław 1976; Andrzej Cieński, *Badania nad autobiografiami i pamiętnikami po 1980 r.*, „Roczniki Biblioteczne”, T. 37: 1993, z. 1–2, s. 73–81; Jolanta Sztachelska, *Pamiętnikarstwo. Z dziejów terminu i gatunku w XIX w.*, „Studia Podlaskie”, T. 21: 2013, s. 149–179; Danuta Lalak, Aneta Ostaszewska, *Źródła do badań biogra-*

to z tego okresu pochodzą wspomnienia Cyryla Markiewicza, które ostatnio doczekały się edycji⁷¹. Mowa w nich o wielu ciekawych dominikanach, w tym między innymi o interesujących mnie braciach. Wzmianki o niektórych z nich można także znaleźć w dziewiętnastowiecznych pamiętnikach krakowskiej rodziny Louisów⁷², biskupa krakowskiego Ludwika Łętowskiego⁷³ czy Kazimierza Girtlera⁷⁴, a nawet w *Dzienniku z rewolucyjnych dni Krakowa r. 1848* Lucyny Kraśnickiej⁷⁵. Jednak źródła wspomnieniowe nie są jeszcze przeze mnie rozpoznane. Podobnie sprawa ma się z ówczesną prasą krakowską⁷⁶, w której czeka mnie jeszcze długa i żmudna kwerenda.

W gronie przeorów krakowskich byli także obcokrajowcy, należący do innych prowincji, dlatego w archiwum dominikańskim w Krakowie nie znajdujemy wielu źródeł do ich biografii. Dotyczy to przede wszystkim Mariana Pavoniego i Domini-

ficznych. Listy, dzienniki, pamiętniki, blogi, materiały wizualne, Warszawa 2016; *Historie ukryte w pamiętnikach. Literatura wspomnieniowa jako przedmiot i źródło badań naukowych*, red. Ilona Zaleska, Agnieszka Górka, Elwira Piszczek, Toruń 2020.

⁷¹ Cyryl Markiewicz, *Moje wspomnienia z życia zakonne*, w: Katarzyna Matyja, *Magister Fratrum. Cyryl Markiewicz OP (1875–1964)*, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 23, Poznań 2022, s. 115–380.

⁷² *Pamiętniki krakowskiej rodziny Louisów (1831–1869)*, oprac., wstępem i przypisami opatrzył Jerzy Zathey, przedm. Janina Bieniarzówna, *Pamiętniki i Wspomnienia. Seria 1, Pamiętniki Polskie*, Kraków 1962.

⁷³ Ludwik Łętowski, *Wspomnienia pamiętnikarskie*, przygot. do dr., opatrzył wstępem i przypisami Henryk Barycz, Wrocław 1952 (wyd. 2: 1956).

⁷⁴ Kazimierz Girtler, *Opowiadania*, t. 1: *Pamiętniki z lat 1803–1831*, t. 2: *Pamiętniki z lat 1832–1857*, Kraków 1971.

⁷⁵ Lucyna Kraśnicka, *Dziennik z rewolucyjnych dni Krakowa r. 1848*, oprac. Marian Tyrowicz, „Twórczość”, 1948 (R. 2), nr 6, s. 7–27; por. Władysław Wic, *Rok 1848 w Krakowie*, w: *Rok 1848. Wiosna Ludów w Galicji. Zbiór studiów*, red. Władysław Wic, Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne, t. 267, Kraków 1999, s. 31–47.

⁷⁶ Zob. np. Marian Tyrowicz, *Prasa Galicji i Rzeczypospolitej Krakowskiej 1772–1850. Studia porównawcze*, Kraków 1979; Kazimierz Ossowski, *Prasa Księstwa Warszawskiego*, *Z Dziejów Kultury Czytelniczej w Polsce*, t. 16, Warszawa 2004; Ryszard Biskup, *Prasa rządowa wydawana na terenie województw krakowskiego i kieleckiego w czasach Księstwa Warszawskiego i pierwszych latach Królestwa Polskiego*, w: *Spółczesność i kultura w regionie świętokrzyskim w XIX i XX wieku*, red. Urszula Oettingen, Jerzy Szczepański, Kielce 2009, s. 19–34.

ka Azuli; w przypadku pochodzących z Provinciae Imperii Józefa Piusa Markla i Piotra Żaczka spora część źródeł zachowała się w Krakowie, gdyż ostatnie lata życia spędzili w klasztorach polskich. Mimo wszystko wymagało to kwerendy w schematyzmach dominikańskiej Provinciae Imperii (w 1905 r. przekształconej w Prowincję Austro-Węgierską już bez Czechów, którzy utworzyli wówczas niezależną prowincję). Niestety nie miałem dostępu do archiwum dominikańskiego w Wiedniu, w którym znajdują się materiały po tej prowincji; wyjątek stanowi jedynie Markl⁷⁷, gdyż już wcześniej szukałem materiałów do jego biografii, przygotowując artykuł o prowincjach galicyjskich. Kwerenda ta szczególnie ważna jest dla poznania życia Dominika Azuli, który jedynie przez krótki czas przebywał w Krakowie, większość życia spędził bowiem w klasztorach austriackich, węgierskich i czeskich, wchodzących w skład Provinciae Imperii⁷⁸.

Warto jeszcze podkreślić, że źródeł do biografii przeorów krakowskich należy szukać także w Archiwum Generalnym Zakonu Kaznodziejskiego w Rzymie⁷⁹. W jego zbiorach znajdujemy zespoły poświęcone dziejom wszystkich prowincji zakonu św. Dominika istniejących na ziemiach polskich. Wśród nich są między innymi korespondencja władz poszczególnych prowincji i konkretnych klasztorów z kurią generalną zakonu. Zarówno w jednostkach zawierających korespondencję władz prowincji polskiej, do której konwent krakowski należał niemal nieprzerwanie aż do 1865 roku⁸⁰, jak i – później – władz prowincji galicyjskiej znajdujemy listy od przeorów klasztoru Świętej Trójcy pisane czy to w imieniu wspólnoty, czy własnym⁸¹. Podobne listy

znajdujemy w jednostkach zawierających korespondencję klasztoru krakowskiego z władzami generalnymi zakonu w Rzymie⁸². Znajdują się tam również materiały do dziejów studium generalnego przy klasztorze krakowskim⁸³. Materiały te nie zostały tutaj wykorzystane, ale warto o nich poinformować tych, którzy chcieliby podjąć się dokładniejszych i obszerniejszych badań biograficznych na temat konkretnych zakonników.

Szkic portretu zbiorowego

Zarys portretu zbiorowego, który tutaj przedstawiam, na pewno nie jest kompletny, gdyż to wymagałoby jeszcze dalszych kwerend, bardziej zaawansowanych i w innych zbiorach archiwalnych i bibliotecznych. Skupiłem się jedynie na kilku aspektach, takich jak: lata urzędowania na stanowisku przeora klasztoru krakowskiego, data i miejsce urodzenia, data i miejsce wstąpienia do zakonu, a dokładniej przyjęcia habitu dominikańskiego (obłóczyny), które zazwyczaj miały miejsce na rozpoczęcie rocznego nowicjatu kanonicznego, data i miejsce złożenia profesji zakonnej (brałem pod uwagę tylko pierwszą), data i miejsce przyjęcia święceń kapłańskich, zdobyte wykształcenie (głównie już w zakonie, gdyż dla większości brakuje danych o ich edukacji przedzakonnej), kariera zakonna, aby zobaczyć, jaki w niej udział miało przeorowanie w klasztorze krakowskim, działalność na urzędzie przeora krakowskiego, w końcu data i miejsce śmierci. Dane te zostały zaprezentowane w aneksie stanowiącym integralną część niniejszego artykułu. Niniejszy podrozdział jest pewnego rodzaju analizą danych, które tam zostały zebrane.

Kadencja

Zacznę od liczby lat, które poszczególni zakonnicy spędzili na urzędzie przeora konwentu Świętej Trójcy w Krakowie. Kolejność przeorów, jak również lata sprawowania urzędu, a także ich wiek oraz staż

variaque docum[enta] 1851–1875; ibidem, XIII.86180: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1869–1890; ibidem, XIII.86182: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1891–1897; ibidem, XIII.86184: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1898–1905; ibidem, XIII.86186: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1906–1911; ibidem, XIII.86188: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1912–1922.

⁸² Ibidem, XI.20099: Kraków. Epistola et documenta 1850–1860; ibidem, XI.20100: Kraków. Epistola et documenta 1867–1874.

⁸³ Ibidem, XI.20120: Studium Generale Cracoviense.

⁷⁷ Archiv des Dominikanerkonvents Wien, Buch 279: Album der Reichsprovinz, s. 27. Zawiera on kalendarium życia brata.

⁷⁸ Ibidem, Buch nr 279: Album der Reichsprovinz, s. 49, podają za: Wolfram Hoyer, „... aber der Jude war ihm geblieben”. Ludwig Adler OP (1837–1907), w: *Dominikaner und Juden. Personen, Konflikte und Perspektiven vom 13. bis zum 20. Jahrhundert*, hrsg von Elias H. Füllenbach, Gianfranco Miletto, Quellen und Forschungen zur Geschichte des Dominikanerordens, Neue Folge, Bd 14, Berlin–München–Boston 2015, s. 453.

⁷⁹ Szerzej zob. Roman F. Madura, *Polonika w Archiwum Głównym Zakonu oo. Dominikanów w Rzymie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 1978, nr 37, s. 297–307.

⁸⁰ Archiwum Generalne Zakonu Kaznodziejskiego w Rzymie, XIII.87132: Epistolae variaque documenta, 1808–1934.

⁸¹ Ibidem, XIII.86120: Prov. Galitiae. Relationes de statu provinciae; ibidem, XIII.86178: Prov. Galitiae. Epistolae

Tabela 1. Chronologia sprawowania urzędu przeorskiego⁸⁴

Imię i nazwisko przeora	Lata sprawowania urzędu	Liczba lat	Wiek przeora	Staż życia zakonnego (od profesji zakonnej)	Staż kapłaństwa
Jukundus Trąbski	1789–1798	9	70–79	49–58	?
Trankwiliniusz Bilski	1798–1805	7	51–58	31–38	?
Mateusz Kozłowski (I)	1805–1806	1	46–47	30–31	23–24
Innocenty Zarzycki	1806–1809	3	52–55	29–32	26–29
Albert Kostkowski (I) ⁸⁵	1809–1822	13	53–66	31–44	29–42
Mateusz Kozłowski (wikariusz) (II)	1823–1824	1	64–65	48–49	41–42
Albert Kostkowski (II)	1824–1834	10	68–78	46–56	44–54
Mateusz Kozłowski (III)	1834–1838	4	75–79	59–63	52–56
Tomasz Ziemiński	1838–1840	2	76–78	51–53	49–51
Jacek Haynn (I)	1840–1843	3	41–44	20–23	15–18
Jacek Haynn (wikariusz) (II)	1843–1848	5	44–49	23–28	18–23
Henryk Strączyński	1848–1850	2	58–60	35–37	31–33
Manswet Muthwill	1850–1856	6	43–49	18–24	16–22
Fabian Webelun (I)	1856–1859	3	32–35	11–14	8–11
Piotr Wilhelm	1859–1865	6	40–46	23–29	16–22
Fabian Webelun (II)	1865–1868	3	41–44	20–23	17–20
Hieronim Niemczanowski	1868–1871	3	35–38	10–13	7–10
Tadeusz Petke	1871–1874	3	67–70	44–47	41–44
Józef Pius Markl	1874–1877	3	40–43	14–17	11–14
Wincenty Maria Podlewski	1877–1880	3	31–34	7–10	4–7
Bernard Krukierok	1880–1881	1	34–35	10–11	7–8
Marian Pavoni	1881–1890	9	52–61	33–42	28–37
Dominik Azula	1890–1896	6	51–57	23–29	21–27
Piotr Żaczek	1896–1909	13	31–44	11–24	7–20
Czesław Mączka	1909–1911	3	37–40	19–21	14–16
Augustyn Peczek	1911–1914	3	46–49	23–26	19–22
Konstanty Maria Żukiewicz	1914–1917	3	40–43	20–23	16–19
Wincenty Szumski	1917–1919	2	41–43	22–24	16–18

Źródła: schematyzmy diecezji krakowskiej za lata 1811–1919; katalogi Prowincji Polskiej Dominikanów z lat 1826, 1847, 1851, 1853; katalogi dominikańskiej Prowincji Galieji i Lodomerii z lat 1866–1919; K. Jucewicz, „Okruszyny biograficzne”, op.cit., APPDK, Kr 907

⁸⁴ Tabele i wykresy w niniejszym tekście zostały opracowane na podstawie danych zawartych w Aneksie.

⁸⁵ Ks. Jan Ambroży Wadowski i Łukasz Myszka podają, że Kostkowski miał na imię Wojciech. Por. Jan A. Wadowski, *Kościół lubelskie na podstawie źródeł archi-*

walnych, Kraków 1907, s. 331; Łukasz Myszka, *Dominikanie w Toruniu od XVI do XIX wieku. Katolicki zakon w protestanckim mieście*, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 15, Kraków 2015, s. 477.

życia zakonnego od chwili złożenia profesji zakonnej i staż kapłaństwa prezentuje tabela nr 1.

W tabeli tej mamy 28 pozycji, gdyż tyle razy zmieniały się osoby na urządzie przeora krakowskiego w ciągu badanych 123 lat. Jednak liczba lat zasiadania na tym stanowisku dla poszczególnych zakonników nie zawsze była równa. Należy przypomnieć, iż przez cały ten okres kadencja przeorska wynosiła 3 lata. Wiadomo, że niektórzy byli przeorami przez kilka kadencji, inni natomiast przestawali nimi być w trakcie trwania pierwszego lub następnego tryzecia. Stąd ta różnorodność pod względem liczby lat sprawowania najwyższej funkcji w klasztorze. Trzech z nich wracało na urząd przeorski po pewnej przerwie. Stąd w tabeli przy ich nazwiskach podałem kolejne liczby rzymskie wskazujące na kolejne objęcia urzędu po przerwie.

Tabela 2. Długość urzędowania przeorów dominikańskich w Krakowie

Liczba lat na urzędzie	Liczba przeorów	%
1	3	11
2	3	11
3	11	39
4	1	4
5	1	4
6	3	11
7	1	4
9	2	7
10	1	4
13	2	7

Przy okazji warto zaznaczyć, iż w dwóch przypadkach mamy także do czynienia z wikariuszem klasztoru, który funkcjonował podczas wakatu na stanowisku przeorskim⁸⁶. Często wynikało to z niemożności przeprowadzenia wyboru przez kapitułę klasztorną. Wówczas prowincjał mianował wikariusza klasztoru, czasami narzucając swojego, a czasami na prośbę samej wspólnoty. W przypadku konwentu krakowskiego nie udało mi się ustalić, jakie okoliczności doprowadziły do takiego rozwiązania. Wikariusze klasztoru zasadniczo nie byli przeorami konwentualnymi w sensie prawnym, ale jako wikariusze byli jego przełożonymi. Gdyby wikariuszami były osoby, które w badanym okresie nie zasiadały na urządzie przeorskim, można byłoby się zastanawiać, czy ich uwzględniać w wykazie przeorów.

⁸⁶ Por. *Constitutiones Fratrum Ordinis Praedicatorum*, op.cit., s. 315–316, nr 599.

Jednak w tym przypadku owi dwaj wikariusze byli również przeorami i z tej racji są omawiani.

W tabeli nr 2 widzimy, jak przedstawiała się długość sprawowania urzędu w klasztorze Świętej Trójcy w latach 1795–1918. Najwięcej przeorów swój urząd pełniło 3 lata, czyli jedną kadencję. Warto podkreślić, iż w gronie tym jest Fabian Webelun, który dwukrotnie pełnił ten urząd przez jedną kadencję. Już go dotyczyła wprowadzona w konstytucjach i zarządzeniach dominikańskich zasada, że urząd przeorski można pełnić tylko jedną kadencję, a ponowny wybór był możliwy dopiero po upływie 6 lat⁸⁷. I to dokładnie obserwujemy w jego przypadku. Kolejne liczby lat urzędowania dotyczą już znacznie mniejszych grup przeorów: po trzech urzędowało przez 6 lat, 2 lata i rok. Tych pierwszych po skończonej pierwszej trzyletniej kadencji wybierano na drugą. Po dwóch braci rządziło klasztorom nieprzerwanie przez 9 i 13 lat. Do pierwszej grupy przeorów z trzema kadencjami należeli Jukundus Trąbski i Marian Pavoni. Jednak należy podkreślić, iż Trąbski jeszcze w okresie przedrozbiorowym dwukrotnie był przeorem: pierwszy raz w latach 1766–1768 i potem w latach 1777–1783. Tak więc łącznie urząd przeorski w klasztorze krakowskim piastował aż 18 lat. Jednak i tak nie przebił Alberta Kostkowskiego, który kierował wspólnotą krakowską łącznie przez 23 lata. Pierwsze jego długie jak na warunki dominikańskie urzędowanie trwało 13 lat w latach 1809–1822, a następne, jedynie o 3 lata krótsze, miało miejsce w latach 1824–1834. Warto podkreślić, że wybrano go na piątą kadencję 11 września 1821 r., nie skończył jej jednak, gdyż został prowincjałem prowincji polskiej. I zapewne tylko to spowodowało, że w długich rządach w klasztorze miał ponad dwuletnią przerwę. Pięć lat urząd wikariusza klasztoru pełnił Jacek Hayn w latach 1843–1848. Z kolei roczny urząd wikariusza pełnił Mateusz Kozłowski. Widzimy zatem, iż szczególnie w końcu XVIII wieku i w pierwszej połowie XIX niektóre rządy przeorów były długie, podobnie pod koniec XIX stulecia, kiedy przeorzy nie zawsze byli wybierani, ale czasami mianowani przez mistrzów generalnych zakonu, szczególnie po 1865 roku, kiedy klasztor był pod ich bezpośrednią jurysdykcją.

Wiek

Interesujący jest również wiek, w którym omawianym przeorom przyszło rządzić konwentem Świętej Trójcy w Krakowie. Ich wiek był zróżnicowany i przy objęciu urzędu przeorskiego oscylował w gra-

⁸⁷ Ibidem, s. 300, nr 581.

Tabela 3. Wiek przeorów dominikańskich w Krakowie

Przedział wiekowy	Początek urzędowania		Koniec urzędowania	
	liczba	%	liczba	%
31–35	5	18	3	11
36–40	4	14	2	7
41–45	5	18	6	21
46–50	2	7	5	18
51–55	5	18	1	4
56–60	1	4	3	11
61–65	1	4	2	7
66–70	3	11	2	7
71–75	1	4	–	–
76–80	1	4	4	14

nicach od 31 do 76 lat, natomiast wiek, w którym go kończyli, wynosił od 34 do 79 lat. Była więc dosyć spora rozpiętość wiekowa. Średnia wieku przeorów na początku ich kadencji wynosiła zatem 48 lat, a przy jej końcu – prawie 53 lata. Dokładnie strukturę wieku przeorów zarówno w chwili obejmowania urzędu, jak i jego zakończenia przedstawia tabela nr 3. Wynika z niej, że wiek przeorów obejmujących urząd mieścił się w przedziale od 31 do 35 i od 41 do 45 lat. Zaledwie o jednego przeora mniej można znaleźć w dwóch innych grupach wiekowych, mianowicie w przedziale od 36 do 40 i 51–55. Zatem wiek większości przełożonych mieścił się w przedziale 31–55 lat, czyli byli w wieku najbardziej twórczym. Stanowili oni 64% wszystkich przeorów

krakowskich w badanym okresie. Dosyć spora grupa obejmowała rządy nad klasztorem w późnym wieku, już po skończonym 60. roku życia. Liczy ona siedmiu zakonników, co stanowi kolejne 25%. Warto przypomnieć, że niektórzy rządzili kilka razy, stąd raz zostawali przeorem w stosunkowo młodym wieku, ale następne rządy obejmowali już po kilku, a nawet kilkunastu latach. Widzimy to chociażby na przykładzie Mateusza Kozłowskiego, który pierwszy raz przeorem został w wieku 46 lat, 17 lat później wikariuszem, licząc wówczas już 64 lata, a po raz kolejny, tym razem przeorem, został w wieku 75 lat. Podobnie sytuacja przedstawia się z pierwszym przeorem z mojej listy, Jukundem Trąbskim. W interesującym mnie okresie przeorstwo obejmował po raz trzeci, mając wówczas 70 lat i rządził jeszcze przez 9 lat. Ale jeszcze za czasów Rzeczypospolitej przeorem został w wieku 47 lat, a potem, po dziewięcioletniej przerwie, ponownie w wieku 56 lat. Jeżeli zaś idzie o wiek, w którym zakończyli urząd przeorski, to – jak wynika z tabeli nr 3 – był on nieco wyższy, zważywszy, że niektórzy z nich funkcję tę pełnili od kilku do kilkunastu lat. Co ciekawe, czterech braci kończyło go w przedziale od 75 do 79 lat, a więc już w podeszłym wieku.

Staż zakonny i kapłański

Przy okazji warto jeszcze zobaczyć, jaki staż życia zakonnego posiadali zakonnicy, którzy obejmowali tak istotne stanowisko nie tylko w klasztorze, ale również w prowincji, gdyż konwent ten należał do ważniejszych zarówno w prowincji polskiej, jak

Tabela 4. Staż profesji zakonnej i kapłaństwa przeorów dominikańskich w Krakowie

Przedział wiekowy	Staż profesji zakonnej				Staż kapłański			
	początek urzędowania		koniec urzędowania		początek urzędowania		koniec urzędowania	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
0–5	–	–	–	–	1	4	–	–
6–10	3	11	1	4	4	14	3	11
11–15	3	11	3	11	3	11	2	7
16–20	5	18	1	4	7	25	6	21
21–25	5	18	7	25	2	7	5	18
26–30	2	7	4	14	3	11	2	7
31–35	4	14	2	7	1	4	1	4
36–40	–	–	2	7	–	–	1	4
41–45	1	4	2	7	2	11	3	11
46–50	3	11	2	7	1	4	–	–
51–55	1	4	1	4	1	4	2	7
56–60	1	4	2	7	–	–	1	4
60–65	–	–	1	4	–	–	–	–
b.d.	–	–	–	–	2	7	2	7

później w galicyjskiej. Już młody wiek niektórych z nich mógłby wskazywać, że urząd ten można było objąć szybko. Należy jednak pamiętać, iż w przeszłości kandydaci do zakonu byli bardzo młodzi, czasami liczyli zaledwie kilkanaście lat. Trzeba też podkreślić, iż w XIX stuleciu wiek abiturientów do zakonu nieco wzrósł. Obserwujemy także różną długość okresu od złożenia pierwszej profesji i do święceń. Czasami wynosił on dwa lata, a innym razem trzy, cztery, a nawet pięć lat. Z pewnością było to uzależnione od różnych czynników, jak studia, decyzje kapituł i rad klasztornych, które dopuszczały do profesji (od połowy XIX wieku także wieczystej, którą wprowadził papież Pius IX) i do święceń prezbiteratu. Średnia wieku stażu zakonnego, liczonego od złożenia pierwszej profesji do chwili zostania przeorem, wynosiła 27 lat; średnia owego stażu w momencie zakończenia tej funkcji była o pięć lat wyższa.

Nieco mniejsze są średnie stażu kapłańskiego zarówno w momencie obejmowania oficjum przeorskiego (21 lat), jak i jego zakończenia (25 lat). W tabeli nr 4 zostały zestawione oba te staże w pięcioletnich przedziałach czasowych. Najwięcej przeorów, po pięciu, należało do dwóch grup stażu: pierwszej liczącej od 16 do 20 lat, i drugiej – od 21 do 25 lat. O jednego zakonnika mniej było w grupie ze stażem w granicach 31–35 lat. Najwyższy staż, 59 lat, miał Mateusz Kozłowski, kiedy obejmował urząd przeora po raz ostatni. Staż kapłański, co zrozumiale, jest mniejszy, gdyż święcenia prezbiteratu przyjmowano od dwóch do pięciu lat po złożeniu pierwszej profesji. Dla dwóch zakonników nie udało się ustalić daty przyjęcia święceń kapłańskich. Co ciekawe, jeden z braci, Wincenty Podlewski, bardzo szybko został przeorem krakowskim, bo zaledwie 7 lat po złożonej profesji i 4 lata po święceniach kapłańskich. Stosunkowo w krótkim czasie po profesji (7 lat) i święceniach (rok) przeorstwo w konwencie krakowskim objęli także Hieronim Niemczanowski i Bernard Krukierka. Zaledwie o rok dłuższy staż w życiu ślubami zakonnymi i w kapłaństwie miał Fabian Webelun, gdy pierwszy raz zostawał przeorem; gdy po 6 latach ponownie nim został, miał już za sobą 20 lat profesji i 17 lat prezbiteratu. 7 lat po święceniach kapłańskich przeorstwo objął także Piotr Żaczek, jednak w przeciwieństwie do Krukierka i Podlewskiego miał o rok dłuższy staż profesji. Ogólnie możemy podkreślić, iż omawiani przeze mnie przeorzy, obejmując swoje oficjum, mieli już pewne doświadczenie w życiu zakonnym, a długość życia zakonnego i posługi kapłańskiej dla większości z nich działała na ich korzyść – byli już sta-

tecznymi i doświadczonymi zakonnikami. Ale jak widać, wspólnota klasztorna nie bała się powierzyć ster klasztoru także braciom młodym, z niewielkim bagażem, którzy dopiero wchodzili w życie zakonne.

Miejsce pochodzenia

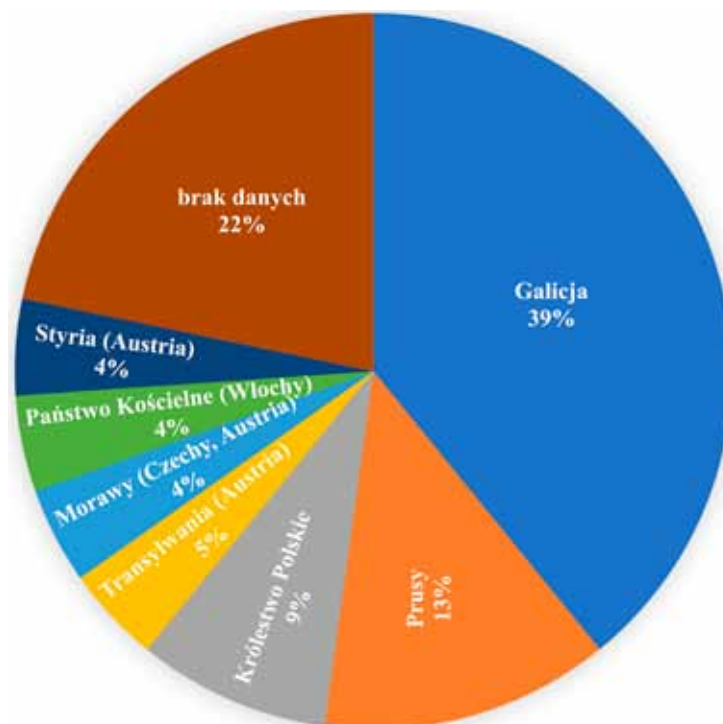
Teraz zatrzymajmy się nad miejscami pochodzenia przeorów, które prezentuje wykres nr 1. Dane na ten temat posiadam dla 18 z nich (tj. 78%); nie udało się ustalić, skąd pochodziło 5 pozostałych. Może dalsze kwerendy dadzą odpowiedź. W przypadku jednak ponad $\frac{2}{3}$ z nich można coś powiedzieć. Czterech przyszło na świat jeszcze przed rozbiorem państwa polsko-litewskiego. Mateusz Kozłowski i Albert Kostkowski urodzili się w 1756 roku, z tym że pierwszy w Krakowie, a drugi w Bogdanówce niedaleko Lanckorony. Tomasz Ziemiński urodził się 6 lat później w Łańcucie w województwie ruskim, natomiast Ignacy Zarzycki – 2 lata wcześniej w Głogowie na Śląsku. Bogdanówka i Łańcut już po pierwszym rozbiore znalazły się w zaborze austriackim, natomiast Kraków po trzecim rozbiore Polski znalazł się na krótko w granicach monarchii habsburskiej (jako Galicja Zachodnia), jednak w 1809 roku został włączony do Księstwa Warszawskiego. Kiedy natomiast urodził się Zarzycki, Głogów i cały Śląsk już od 14 lat był we władaniu Prus, tak więc był on obywatelem pruskim, ale narodowości polskiej.

Pozostałych 14 przeorów przyszło na świat już po rozbiorach. Sześciu pochodziło z Galicji, po dwóch z Królestwa Polskiego i z Prus, w tym jeden z Kaszub, a drugi ze Śląska. Oni oczywiście byli Polakami. Warto podkreślić, iż pochodzący z Kongresówki Podlewski, chociaż urodził się i pierwsze lata życia spędził w Siedlcach, to jednak znaczną część życia przedzakonnego przeżył w Warszawie, gdzie znalazł się po śmierci rodziców i był wychowywany przez ciotkę⁸⁸.

Kilku przeorów było obcokrajowcami. Trzech pochodziło z Cesarstwa Austriackiego: Markl z Siedmiogrodu, Żaczek z Moraw i Azula ze Styrii, a czwarty, Pavoni, z Państwa Kościelnego, które dopiero w latach sześćdziesiątych XIX wieku znalazło się w granicach zjednoczonych Włoch. Warto jednak podkreślić, iż wywodzący się z siedmiogrodzkiego Sybina Józef Pius Markl, mimo niemieckich korzeni i niemiecko brzmiącego nazwiska (w jego rodzinnym mieście żyła społeczność niemiecka),

⁸⁸ Por. M. Miławicki, *O. Wincenty Maria Podlewski (1846–1918)*, op.cit., s. 241–242.

Wykres 1. Geografia pochodzenia przeorów dominikanów krakowskich

był – jak podkreślał br. Kazimierz Jucewicz – Polakiem i za takiego się uważał⁸⁹. Na potwierdzenie tego można zaznaczyć, że szkołę średnią ukończył w gimnazjum stanisławowskim, potem także przez pewien czas odbywał studia prawnicze na Uniwersytecie Lwowskim.

Afiliacja prowincjalna

Z topografią pochodzenia wiąże się także kolejne zagadnienie, a mianowicie afiliacja do danej prowincji dominikańskiej. W ciągu badanego okresu zmieniała się przynależność klasztoru krakowskiego do prowincji: do trzeciego zaboru wchodził w skład Prowincji Polskiej, następnie w latach 1795–1806 należał do Prowincji Galicji Zachodniej (Provincia Galiciae Occidentalis), która była jedną z dwóch w zaborze austriackim (istniała jeszcze Prowincja Galicji Wschodniej – Provincia Galiciae Orientalis)⁹⁰; w 1806 roku połączyły się i stworzyły Pro-

wincję Obu Galicji (Provincia pro utraque Galicia)⁹¹ i do niej przez cztery lata należał konwent Świętej Trójcy; w 1810 roku powrócił do Prowincji Polskiej⁹², po tym jak rok wcześniej ziemie trzeciego

śnie na tym urzędzie będąc, zwołał kapitułę prowincjalną w klasztorze w Klimontowie na dzień 22 lipca 1804 r. Możliwe, że prowincjałem był już w drugiej połowie 1802 r., gdyż od 20 września tego roku aż do wspomnianej kapituły podpisywał się jako *prior provincialis*, a nie *vicarius generalis*. W Klimontowie na prowincjała wybrano Bernarda Domoślawskiego, dotychczasowego przeora klasztoru w Janowie Podlaskim (ibidem, Pp 44: Liber Encyclicarum Provinciae Poloniae S. Ordinis Praed. Sub Provincialatu A. R. ac Ex. P. S. T. M. P. Basilii Barski Filij Conv. Cracoviensis Electi in Capitulo Posnaniensi A. D. 1765 Die 14 Septembris Sub Prioratu A. R. ac Ex. P. S. T. M. P. Michaelis Barwiński Supprioro pro tunc existente R. A. P. S. T. L. P. Ludovico Kochmański Depositario Conv. (Crac.) Inchoatus” usque ad 1873, s. 145–147). Był on drugim i ostatnim prowincjałem Prowincji Galicji Zachodniej.

⁹¹ Por. Sadok Barącz, *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce*, t. 1, Lwów 1861, s. 357.

⁹² W liście z 4 czerwca 1811 r., zwołującym braci na kapitułę prowincjalną do Sieradza na 8 września tego roku, ówczesny wikariusz prowincji polskiej Mateusz Kozłowski informował współbraci, że 10 lutego 1810 r. minister spraw religijnych Księstwa Warszawskiego zgodził się na włączenie do Prowincji Polskiej klasztorów, które od 15 lat były odłączone i należały do Prowincji Obu Galicji (por. APPDK, Pp 44: Liber Encyclicarum Provinciae Poloniae S. Ordinis Praed. Sub Provincialatu, op.cit.,

⁸⁹ APPDK, Kr 907: K. Jucewicz, „Okruszyny biograficzne”, op.cit., s. 201.

⁹⁰ 26 listopada 1796 r. mistrz generalny zakonu Baltazar de Quiñones (zm. 20 czerwca 1798) jako pierwszego wikariusza generalnego nowej prowincji mianował przeora klasztoru krakowskiego i eksprowincjała Prowincji Polskiej Jukunda Trąbskiego (APPDK, Pp 39, s. 2; ibidem, Kr 12, s. 91). Nie wiadomo, kiedy został on prowincjałem Prowincji Galicji Zachodniej, ale pewne jest, że wła-

zaboru austriackiego zostały włączone do Księstwa Warszawskiego. Wtedy też Kraków stracił swoją pozycję na rzecz klasztoru św. Jacka na Starym Mieście w Warszawie, gdzie zasadniczo urzędował polski prowincjał. Stan ten utrzymywał się aż do 1865 roku, kiedy na prośbę samych braci z Krakowa mistrz generalny zakonu Vincent Alexandre Jandel⁹³ zdecydował się przyłączyć klasztor do prowincji galicyjskiej, o czym specjalnym listem prowincjał galicyjski Nikodem Glass poinformował braci i siostry 6 kwietnia 1865 roku⁹⁴. Przyczyną była kasata klasztorów w Królestwie Polskim w 1864 roku, a także likwidacja prowincji zakonnych i instytucji prowincjała przez władze zaborcze⁹⁵. Jandel, przyłączając konwent krakowski do prowincji św. Jacka w Galicji, uczynił jedno istotne zastrzeżenie: klasztor poddał pod swoją bezpośrednią jurysdykcję, a w jego imieniu konwentem zarządzili wyznaczeni przezeń komisarze generalni, którzy byli nad przeorami. Powodem takiej decyzji było to, że mistrz zakonu chciał zaprowadzić w nim reformę zakonną, która już funkcjonowała w placówkach dominikańskich Europy Zachodniej i Południowej. Prowincja galicyjska nie była chętna do jej wprowadzenia, liczył więc, że uda się to uczynić przynajmniej w konwencie krakowskim, a potem łatwiej będzie ją wprowadzić w pozostałych klasztorach w Galicji. Właśnie

s. 167–168). Zob. także Ewa M. Ziółtek, *Między tronem i ołtarzem. Kościół i państwo w Księstwie Warszawskim*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Źródła i Monografie, t. 384, Lublin 2012, s. 434–435.

⁹³ Hyacinthe-Marie Cormier, *Vie du Révérendissime Père Jandel, soixante-troisième Maître Général des Frères Prêcheurs*, Paris 1890 (pozycja ta była tłumaczona na inne języki); Marie-Humbert Vicaire, *Jandel (Vincent Alexandre)*, w: *Catholicisme hier – aujourd'hui – demain. Encyclopédie*, vol. 6, ed. Gabriel Jacquemet, Paris 1967, kol. 310; André Duval, *Jandel*, w: *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique doctrine et histoire*, vol. 8, ed. André Rayez, André Derville, Aimé Solignac, Paris 1974, s. 96; Mirosław Daniluk, *Jandel Vincent Alexandre OP*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 956.

⁹⁴ Por. APPDK, Pr 14: Liber Encyclicarum Sacri Ordinis Praedicatorum Provinciae Russiae Floridae sub Prioratu Eximii ac Admodum R.P.S.T. Magistri Fratris Josephi Choynicki Comparatus t sub Felicissimo Regimine Magistri Fratis Casimiri Wilamowski Prioris Provincialis Inchoatus 1776[–1879], s. 493.

⁹⁵ Decyzja w tej sprawie zapadła na radzie klasztoru krakowskiego 30 grudnia 1864 r. Wtedy przeorem był Piotr Wilhelm. Postanowiono nawet wysłać dwóch braci do Lwowa na rozmowy z władzami prowincji galicyjskiej. Por. ibidem, Kr 12: Liber Consiliorum Conventus Cracoviensis, s. 226–227.

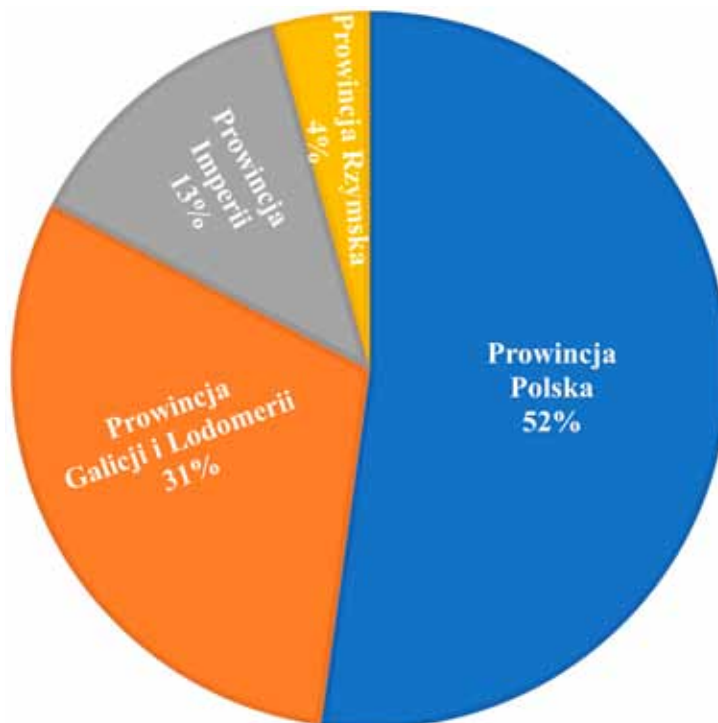
z tego względu niektórzy przeorzy krakowscy nie byli Polakami, ale przedstawicielami innych narodowości, pochodzącymi z innych prowincji, w których reforma jandelowska już funkcjonowała. Konwent Świętej Trójcy był poddany jurysdykcji mistrza generalnego zakonu aż do 1911 roku⁹⁶.

Widzimy zatem, że w okresie zaborów przynależność klasztoru krakowskiego do danej prowincji dominikańskiej nie była prosta i przechodziła zmiany, czasami nawet częste. A z tym wiązała się także przynależność prowincjalna poszczególnych zakonników i przeorów. Jednak zasadniczo do 1865 roku związani z konwentem krakowskim bracia należeli do prowincji polskiej. Po jej likwidacji stali się oni synami prowincji galicyjskiej.

Do 1865 roku wszyscy przeorzy należeli do prowincji polskiej. Dziesięciu obłóczyny i nowicjat odbyło w konwencie krakowskim, natomiast dwóch pozostałych synów prowincji polskiej do zakonu wstąpiło w innych klasztorach tejże prowincji: pochodzący z Wierzbołowa w guberni suwalskiej Fabian Webelun nowicjat rozpoczął w Warszawie, a Kaszub Tadeusz Petke – w Wysokim Kole. Tam też składali pierwszą profesję zakonną, tym bardziej że miała ona miejsce głównie na koniec rocznego nowicjatu. Kolejnych siedmiu przeorów było synami Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka. Trzeba podkreślić, iż prowincja ta nie miała dobrej opinii u władz generalnych zakonu w Rzymie. Opierała się ona bowiem reformie zakonnej, którą zaprowadzał Jandel. To właśnie z tego powodu w szeregach przeorów krakowskich pojawili się obcokrajowcy. Chociaż należy zaznaczyć, iż zaledwie trzy lata po przyłączeniu konwentu Świętej Trójcy do dominikanów galicyjskich przeorem został należący do niej Hieronim Niemczanowski. Jednak w jego przypadku zgoda wynikała stąd, iż był otwarty na reformę jandelowską. Wstępujący do zakonu już po 1865 roku przeorzy nowicjat także odbywali w konwencie krakowskim, tam też przechodzili formację zakonną i intelektualną zgodnie z duchem reformatorskim. Wyjątek stanowił jedynie Augustyn Peczek, który obłóczyny i pierwszą profesję zakonną miał w klasztorze Bożego Ciała we Lwowie. Z prowincji polskiej i galicyjskiej pochodziło zatem po dziesięciu przeorów. Pięciu synów prowincji polskiej, którzy dożyli jej likwidacji i włączenia ich klasztoru krakowskiego do prowincji galicyjskiej, automatycznie zostało do niej przeniesionych (transfiliacja).

⁹⁶ Szerzej o dominikanach w Krakowie i całej Galicji zob. M. Miławicki, „... i jest dzisiaj jednym ze światel swego zakonu w Galicji”, op.cit., s. 141–181.

Wykres 2. Afiliacja prowincjalna przeorów dominikańskich w Krakowie

Z innych prowincji pochodziło czterech przeorów: trzech z Provinciae Imperii (od 1867 zwanej Prowincją Austro-Węgierską) i jeden z Prowincji Rzymskiej. Wszyscy oni przybyli do Krakowa w celu zaprowadzenia wspomnianej reformy. W gronie tym był również wymieniony już wcześniej Józef Pius Markl, który mimo polskiego pochodzenia do zakonu wstąpił w Wiedniu, tam odbył formację i przez pewien czas posługiwał w klasztorach swojej prowincji. Zanim został wybrany przeorem, mistrz generalny Jandel ustanowił go swoim wikariuszem w klasztorze krakowskim. Tak naprawdę był nad przeorem i pełnił rolę pośrednika między wspólnotą braci a władzami generalnymi w Rzymie, realizując ich postanowienia odnośnie do przeprowadzanej reformy. W takim celu do Krakowa przybyli również pochodzący z Grazu Dominik Azula, który w swoim rodzinnym mieście wstąpił do zakonu i tam odbył formację zakonno-intelektualną, oraz urodzony w Prace koło Brna Piotr Żaczek, także syn prowincji austriackiej, który do nowicjatu dominikańskiego wstąpił w należącym do tej prowincji klasztorze w Ołomuńcu (klasztory czeskie należały do niej do 1905 roku, kiedy została reaktywowana niezależna Prowincja Czeska). Z Prowincji Rzymskiej wywodził się Marian Pavoni, urodzony w Piceno koło Ascoli (od 1862 Ascoli Piceno) w Marchii w Państwie Kościelnym, które potem zostało włączone do Republiki Włoskiej. Warto podkreślić, iż konwent

Madonny della Quercia (oddalony 2 km od Viterbo), do którego wstąpił Pavoni i gdzie odbył formację zakonną, w jego czasach był jednym z ważniejszych klasztorów reformatorskich, gdyż to właśnie tam mistrz zakonu Jandel gromadził i formował braci, którzy następnie byli wysyłani do innych prowincji. Tak więc od początku Pavoni przygotowywany był właśnie do takich celów. Przy okazji warto podkreślić, iż później, już po powrocie z Galicji, był jego przeorem w latach 1900–1902, tam też zmarł. Klasztor do prowincji rzymskiej zakonu należał do 1928 roku, ale 5 lat później przestał istnieć⁹⁷.

Wykształcenie

W badaniach prozopograficznych ważnym zagadnieniem jest wykształcenie zakonników, szczególnie osób, które w klasztorze czy prowincji zajmowały ważne stanowiska i stanowiły elitę. Na podstawie dotychczasowego stanu badań trudno ustalić przedzakonną edukację wszystkich omawianych braci. Na obecnym etapie moich studiów uzyskałem dane

⁹⁷ Szerzej na jego temat zob. np. Daniel A. Mortier, *Notre-Dame de la Quercia*, Paris 1904 (tłum. włoskie: *Santa Maria della Quercia*, trans. L. Ferretti, Firenze 1904); Mario Signorelli, *Santuario Madonna della Quercia, Viterbo. Storia, arte e culto nei secoli*, Viterbo 1967; Raimondo Spiazzi, *L'Ordine domenicano e il santuario della Madonna della Quercia*, „Memorie Domenicane”, T. 85: 1968, s. 184–207.

tylko dla ośmiu z nich. Może dzięki dalszym kwerendum informacje te uda się uzupełnić. I tak żyjący na przełomie XVIII i XIX wieku Mateusz Kozłowski uczył się w Gimnazjum św. Anny w Krakowie, dwóch przeorów, Augustyn Peczek i Konstanty Żukiewicz, ukończyło IV Gimnazjum im. Jana Długosza (zwane „bernardyńskim”) we Lwowie⁹⁸. Drugi z nich właśnie wówczas nawiązał kontakty z dominikanami lwowskimi, co później zaowocowało jego wstąpieniem w ich szeregi. Zachował się nawet list gimnazjalisty Żukiewicza z 9 sierpnia 1891 roku, który jako tercjarz dominikański pisał do ówczesnego przeora jarosławskiego Wincentego Podlewskiego, prosząc go o przesłanie wydanej przez niego książki o św. Dominiku⁹⁹. We Lwowie kształcił się jeszcze Wincenty Szumski, który uczęszczał do V Gimnazjum im. Hetmana Stanisława Żółkiewskiego. Czesław Mączka natomiast pobierał naukę w gimnazjum w Rzeszowie w latach 1884–1889¹⁰⁰. W Królestwie Polskim, a dokładnie w I Gimnazjum w Warszawie (znajdującym się naprzeciw klasztoru dominikańskiego przy ul. Freta), uczył się Wincenty

⁹⁸ Sprawozdania dyrekcji c.k. IV Gimnazjum we Lwowie wymieniają Edwarda Peczkę w rocznikach z lat 1880–1883 (por. *Sprawozdanie Dyrektora C. K. IV Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1880*, Lwów 1880, s. 64; *Sprawozdanie Dyrektora C. K. IV Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1881*, Lwów 1881, s. 40; *Sprawozdanie Dyrektora C. K. IV Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1882*, Lwów 1882, s. 48; *Sprawozdanie Dyrektora C. K. IV Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1883*, Lwów 1883, s. 125), natomiast Żukiewicza – w latach 1891–1892 (por. *Sprawozdanie Dyrektora C. K. IV Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1891*, Lwów 1891, s. 91; *Sprawozdanie Dyrektora C. K. IV Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1892*, Lwów 1892, s. 102). Nie znaczy to jednak, że tylko w tych latach kształcili się w tej szkole średniej. Sprawozdania gimnazjalne wymieniały jedynie tych uczniów, którzy w klasyfikacji na koniec roku szkolnego uzyskali stopień celujący i pierwszy, czyli najlepsze wyniki w nauce. Reszty nie wymieniano, stąd ich w sprawozdaniach nie znajdujemy. Znaczący to, że tylko w tych latach mieli najlepsze wyniki, później już słabsze.

⁹⁹ APPDK, P.83, List Józefa Żukiewicza do przeora klasztoru dominikanów w Jarosławiu o. Wincentego Podlewskiego (9 VIII 1981). Podpisał się w nim drugim imieniem Konstanty, które sugeruje, iż takowe otrzymał jako tercjarz, potem przyjął je jako imię zakonne w I zakonie św. Dominika.

¹⁰⁰ Por. np. *Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1885/6*, Rzeszów 1886, s. 83 (wtedy był w klasie drugiej). Późniejsze sprawozdania z lat, kiedy uczęszczał do gimnazjum, już go nie podają, gdyż wymieniają tylko uczniów wyróżnionych. Zob. także S.M. Kałdon, *Kaznodziejstwo ojca Czesława Stanisława Mączki OP (1872–1939)*, op.cit., s. 55.

Podlewski, jednak szkoły nie ukończył, rezygnując z nauki po ukończeniu przedostatniej klasy. Wydaje się, że większość omawianych braci nie kontynuowała nauki na uniwersytecie przed wstąpieniem do zakonu. Wyjątek stanowi Józef Pius Markl, który po ukończeniu gimnazjum w Stanisławowie (jego absolwentami było wielu dominikanów) studiował prawo na Uniwersytecie Lwowskim, studia jednak przerwał, wstąpił do zakonu franciszkańskiego i już jako brat mniejszy odbywał studia filozoficzno-teologiczne w Instytucie Teologicznym dla zakonników, pełniąc funkcję seminarium duchownego dla wszystkich kleryków zakonnych w Galicji¹⁰¹.

Dalsze wykształcenie filozoficzno-teologiczne omawiani zakonnicy zdobywali po wstąpieniu do zakonu i odbyciu nowicjatu. W okresie kiedy klasztor krakowski należał do prowincji polskiej, jej synowie mogli studiować w Krakowie i Warszawie, ale czasami również w innych klasztorach prowincji. Jeżeli chodzi o przeorów, to zasadniczo odbywali oni studia w Krakowie, gdzie studium generalne działało od wieków średnich. Jedynie kilku z nich studiowało w Warszawie, gdzie w klasztorze św. Jacka na Starym Mieście również funkcjonowało studium generalne od początku XVIII wieku. Jeden zakonnik przez pewien czas studiował nawet w Janowie Podlaskim, a dopiero potem w studium warszawskim. Ponadto Jacek Haynn całe studia odbył w konwencie św. Stanisława w Lublinie, które – co warto podkreślić – było jednym z ważniejszych ośrodków dominikańskich w Królestwie Polskim.

Niewielu interesujących nas dominikanów odbywało studia zagraniczne. W czasach dawnej Rzeczypospolitej wszystkie istniejące na jej ziemiach prowincje dominikańskie wysyłały swoich zakonników do Rzymu, a czasami również do innych miast europejskich, w których działały dominikańskie studia generalne. W XVIII wieku było to zasadniczo Kolegium św. Tomasza z Akwinu przy klasztorze Sopra Minerva w Rzymie. To właśnie tam, dzięki powstałej jeszcze w XVII wieku fundacji Abrahama Bzowskiego, zdolniejsi bracia byli wysyłani na studia, z których często wracali z tytułem lektora świętej teologii¹⁰². Niestety po rozbiorach państwa polskiego wszyscy zaborcy zabronili zakonnikom

¹⁰¹ Por. M. Miławicki, *Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka*, op.cit., s. 515.

¹⁰² Szerzej o studiach zagranicznych dominikanów w okresie przedrozbiorowym zob. Robert Świętochowski, Adam Chruszczewski, *Polonia dominicana apud extraneos*, w: *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972*, t. 2, red. Jerzy Kłoczowski, Warszawa 1975, s. 467–572.

kontaktowania się z władzami generalnymi w Rzymie, wskutek czego niemożliwe stało się wysyłanie braci na studia zagraniczne. Mogli się kształcić jedynie w miastach w ramach jednego państwa. Nic więc dziwnego, że tylko kilku pierwszych przeorów z mojej listy miało za sobą studia rzymskie, które odbyli jeszcze w okresie przedzoborowym. Byli to Jukund Trąbski, Trankwiliniusz Bielski i Mateusz Kozłowski¹⁰³. Potem bracia z prowincji polskiej byli zmuszeni do kształcenia się w dominikańskich domach studiów w Krakowie, Warszawie, Lublinie i Janowie Podlaskim, a zakonnicy z prowincji galicyjskiej – w pierw w ogólnozakonnym Instytucie Teologicznym we Lwowie, a następnie, od lat sześćdziesiątych XIX wieku, już we własnym kolegium przy klasztorze lwowskim¹⁰⁴. Zmiany nastąpiły pod koniec tego stulecia, wtedy wysyłano braci do klasztorów Europy Zachodniej. Niestety zagadnienie studiów zagranicznych dominikanów prowincji galicyjskiej nie zostało jeszcze zbadane, nie mamy dokładnych informacji. Wiadomo jednak, że ostatni z omawianych przeorów, Wincenty Szumski, przez cztery lata studiował w studium Prowincji Francuskiej we Flavigny koło Dijon i tam przyjął święcenia kapłańskie. Jak podaje Robert Świętochowski, studia te zakończył egzaminem lektora świętej teologii w Louvain w Belgii¹⁰⁵.

Wspomniany lektorat świętej teologii często był pierwszym zwieńczeniem studiów podejmowanych przez braci w studium generalnym w Krakowie czy Warszawie. Niestety studium lwowskie już dużo wcześniej utraciło taki charakter, a przez prawie pół wieku dominikanie prowincji galicyjskiej studiowali razem z przedstawicielami innych zakonów w specjalnie do tego powołanym w 1829 roku Instytucie Teologicznym dla Zakonników (Studia privata pro Regularibus Cleris) we Lwowie, podlegającym jurysdykcji metropolity lwowskiego obrządku łacińskiego¹⁰⁶. Brak własnego studium generalnego

i kontaktów z klasztorami innych prowincji i własnego studium generalnego uniemożliwiły braciom z Galicji uzyskiwanie tytułów zakonnych. Dlatego tytuł lektora świętej teologii, jak również prezenta i magistra świętej teologii, mieli jedynie ci przeorzy konwentu Świętej Trójcy, którzy należeli do prowincji polskiej lub pochodzili z prowincji zachodnich. Mimo wszystko tytuły te, wszystkie lub niektóre z nich, posiadało 12 przeorów, co stanowi prawie 52%. Siedmiu z nich przeszło wszystkie szczeble tej naukowej kariery, uzyskując tytuł magistra świętej teologii. Wśród nich nie ma żadnego syna prowincji galicyjskiej, a jeden – Marian Pavoni – był włoskim dominikaninem, chociaż najwyższy stopień zdobył, mieszkając w klasztorze krakowskim. Jacek Haynn swoją karierę naukową zakończył na etapie prezenta świętej teologii, a czterech – Webelun, Niemczanowski, Muthwill i Szumski – posiadali jedynie lektorat świętej teologii. Z tego grona dwóch należało do Prowincji Galicji i Lodomerii. Byli oni jedynymi przeorami krakowskimi należącymi do tej prowincji z tym tytułem. Jedenastu przeorów nie mogło pochwalić się jakimkolwiek stopniem naukowym, ale czterech z nich, Strączyński, Wilhelm, Podlewski i Żukiewicz, otrzymało nominację na kaznodzieję generalnego (*praedicator generalis*) za zasługi na niwie kaznodziejskiej¹⁰⁷. Prócz nich tytuł ten miał również Niemczanowski, który już wcześniej był lektorem świętej teologii.

Kariera w zakonie

Ważnym zagadnieniem w badaniach nad przeorami dominikanów krakowskich jest ich kariera w zakonie. Warto zatem przyrzeć się pełnionym przez nich oficjom, zarówno przed objęciem, jak i po zakończeniu urzędu przeorskiego. Przeorzy wszystkich klasztorów stanowili elitę danej prowincji, gdyż to właśnie oni zbierali się później na kapitułach prowincjalnych, podczas których podejmowali ważne decyzje odnośnie do życia prowincji i poszczególnych klasztorów, a nawet braci. Jednak były ośrodki, jak chociażby klasztor krakowski, ważniejsze i bardziej wpływowe. Stojący na ich czele przeorzy odgrywali istotną rolę i mieli wysoką pozycję w prowincji. Tym bardziej warto przyrzeć się karierze zakonnej przeorów krakowskich.

Kariery zakonnej nie można rozważać w oderwaniu od tzw. afiliacji klasztornej, która była cią-

¹⁰³ Por. ibidem, s. 512 (Trąbski), s. 514 (Bielski), s. 514–515 (Kozłowski).

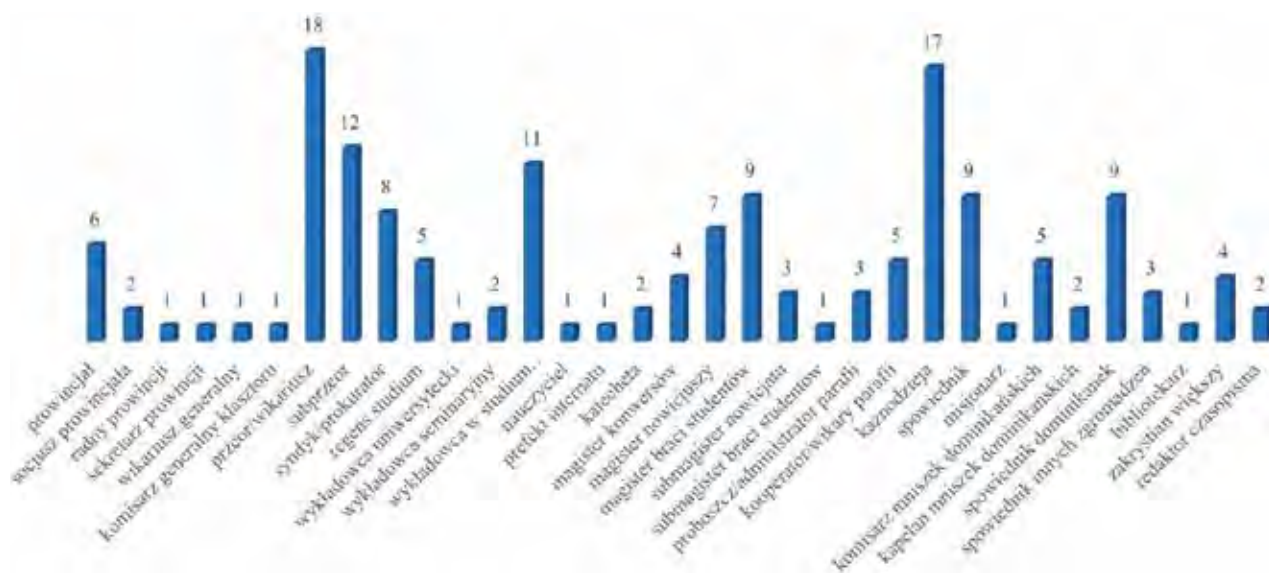
¹⁰⁴ O studium dominikańskim we Lwowie zob. Marek Miławicki, *Studia zakonne w dominikańskim klasztorze Bożego Ciała we Lwowie. Przyczynek do dziejów kultury duchowieństwa lwowskiego*, w: *Львів (1256–2006): Церква і суспільство. Статті і матеріали*, Львів 2006, s. 39–50.

¹⁰⁵ ADPPK, S 12/67b: R. Świętochowski, „Słownik biograficzny oo. dominikanów w Polsce”, t. 2, s. 345 (nowa paginacja: 687).

¹⁰⁶ Szerzej zob. Stanisław L. Piech, *Studium teologiczne dla zakonników w Galicji 1824–1890*, „Przegląd Kalwaryjski”, T. 15: 2011, s. 249–258.

¹⁰⁷ Szerzej na temat tej godności (a nawet urzędu) w zakonie dominikańskim zob. np. Urban Fay, *Preachers-General*, „Dominicana”, 1939, nr 24, z. 1, s. 13–16.

Wykres 3. Oficja pełnione przez przeorów dominikanów krakowskich w ciągu ich życia zakonnego (poza urzędem przeora krakowskiego)

gle żywa w prowincji polskiej. I faktycznie dostępne katalogi tejże prowincji z lat 1826, 1847, 1851 i 1853 wyraźnie podają, którego klasztoru dany zakonnik był synem, czyli gdzie wstąpił, przyjął habit zakonny (obłóczyny), odbył nowicjat i w końcu złożył profesję zakonną. Ów klasztor stawał się jego macierzystym domem, z którym także wiązała się często jego kariera zakonna. I poniekąd widać to na przykładzie omawianych zakonników. Zasada ta przestała obowiązywać dopiero po włączeniu klasztoru krakowskiego do prowincji galicyjskiej, gdzie już nie było afiliacji klasztornej. Tym bardziej nie dotyczyło to zakonników zagranicznych, którzy przybyli z innych prowincji, aby sprawować urząd przeora krakowskiego.

Zamieszczony w aneksie wykaz zadań, które wypełniali, oczywiście może być niekompletny, jednak już to, co udało się ustalić, pokazuje, jak wiele urzędów i obowiązków pełnili oni przed wyborem lub nominacją na przeora konwentu krakowskiego. Wykres nr 3 przedstawia ważniejsze oficja, które w ciągu swojego zakonnego życia pełnili przeorzy, bez uwzględniania przeorstwa krakowskiego. Funkcje te pozwalają zobaczyć inne pola ich działalności.

Na wykresie wyszczególnione zostały 33 oficja i stanowiska, które – oprócz urzędu przeora krakowskiego – pełnili omawiani bracia. Nie sposób wszystkich omówić, zresztą nie ma tutaj takiej potrzeby. Kolejność nie jest przypadkowa: starałem się je pogrupować pod kątem rządów w zakonie (prowincał, sojusz prowincjał, radny prowincji, sekretarz prowincji, wikariusz generalny, komisarz generalny klasztoru, przeor/wikariusz, subprzeor, syndyk/pro-

kurator), urzędów parafialnych (proboszcz/administrator parafii, kooperator/wikary parafii), pracy w formacji zakonnej (magister konwersów, magister nowicjuszy, magister braci studentów, submagister nowicjatu, submagister braci studentów) i intelektualnej (regens studium, wykładowca uniwersytecki, wykładowca seminaryjny, wykładowca w studium dominikańskim) oraz duszpasterstwa (komisarz mniszek dominikańskich, kapelan mniszek dominikańskich, spowiednik, spowiednik dominikanek, spowiednik innych zgromadzeń, kaznodzieja, misjonarz), działalności oświatowej (nauczyciel, prefekt internatu, katecheta), klasztornej (zakrystian większy i bibliotekarz) i wydawniczej (redaktor czasopisma).

Pierwszą grupę stanowią oficja związane z rządzeniem, a mianowicie urząd prowincjał, przeora i wikariusza klasztoru, subprzeora, ale także komisarza generalnego czy wikariusza generalnego. Najwięcej braci, bo aż osiemnastu, poza konwentem krakowskim pełniło urząd przeorski w innych klasztorach, w tym niektórzy nawet w kilku. W czołówce znalazł się Józef Pius Markl, który oprócz urzędu komisarza generalnego i przeora klasztoru krakowskiego piastował także przełożenie w Uherskym Brodnie, Wiedniu, Ołomuńcu, Pradze i Borku Starym. Na drugim miejscu plasuje się Konstanty Maria Żukiewicz, który poza klaszturem krakowskim kierował również ośrodkami w Tarnopolu, Żółkwi, Lwowie i Gidlach. Czterech zakonników było przeorami lub wikariuszami w trzech innych klasztorach. I tak Albert Kostkowski stał na czele wspólnot dominikańskich w Sandomierzu (jednocześnie bę-

dąc przeorem konwentu św. Marii Magdaleny i wikariuszem u św. Jakuba), Klimontowie i Lublinie, wszystkich należących do prowincji polskiej; Tadeusz Petke był wikariuszem w Brześciu Kujawskim i Klimontowie, także w prowincji polskiej; Bernard Krukierek natomiast rządził w klasztorach we Lwowie, Borku Starym i Podkamieniu, wszystkie w prowincji galicyjskiej; w końcu należący od początku do Prowincji Galicji i Lodomerii Augustyn Peczek był przełożonym w Jarosławiu, Tyśmienicy i Żółkwi. Jeszcze czterech braci miało za sobą przeorstwo w dwóch klasztorach poza krakowskim: Jukund Trąbski – w Elblągu i Samborze (prowincja polska), Fabian Webelun – w Jarosławiu i Żółkwi w Galicji, Marian Pavoni – w Fiesole i Quercia w Prowincji Rzymskiej, oraz Dominik Azula – w Sopron na Węgrzech i w Tyrolu, wchodzących w skład Provinciae Imperii. Widać zatem, że dla większości badanych braci przeorstwo w klasztorze krakowskim nie było jedynym takim urzędem w karierze zakonnej. Zresztą pięciu zakonników (Kozłowski, Zarzycki, Muthwill, Wilhelm i Niemczanowski), którzy funkcję tę pełnili tylko w klasztorze krakowskim, w sprawowało ją przez wiele lat.

Fakt, iż w gronie przeorów krakowskich jest dwunastu braci, którzy byli subprzeorami w różnych klasztorach, jedynie potwierdza, jaką ważną rolę oficjum odgrywało w ich karierze zakonnej. Dziewięciu z nich funkcję tę sprawowało właśnie w konwencie Świętej Trójcy. Niejednokrotnie to właśnie oni stawali się naturalnymi kandydatami na przeora. Czterech z nich urząd subprzeorski pełniło także w innym klasztorze: Wincenty Podlewski – w Jarosławiu, gdzie potem był przeorem przez kilka kadencji (już po zakończeniu urzędu przeorskiego w Krakowie), Tadeusz Petke – w Warszawie i Sochaczewie, Marian Pavoni – we Lwowie, gdzie też jako regens krótko kierował studium zakonnym, oraz Dominik Azula, który po powrocie do swojej prowincji został subprzeorem w Wiedniu. Trzech innych braci było subprzeorami, ale tylko poza Krakowem: Hieronim Niemczanowski i Bernard Krukierek w klasztorze Bożego Ciała we Lwowie, a Augustyn Peczek – w klasztorach w Dzikowie (Tarnobrzeg) i Czortkowie. W ogóle na urzędzie subprzeora nie zasiadało kolejnych jedenastu przeorów, co stanowi 48% wszystkich badanych. I chociaż wyżej wspominałem, że tych, którzy byli subprzeorami w Krakowie, często wybierano lub mianowano na przeorów tego domu, to nie musiała to być zasada. Jednak ponad połowa z nich w ogóle nie miała takiego etapu w swoim życiu zakonnym. Oznacza to, że wspólnota kierowała się również innymi kryteriami.

Co ciekawe, tylko 6 z 23 braci było prowincjałami, czy to prowincji polskiej, czy galicyjskiej. I tak Jukund Trąbski, Mateusz Kozłowski i Albert Kostkowski byli prowincjałami polskimi, natomiast Józef Pius Markl, Czesław Mączka i Augustyn Peczek – prowincjałami galicyjskimi. Przez pewien czas Trąbski był także wikariuszem i prowincjałem Prowincji Galicji Zachodniej, natomiast Kozłowski przełożonym Prowincji Obu Galicji. Ważną funkcję w strukturach władzy zakonnej pełnili również Trankwiliniusz Bilski i Hieronim Niemczanowski, którzy byli socjuszami prowincjała – pierwszy w prowincji polskiej, a drugi – w prowincji galicyjskiej. Ponadto w zestawieniu figuruje jeden radny prowincji, wymieniany już Bernard Krukierek. Pozwala to na przyjęcie hipotezy, że urząd przeora krakowskiego nie miał istotnego znaczenia dla ojców kapitulnych, którzy dokonywali wyboru kolejnych prowincjałów.

Trudno dzisiaj stwierdzić, czy przeorzy innych klasztorów (np. warszawskiego) mieli większe szanse na wybór na prowincjała polskiego (brak badań nad tą grupą zakonną), w każdym razie moje ustalenia odnośnie do prowincji galicyjskiej nie wskazują, że jakiś urząd wpływał na wybór lub nominację na wyższego przełożonego Prowincji Galicji i Lodomerii. Zebrani na kapitułach prowincjalnych wyborczych bracia kierowali się całkiem innymi zasadami. Nie było zatem przeorstwa, które automatycznie otwierało drogę do funkcji prowincjała. Możliwe, że podobnie działo się w prowincji polskiej, ale to wymagałoby potwierdzenia w toku badań prozopograficznych, których jeszcze nie podjęto.

Wydaje się, że ważnym etapem w karierze zakonnej mogła być funkcja syndyka lub prokuratora klasztoru. Mający to oficjum bracia troszczyli się o sytuację finansową i materialną klasztoru, będąc wręcz prawą ręką przeora w kwestiach ekonomicznych. Na ośmiu syndyków aż pięciu urząd ten pełniło właśnie w klasztorze krakowskim, pozostałych trzech – we Lwowie lub Żółkwi. Od razu należy zaznaczyć, iż niektórzy z syndyków krakowskich sprawowali swój urząd przez długi okres, niektórzy wracali do niego po jakiejś przerwie spowodowanej asygnatą do innego klasztoru bądź zmianą oficjum, chociażby z racji sprawowania urzędu przeorskiego, którego z godnie z ustawodawstwem dominikańskim nie można było łączyć z oficjum syndyka. Można zatem przyjąć, iż ono również nie musiało stanowić przepustki do urzędu przeorskiego.

W gronie omawianych przeorów krakowskich jedenastu (48%) przez część swojego życia zakonnego

poświęciło się pracy dydaktycznej jako wykładowcy w różnych dominikańskich domach studiów, głównie jednak w studium krakowskim. Pięciu z nich było nawet regensami studium generalnego, działającego przy konwencie Świętej Trójcy. Zadaniem regensa było kierowanie studium generalnym, dbanie o dalsze studia braci, przewodniczenie na egzaminach lektorskich i następnych. Regens przeważnie posiadał naukowy tytuł magistra świętej teologii, ewentualnie otrzymywał go, sprawując właśnie ten urząd. Tak też było w przypadku Jukunda Trąbskiego, Mateusza Kozłowskiego, Innocentego Zarzyckiego i Tomasza Ziemińskiego, którzy działali do końca lat trzydziestych XIX stulecia. Już pod koniec tego stulecia Marian Pavoni nie tylko był „lektorem prymariuszem” (czyli jakby regensem) w Krakowie, ale również w studium dominikańskim we Lwowie; tam też wykładał braciom studentom teologię. Można zatem wysnuć tezę, że jedenastu przeorów zajmujących się formacją intelektualną młodego pokolenia braci kaznodziejów, w tym pięciu regensów studium, świadczy, że przy wyborze przeora krakowskiego brano również pod uwagę walory intelektualne kandydatów, tym bardziej że konwent Świętej Trójcy był miejscem formacji zakonno-intelektualnej braci. Jednak znowu nie musiała to być zasada.

Niestety nie dysponujemy żadnymi badaniami nad szkolnictwem dominikańskim w dobie zaborów, kiedy studia zakonne przechodziły reorganizację, a nawet na jakiś czas zaniknęły we wszystkich zaborach. Podobnie było także w Krakowie. Nie wiemy, co się wówczas działo w studium dominikanów krakowskich, czy w ogóle istniało, skoro ostatni regens zniknął pod koniec lat dwudziestych XIX wieku. Nie wiadomo również, gdzie i w jaki sposób kształcili się bracia. Jednak obecność od 1871 roku Mariana Pavoniego na urzędzie regensa studium krakowskiego świadczy, że młodych braci kształcono w klasztorze krakowskim, nawet po tym, jak został on włączony do prowincji galicyjskiej, która miała swoje studium we Lwowie. Wystarczy podać przykład Wincentego Podleńskiego, który wykształcenie filozoficzno-teologiczne zdobył właśnie w Krakowie. Przez pewien czas studia odbywano albo w Krakowie, albo we Lwowie, a czasami w obydwu ośrodkach (np. Mączka). Nic więc dziwnego, że w omawianej grupie widać braci wykładających w różnych domach studium. Więcej tych ośrodków jest jeszcze na przełomie XVIII i XIX wieku. I tak omawianych zakonników jako wykładowców spotykamy w Warszawie, Lublinie Gidlach, Toruniu, Sieradzu, Poznaniu czy Łucku na Wołyniu. Potem pojawiają się już tylko w Krakowie i we Lwowie.

Jednak studium w konwencie lwowskim przez pewien czas nie istniało, gdyż władze austriackie rozwiązały wszystkie seminaria i domy studiów, nakazując kandydatom do kapłaństwa kształcić się w specjalnie utworzonych do tego instytucjach teologicznych. Nadmieniałem wyżej, że taki zakład naukowy przeznaczony tylko dla kleryków zakonnych działał we Lwowie. Jak już wspomniałem, właśnie w nim kształcił się Józef Pius Markl jeszcze jako profes franciszkański, możliwe, że tamże studiował również Hieronim Niemczanowski, który w latach 1868–1870 był także jego profesorem¹⁰⁸. W przypadku natomiast przeorów wywodzących się zagranicznych prowincji jedynie Dominik Azula i Marian Pavoni wykładali w domach studiów należących do ich prowincji. I tak gdy w 1870 roku w klasztorze dominikańskim w Grazu powstało studium formalne, Dominik Azula wykładał w nim prawo kanoniczne i historię Kościoła¹⁰⁹. Jednak tych obowiązków nie wykonywał w Krakowie. Marian Pavoni, który – o czym była już mowa – wykładał, a nawet był regensem w studium krakowskim i lwowskim, wcześniej, zanim przyjechał do Krakowa, przez sześć lat był lektorem w klasztorze w Rieti, a potem w latach 1866–1870 – w Huissen w Holandii (klasztor założony dopiero w 1858 r.)¹¹⁰.

Pozostając jeszcze przy działalności dydaktycznej braci, warto wspomnieć o pracy Mateusza Kozłowskiego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie przede wszystkim wykładał historię Kościoła, ale także był jego dziekanem w latach 1821–1824 i 1827–1833¹¹¹. Natomiast

¹⁰⁸ Por. Damian Synowiec, „Działalność duszpasterska franciszkanów galicyjskich” (1772–1918), Lublin 1969, s. 446 (mps rozprawy doktorskiej dostępny w Archiwum Franciszkanów w Krakowie, sygn. E-I-255; za jego udostępnienie dziękuję serdecznie o. dr. Franciszkowi Solarzowi OFMConv). W artykule o działalności kulturalnej dominikanów galicyjskich, wymieniając wykładowców Studium pro Regularibus we Lwowie, pominąłem Niemczanowskiego (por. M. Miławicki, „... i jest dzisiaj jednym ze światel swego zakonu w Galicji”, op.cit., s. 156). Wśród wykładowców nie wymienia go także ks. Stanisław L. Piech (S.L. Piech, *Studium teologiczne dla zakonników tu Galicji 1824–1890*, op.cit., s. 255–257).

¹⁰⁹ W. Hoyer, „... aber der Jude war ihm geblieben”. *Ludwig Adler OP (1837–1907)*, op.cit., s. 453.

¹¹⁰ Zob. Marit E. Monteiro, *Gods predikers. Dominicanen in Nederland (1795–2000)*, Hilversum 2008, s. 153.

¹¹¹ O jego pracy naukowej i dydaktycznej zob. np. Tadeusz Glemma, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1795–1847*, Kraków 1949, passim; Marian Kanior, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Rzeczypospolitej Krakowskiej (1815–1846)*, „Saeculum Christianum”, 1994 (R. 1), nr 1/2,

Innocenty Zarzycki prowadził zajęcia w seminarium duchownym w Warszawie. Przy klasztorach dominikańskich we Lwowie i w Żółkwi działały także szkoły publiczne, które prowadzili bracia z prowincji galicyjskiej. W jednej z nich, w szkole głównej „dominikańskiej” we Lwowie, pracował wspomniany już kilkakrotnie Hieronim Niemczanowski, który nie tylko nauczał katechezy, ale także był jej dyrektorem (pod koniec życia)¹¹². W końcu warto wspomnieć, że jeden z omawianych przeorów był prefektem działającego przy klasztorze krakowskim internatu dla chłopców uczęszczających do szkół średnich. Natomiast Dominik Azula katechizował w Instytucie Marii przy ul. Pędzichów w Krakowie. Ta należąca do założonej w Wiedniu Kongregacji Córek Bożej Miłości¹¹³ instytucja ma na celu wychowanie dziewcząt, szczególnie zaniedbanych, które przychodziły ze wsi do miast. Możliwe, że o Dominik miał kontakty z siostrami jeszcze z czasów wiedeńskich.

O tym, że ważnym kryterium wyboru lub mianowania braci na przeora krakowskiego była ich praca

s. 173–197; idem, *Wydział Teologiczny w dziejach Uniwersytetu Krakowskiego (1780–1880)*, Studia do Dziejów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, t. 8, Kraków 1998, passim; Andrzej Bruździński, *Krakowski ośrodek kościelnych badań historycznych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w latach 1773–1939*, „Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura”, T. 5: 2006, s. 24–26.

¹¹² Por. M. Miławicki, „*Hauptschule bey den Dominikanern zu Lemberg*”. *Działalność oświatowa dominikanów lwowskich w XIX w.*, „Rocznik Lwowski”, 2020–2021, s. 161.

¹¹³ Zgromadzenie to zostało założone przez Franciszkę Lechner w Wiedniu w 1868 r. Do Krakowa siostry przybyły na zaproszenie bp. Albina Dunajewskiego w 1880 r. Por. Edward Breza, *Nazwy zakonów i zgromadzeń zakonnych żeńskich*, „*Slavia Occidentalis*”, 2013 (R. 70), nr 1, s. 51. Szerzej zob. np. Kunegunda Z. Rusztyn, *Zgromadzenie Córek Bożej Miłości w latach 1868–1919. Struktura i rozwój terytorialny*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Źródła i Monografie, t. 265, Lublin 2004; Justyna Krzyżan, *Pedagogia Zgromadzenia Córek Bożej Miłości*, w: *Pedagogie katolickich zgromadzeń zakonnych*, t. 3: *Historia i współczesność*, red. Janina Kostkiewicz, Kraków 2015, s. 431–472. O ich obecności w Polsce zob. np. Kunegunda Z. Rusztyn, *Prowincja polska Zgromadzenia Córek Bożej Miłości w okresie międzywojennym*, w: *Ojczyzna i wolność. Prace ofiarowane Profesorowi Janowi Ziółkowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Anna Barańska, Witold Matwiejczyk, Ewa M. Ziółek, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego, t. 81, Lublin 2000, s. 233–243.

wychowawcza wśród nowicjuszy i studentów dominikańskich, świadczyć może również to, że wielu omawianych tutaj przeorów angażowało się na tym polu i to nieraz przez wiele lat. I tak w formacji działało piętnastu braci, co stanowi 65% wszystkich interesujących mnie przeorów krakowskich. Wśród tych formatorów siedmiu miało oficjum magistra nowicjatu i dziewięciu – magistra studentatu (czyli kleryków) oraz czterech – magistra braci zakonnych, zwanych konwersami lub kooperatorami. W nowicjacie krakowskim magistrami braci konwersów było czterech przeorów (Niemczanowski, Krukierek, Podlewski i Żaczek), magistrami nowicjuszy przygotowujących się do kapłaństwa – pięciu (Trąbski, Muthwill, Petke, Markl i Krukierek), magistrami studentatu – siedmiu (Trąbski, Bilski, Zarzycki, Ziemiński, Haynn, Webelun i Krukierek). Podlewski, Krukierek i Żaczek byli również submagistrami w nowicjacie krakowskim. Józef Pius Markl był także magistrem nowicjatu w Wiedniu i Ołomuńcu oraz magistrem studentatu w klasztorze wiedeńskim. Oficjum to pełnił również Dominik Azula, jednak nie w Krakowie, ale w klasztorach swojej rodzimej Provinciae Imperii – w Grazu i Wiedniu. Fabian Webelun był również magistrem studentatu w Sandomierzu, jeszcze przed Krakowem. Ponadto dwóch braci (Peczek i Niemczanowski) było magistrami studentatu we Lwowie, gdzie działał dom studiów prowincji galicyjskiej; ponadto tamże Peczek był również submagistrem braci studentów.

Pozostałe oficja wymienione na wykresie nr 3 zasadniczo dotyczą działalności duszpasterskiej. Można tutaj wyodrębnić urzędy związane z prowadzeniem parafii, a więc administratora (proboszcza) i kooperatora (wikariusza). Jednak dominikanie nie wszędzie prowadzili parafie, nie mieli takowej w Krakowie, chociaż przy większości klasztorów prowincji galicyjskiej one istniały. Stąd niewielu moich przeorów miało związek z działalnością *stricte* parafialną. Właściwie tylko pięciu. I tak Niemczanowski, Krukierek i Peczek pełnili zarówno funkcję wikarego, jak i proboszcza we Lwowie, Bohorodczanach, Czortkowie, Podkamieniu, Tyśmienicy lub/i w Kościejowie i Krotoszynie, które były inkardynowane do klasztoru lwowskiego. Kooperatorem parafii w Wiedniu był natomiast Józef Pius Markl, który jednocześnie prowadził w niej katechezę.

Niemal 2/3 badanej grupy stanowią kaznodzieje. Może wydawać się to dziwne, skoro wszyscy dominikanie są braćmi kaznodziejami i ich głównym zadaniem jest przepowiadanie Ewangelii. Jednak niektórzy z nich posiadali oddzielne oficjum, na co wyraźnie wskazują schematyzmy zakonne. Funkcję

tę podają one przy 17 osobach. Dwunastu braci pełniło ją w Krakowie, a część z nich także w innych klasztorach, w których mieszkali i pracowali. Po jednym znajdujemy w Piotrkowie Trybunalskim, Toruniu, Gidlach, Grazu i Wiedniu, po dwóch natomiast spotykamy tylko w Podkamieniu, po trzech – w Jarosławiu i we Lwowie. Niektórzy nie byli kaznodziejami w Krakowie, ale w innych miejscowościach: po jednym w Gidlach, Brześciu Kujawskim, Żółkwi i we Lwowie, a Augustyn Peczek nawet w trzech: Podkamieniu, Jarosławiu i we Lwowie.

Jeżeli chodzi o krakowskich kaznodziejów, to należy podkreślić, iż nie zawsze przepowiadali tylko w kościele Świętej Trójcy, ale także i w innych świątyniach krakowskich¹¹⁴. I tak bracia kaznodzieje stawali na ambonach kościołów: Wszystkich Świętych (Bilski i Kozłowski), Mariackiego (Ziemiński) i św. Floriana (Haynn). Niestety nie posiadamy szczegółowych studiów o kaznodziejach dominikańskich w interesującym mnie okresie, zarówno w Krakowie, jak i w Galicji czy szerzej na ziemiach polskich. Praca Józefa Sebastiana Pelczara poświęcona kaznodziejom polskim¹¹⁵, nie wspomina żadnego z nich, chociaż wówczas Kraków i w ogóle Polska miała kilku wybitnych kaznodziejów, jak chociażby Wincentego Plebankiewicza, ucznia Mateusza Kozłowskiego, który jednak nie sprawował urzędu przeorskiego w Krakowie, a ponadto zmarł młodo, w wieku zaledwie 38 lat¹¹⁶.

Niestety dorobek kaznodziejski, i w ogóle pisarski, dziewiętnastowiecznych dominikanów nie został jeszcze rozpoznany. Z pewnością ich kazania nie były często wydawane drukiem, część mogła zachować się w rękopisie lub maszynopisie. Jeżeli chodzi o moich bohaterów, to wyjątek stanowią jedynie dwaj przeorzy krakowscy, mianowicie Czesław Mączka i Konstanty Żukiewicz. Ich działalność kaznodziejska doczekała się nawet opracowania. Byli zaliczani do wybitniejszych zakonników. Szczególnie warto podkreślić rolę, jaką na tym odcinku odegrał Konstanty Żukiewicz. Jego dorobek jest impo-

nujący. W swoim piśmiennictwie i kaznodziejstwie duży akcent kładł na kult Matki Bożej, jak również modlitwę różańcową, która jak wiadomo, ma charakter maryjny. Jego umiłowanie Najświętszej Maryi Panny wyrażało się także w podejmowanych inicjatywach zmierzających do koronacji wizerunków maryjnych, nie tylko w kościołach dominikańskich, ale także innych. To właśnie dzięki jego zabiegom udało się koronować obrazy lub figury maryjne w kościołach dominikańskich w Krakowie, Żółkwi i Gidlach, Niepokalanek w Jazłowcu czy kościele ormiańskokatolickim w Stanisławowie. Przy okazji warto podkreślić, iż gdy w 1919 roku jako przeor klasztoru tarnopolskiego rozpoczął przygotowania do koronacji obrazu krakowskiego, wówczas władze zakonne w tym celu przeniosły go do Krakowa (9 września tego roku), co sam zapisał w kronice klasztoru tarnopolskiego¹¹⁷. Organizował także rocznice lub rekoronacje, gdy doszło wcześniej do kradzieży koron. Był też pomysłodawcą i organizatorem kongresów różańcowych, które cieszyły się dużym zainteresowaniem. Owe inicjatywy były dla niego zarazem okazją do opracowywania historii tych miejsc kultu maryjnego¹¹⁸. W planach miał jeszcze koronacje kilku innych wizerunków maryjnych, chociażby w Bohorodczanach czy Czortkowie, które jednak nie doszły do skutku z powodu wybuchu II wojny światowej¹¹⁹. Bez wątplenia w swoich czasach Żukiewicz

¹¹⁷ APPDK, p 3: Kronika konwentu oo. dominikanów św. Wincentego Ferreriusza w Tarnopolu od czasów powtórnego powrotu zakonu 1903–1914 r. spisane go przez naczonego świadka o. Konstantego Żukiewicza, s. 34. Wraz z jego przeniesieniem nastąpiła przerwa w pisaniu kroniki, która trwała aż do 1937 r.

¹¹⁸ Por. Konstanty M. Żukiewicz, *W holdzie Marji. Koronacja Cudownego Obrazu Matki Boskiej Różańcowej w kościele krakowskich dominikanów i kazania podczas tej uroczystości wygłoszone*, Kraków 1922; idem, *Kult Ułanów Jazłowieckich dla Najświętszej Panny*, Lwów 1934; idem, *Matka Boża Gidelska, Miejsce Piastowe* 1929; idem, *Królewska pociecha. Cudowna Matka Boska Różańcowa w kościele żółkiewskich dominikanów*, Żółkiew 1929; idem, *Uroczystość koronacji Cudownego Wizerunku Najśw. Marii Panny Łaskawej w kościele ormiańskim w Stanisławowie dnia 30 maja 1937 r.*, Stanisławów 1938; idem, *Wspomnienia koronacyjne cudownego wizerunku Najśw. Marii Panny Łaskawej w kościele ormiańskim w Stanisławowie*, Stanisławów 1938; idem, *Pani nasza Jazłowiecka*, Lwów 1939.

¹¹⁹ Por. Włodzimierz Jura, *Madonna Kresowa w Korbielowie. Bohorodczany–Jarosław–Korbielów*, „Karta Groni”, 2003, nr 22, s. 133–13; Lesia Fostyk-Skowiec, *Cudowny Obraz Matki Bożej Różańcowej. Źródło życia duchowego mieszkańców Czortkowa*, Kraków 2019.

¹¹⁴ Tradycja głoszenia kazań przez kaznodziejów diecezjalnych i zakonnych w kościołach krakowskich była stara. Szerzej zob. Zbigniew Baran, *Kaznodzieje zakonni kościoła Mariackiego w Krakowie w latach 1594–1772*, „Analecta Cracoviensia”, T. 21–22: 1989/1990, s. 325–351.

¹¹⁵ Józef S. Pelczar, *Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce*, Kraków 1917.

¹¹⁶ Zob. X. K., *Nekrolog. Wspomnienie o X. Winc. Plebankiewiczu*, „Orędownik Naukowy”, 1844 (R. 5), nr 38, s. 213–214. Jego kazania wydał Sadok Barącz. Zob. *Nauki religijne Wincentego Plebankiewicza dominikana*, t. 1–2, Lwów 1884.

był jednym z najbardziej twórczych dominikanów, chociaż jego publikacje miały raczej charakter popularnonaukowy, a czasami także dewocyjny. Od razu można podkreślić, iż to doświadczenie sprawiło, że pełnił również funkcję redaktora dominikańskiego czasopisma „Róża Duchowna”, powstałego pod koniec XIX wieku i adresowanego do szerokiego kręgu wiernych, szczególnie członków bractw różańcowych i kół żywego różańca¹²⁰. Przy okazji warto podkreślić, iż spośród omawianych przeorów krakowskich redaktorem tego czasopisma był również Wincenty Szumski.

Kolejne zaangażowania duszpasterskie badanych przeorów wiążą się przede wszystkim z działalnością spowiedniczą. W schematyzmach dominikańskich aż przy dziewięciu figuruje wzmianka, że w danym klasztorze asygnaty są spowiednikami. Często funkcja ta łączyła się z oficjum kaznodziejskim. Tylko pięciu z nich to zadanie pełniło w kościele Świętej Trójcy, częściej możemy ich znaleźć we Lwowie, Jarosławiu, Podkamieniu i Żółkwi, a także – jeżeli chodzi o zagranicznych – w Grazu i Wiedniu. Katalogi

¹²⁰ Zob. np. A.K., *Trubadur Niepokalanej* (Śp. Ojciec Konstanty Żukiewicz), „Rycerz Niepokalanej”, 1949 (R. 28), nr 2, s. 55–56; K. [Jaroń], *O. Konstanty Żukiewicz największy w Polsce czciciel Marii*, „Róża Duchowna”, 1950 (R. 52), nr 1, s. 21–23, nr 2, s. 42–46; Robert Sapek-Swiętochowski, *Śp. Konstanty Żukiewicz OP*, „Ateneum Kapłańskie”, 1949, nr 50, z. 5, s. 483–484; Zachariasz S. Jabłoński, *Różaniec w życiu Kościoła w Polsce w XX wieku*, w: *Odkrywanie różańca. Materiały z sympozjum mariologicznego, Kraków, 24–25 kwietnia 2003 roku*, red. Teofil Siudy, Wojciech Życiński, Biblioteka Mariologiczna, t. 6, Częstochowa–Kraków 2003, s. 21–56; Stanisław Przepierski, *Historia koronacji i kultu obrazu Matki Boskiej Niepokalanej Królowej Różańca Świętego*, [Halinów] 2009; Joanna Nastalska-Wiśnicka, „Złota korona na Jej głowie”. *Wizerunki Matki Bożej uroczyste koronowane w II Rzeczypospolitej*, w: *Maria Regina. Koronacje wizerunków maryjnych w II Rzeczypospolitej*, red. Aleksandra Witkowska, Bibliotheca Tarnoviensia, t. 9, Tarnów 2011, s. 53–73; Stanisław Konik, *Od Starej Wsi do Jazłowca. Sanktuaria maryjne w dziejach Polski. Implikacje historyczno-religijne w świetle maryjnych kazań „koronacyjnych” XIX i pierwszej połowy XX wieku*, Kielce 2010; Anna Kotowicz, *Biała Pani z Podola. Koronacja wizerunku Najświętszej Marii Panny Jazłowieckiej*, w: *Koronacje wizerunków Matki Bożej na przestrzeni dziejów*, red. Ewelina Dziewońska-Chudy, Maciej Trąbski, Częstochowa–Warszawa 2018, s. 91–102; Andrzej Kotecki, *Warszawskie Madonny Kresowe. Matka Boska Niepokalana Królowa Różańca Świętego – Żółkiew – Warszawa Służew*, „Rocznik Kresowy”, T. 5: 2019, nr 5, z. 2, s. 111–125; idem, *Warszawskie Madonny Kresowe. Matka Boża Jazłowiecka. Jazłowiec – Szymanów*, „Rocznik Kresowy”, T. 6: 2020, nr 6, z. 2, s. 139–157.

zakonne oddzielnie podawały oficjum spowiednika u sióstr dominikanek czy w innych zgromadzeniach żeńskich. Omawiani ojcowie głównie spowiadali mniszki dominikańskie Na Gródku w Krakowie, chociaż po jednym widzimy także w Piotrkowie Trybunalskim i Świętej Annie koło Przyrowa. Trzech ojców pełniło posługę penitencjarną wśród sióstr z innych rodzin zakonnych. I tak Wincenty Szumski spowiadał benedyktyнки ormiańskokatolickie we Lwowie, Bernard Krukierok – norbertanki w Krakowie, a Konstanty Żukiewicz – felicjanki żółkiewskie. Przy okazji należy wspomnieć o dwóch kapelanach dominikanek w Świętej Annie – Żukiewicz i Piotrze Żaczku. Ponadto mamy pięciu komisarzy klasztoru Matki Bożej Śnieżnej Na Gródku, których zadaniem była pomoc w przeprowadzeniu reformy u mniszek. Wśród nich byli dominikanie wysłani przez mistrza generalnego zakonu do reformy klasztorów dominikańskich w Galicji, a zwłaszcza dwóch krakowskich¹²¹.

Warto jeszcze wspomnieć o tym, iż dwóch przeorów miało epizod pracy duszpasterskiej w Petersburgu, gdzie od 1816 roku przy kościele św. Katarzyny Aleksandryjskiej na Newskim Prospeckie działał klasztor braci z prowincji litewskiej. Ich zadaniem była typowa praca parafialno-duszpasterska, ale także oświatowa, gdyż przy klasztorze działała również szkoła. W czasach Markla (1885–1887), a potem Żaczka (1910–1915) szkoły już nie było, a polscy dominikanie byli na wymarcu. Coraz częściej pojawiali się bracia z Austro-Węgier i Francji, którzy ostatecznie przejęli całe duszpasterstwo przy kościele, a przynajmniej doprowadzili do zmiany charakteru parafii z polskiego na bardziej europejski. Zapewne obecność tych dwóch zakonników miała wesprzeć te działania. Wiadomo, że obaj przede wszystkim pracowali wśród katolików niemieckich, przychodzących do kościoła św. Katarzyny¹²².

Dwa oficja, które wykonywali przeorzy krakowscy w okresie zaborów, dotyczyły już funkcjonowania klasztoru. Pierwszym były obowiązki zakrystiana większego, czyli osoby odpowiedzialnej za pilnowanie

¹²¹ Szerzej zagadnienie to omawia Marie-Ancilla, *Soeur Marie-Hyacinthe Camy 1840–1911. Réformatrice du monastère dominicain de Cracovie*, Lourdes 2011.

¹²² Por. Anastasia Medvedeva, *St. Catherine's Basilica in St. Petersburg under the Dominican Administration in the 19th Century*, w: *I Domenicani e la Russia*, a cura di Viliam Š. Dóci, Hyacinthe Destivelle, *Dissertationes Historicae*, vol. 37, Roma 2019, s. 159; Marek Miławicki, *The Dominicans in Saint Petersburg, 1816–1892. A prosopographical study*, w: *I Domenicani e la Russia*, op.cit., s. 216–217, 218 (przyp. 64), 222, 224, 248.

nie intencji, wyznaczanie ich do odprawienia braciom we wspólnocie, rozliczanie i przedstawianie ksiąg zakrystyjnych radzie klasztornej do zatwierdzenia. Na tym stanowisku widzimy czterech zakonników, z czego trzech w klasztorze krakowskim. W innych klasztorach zakrystianami byli Bernard Krukierek i Wincenty Szumski: pierwszy we Lwowie (cztery lata po Krakowie), a drugi tylko w Jarosławiu.

W końcu wiemy, że dwóch przeorów było także bibliotekarzami konwentu krakowskiego. Pierwszym był Trankwiliniusz Bilski w 1791 roku, a potem, już ponad wiek później, Czesław Mączka, który kierował biblioteką w latach 1898–1901¹²³. Pierwszy z nich wraz z ówczesnym przeorem Jukundem Trąbskim nie tylko nie dbał o bibliotekę, ale wręcz doprowadził do jej zniszczenia. Podobno pozwalali na to, aby wizytujący klasztor „książkołap” Tadeusz Czacki wynosił rękopisy i zbiory klasztorne¹²⁴. Pod tym względem czujnością i troską wykazał się przeor Mateusz Kozłowski, który co prawda nie był bibliotekarzem, ale jako przeor poczuwał się do odpowiedzialności za księgozbiór klasztorny. Kiedy zatem ok. 1820 roku bibliotekę klasztorną wizytował Józef Maksymilian Ossoliński, przeor kazał klerykom patrzeć dostojnemu gościowi na ręce¹²⁵. Niewiele natomiast wiemy o działalności na tym odcinku o. Mączki. Zachowały się jedynie listy, świadczące o tym, że wspierał Wincentego Podlewskiego w ściąganiu części archiwum i biblioteki klasztoru warszawskiego¹²⁶. To właśnie Podlewskiemu klasztor krakowski zawdzięcza powiększenie księgozbioru o zbiory warszawskie, które były przechowywane w klasztorze benedyktynek sakramentek w Warszawie, ale także z innych dawnych klasztorów z tere-

nów Królestwa Polskiego i Cesarstwa Rosyjskiego¹²⁷. Sam Mączka, już jako prowincjał, pozyskiwał różne pamiątki dominikańskie, między innymi z pomocą Podlewskiego, gdyż planował utworzyć muzeum dominikańskie w klasztorze krakowskim¹²⁸.

Te wszystkie wspomniane wyżej oficja świadczą o zaangażowaniu kandydatów na przeora w życie i funkcjonowanie tegoż klasztoru. Ponadto niektórzy z nich już wcześniej zasiadali na urzędzie przeorskim w innych klasztorach lub byli subprzeorami samego klasztoru krakowskiego i z tej racji brali udział w radach konwentu. To natomiast świadczyło o zdobytych przez kandydata odpowiednim doświadczeniu oraz znajomości specyfiki i sytuacji finansowej klasztoru i mogło być ważnym argumentem dla wybierających ich braci. Przyglądając się jednak ich karierze zakonnej, trudno powiedzieć, że była jakaś prawidłowość przy wybieraniu lub ewentualnie mianowaniu braci na przeora krakowskiego. Zebrana na kapitule wyborczej klasztoru wspólnota mogła bowiem kierować się różnymi motywami. Nie można też zapominać, iż podczas takich wyborów działają również mechanizmy, które obserwujemy w wyborach politycznych. Powstają frakcje i obozy, może mieć również miejsce agitowanie czy coś w rodzaju kampanii przedwyborczej. Z pewnością jednym z argumentów za wyborem kogoś na urząd przeora krakowskiego, jeden z ważniejszych w prowincji, był jego dotychczasowy dorobek w zakonie. Można również postawić wstępną hipotezę, iż urząd przeorski nie był zwieńczeniem kariery zakonnej braci, nieraz ją dopiero otwierał, a innym razem był jednym z etapów, czasami powtarzającym się kilkukrotnie. W pierwszych dekadach po rozbiorach stawał się przepustką do najwyższego stanowiska w prowincji – prowincjała. Zapewne była to jeszcze pozostałość po czasach przedrozbiorowych. Jednak później ta tendencja zanika na rzecz klasztoru

¹²³ Robert Świętochowski, *Biblioteka oo. dominikanów w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 1976, nr 33, s. 311.

¹²⁴ Józef A. Kosiński, *Doskonały książkołap. Wizyta Tadeusza Czackiego w bibliotece dominikanów krakowskich*, „Roczniki Biblioteczne”, T. 4: 1960, nr 1/2, s. 224; R. Świętochowski, *Biblioteka oo. dominikanów w Krakowie*, op.cit., s. 304–305; Iwona Pietrzekiewicz, *Stan krakowskich bibliotek klasztornych w latach 1795–1815*, w: *Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, t. 6, cz. 1, red. Jerzy Jarowiecki, Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne, t. 366, Kraków 2003, s. 216.

¹²⁵ J.A. Kosiński, *Doskonały książkołap*, op.cit., s. 227; R. Świętochowski, *Biblioteka oo. dominikanów w Krakowie*, op.cit., s. 306; I. Pietrzekiewicz, *Stan krakowskich bibliotek klasztornych*, op.cit., s. 216.

¹²⁶ APPDK, Kn 17: Korespondencja archiwisty z lat 1868–1956, s. 25–26. Zob. także M. Sanak, „Skarbiec przemożny drogich pamiątek”, op.cit., s. 295.

¹²⁷ R. Świętochowski, *Biblioteka oo. dominikanów w Krakowie*, op.cit., s. 308; M. Sanak, „Skarbiec przemożny drogich pamiątek”, op.cit., s. 295; M. Miławicki, *O. Wincenty Maria Podlewski*, op.cit., s. 260–261; idem, *Wydania łuckiej drukarni dominikańskiej w zbiorach starych druków Biblioteki Kolegium Filozoficzno-Teologicznego oo. Dominikanów w Krakowie*, w: *Видавничий рух в Україні: середовища, артефакти: доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 24–25 жовт. 2019 р.)*, ред. Лариса Головата, Володимир Пасічник, Львів 2019, s. 38–39; Wiktor Szymborski, *Bracia z ulicy Freta. Studia nad dominikanami warszawskimi w epoce nowożytnej*, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 18, Kraków 2018, s. 64.

¹²⁸ Por. M. Miławicki, *Wydania łuckiej drukarni dominikańskiej*, op.cit., s. 39.

św. Jacka w Warszawie, który stanie się faktyczną siedzibą władz prowincji polskiej, i wróci dopiero w pierwszej połowie XX wieku.

Działalność przeorska

Oddzielnym zagadnieniem jest działalność zakonników podczas sprawowania przez nich urzędu przeorskiego w Krakowie. Z pewnością jej omówienie mogłoby stanowić oddzielną monografię. Tutaj nie ma miejsca, aby szerzej się nią zająć, chciałbym jednak na podstawie pobieżnej kwerendy jedynie zwrócić uwagę na niektórych przeorów i ich rolę w kształtowaniu wspólnoty zakonnej, zwłaszcza w 2. połowie XIX wieku, kiedy cały konwent, a szczególnie przełożeni, borykał się z odbudową kościoła i klasztoru po pożarze miasta w 1850 roku.

W zachowanych źródłach widzimy przede wszystkim troskę przeorów o sytuację materialną klasztoru. Z pewnością od niej zależały zarówno sposób życia braci, jak funkcjonowanie różnych instytucji czy projektów, które klasztor prowadził. To przecież dzięki zapleczu gospodarczemu działało studium generalne, bracia mogli podejmować działalność kaznodziejską i naukową. Nic więc dziwnego, że w księdze rad klasztoru krakowskiego głównie te zagadnienia się przewijają. Jednak jak wskazują zamieszczone tam zapiski, przeor w wielu kwestiach musiał radzić się członków rady. Często możemy tam znaleźć informacje o dzierżawieniu różnym osobom należących do klasztoru majątków ziemskich na Prądniku Czerwonym i we wsi Sadowie, jak również kamienic i dworku św. Idziego. Są też informacje o procesach sądowych, które klasztor prowadził z dłużnikami. Wyżej wspomniałem już o różnej trosce przeorów o bibliotekę, czasami widać to również przy innych sprawach gospodarczych. Opiece przeorów podlegała także świątynia przyklasztorna. Mamy informację, że 9 lipca 1841 roku, za przeorstwa Jacka Haynna, dziekan katedry ks. Antoni Bystrzonowski i Senat Rzeczypospolitej Krakowskiej ofiarowali klasztorowi dwa tysiące zł na wyzłocenie obramowania organów¹²⁹. Za jego też czasów rada klasztoru postanowiła zbudować spichlerz w Prądniku Czerwonym¹³⁰.

Przeor musiał reprezentować klasztor przed władzą kościelną i świecką. Nie miałem jeszcze okazji przeprowadzić kwerendy w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, aby przyjrzeć się, jak wyglądały relacje między klaszturem a klerem diecezjal-

nym i hierarchami krakowskimi¹³¹. W przyszłości należy także przeprowadzić kwerendę w archiwach państwowych w poszukiwaniu źródeł do poznania kontaktów dominikanów krakowskich z władzami świeckimi. Ewa Ziółek w studium poświęconym relacji Kościół–państwo w Księstwie Warszawskim podaje takie przykłady. Trudno było uciec od kontaktów z administracją państwową, tym bardziej że w tym czasie sytuacja Kościoła nie zawsze była dobra, nieraz instytucje kościelne, w tym klasztory, doświadczały trudności ze strony państwa. Polityka poszczególnych państw, w granicach których znajdował się Kraków, często była wobec Kościoła niekorzystna, stąd konieczne były interwencje u władz. Jako przykład można podać prośbę przeora Alberta Kostkowskiego skierowaną do władz w 1814 roku o zwolnienie z uiszczania podatków z powodu braku dochodów¹³². Pięć lat wcześniej ten sam przeor oskarżył administrację miasta o zagarnięcie należności za sprzedane srebra, które miały być przeznaczone na remont gmachów klasztornych. Miasto tłumaczyło się, że miało to miejsce jeszcze za czasów austriackich i że Austriacy zabrali te pieniądze, jednak ordynariusz krakowski bp Andrzej Rawa-Gawroński wziął wówczas w obronę dominikanów krakowskich, domagając się zwrotu należności¹³³.

Szczególną rolę dominikańscy przeorzy krakowscy odegrali w drugiej połowie XIX wieku, kiedy po wielkim pożarze miasta w lipcu 1850 roku¹³⁴ poważniej ucierpiały między innymi kościół i klasztor dominikański¹³⁵. Przeorów czekał wielki trud ich

¹³¹ Fragmenty korespondencji z konsystorzem krakowskim znajdują się również w Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie. Zob. ibidem, Kr 492/1; Korespondencja przeorów klasztoru św. Trójcy 1806–1985; ibidem, Kr 777: Część korespondencji urzędowej konsystorza krakowskiego z klaszturem św. Trójcy w Krakowie [1625–1921].

¹³² Por. E.M. Ziółek, *Między tronem i ołtarzem*, op.cit., s. 274.

¹³³ Ibidem, s. 462–463.

¹³⁴ Szerzej o pożarze miasta zob. Juliusz Demel, *Pożar Krakowa 1850 r.*, „Rocznik Krakowski”, T. 32: 1952, z. 3, s. 59–97.

¹³⁵ O zniszczeniach kościoła przez pożar zob. np. Jerzy Frycz, *Restauracja i konserwacja zabytków architektury w Polsce w latach 1795–1918*, Warszawa 1975, s. 108; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 4: *Miasto Kraków*, cz. 3: *Kościół i klasztory Śródmieścia*, 2, red. Adam Bochnak, Jan Samek, Warszawa 1978, s. 123–124, 133–134; Waldemar Komorowski, Iwona Kęder, *Ikonografia kościoła Dominikanów i ulicy Grodzkiej w Krakowie*, Katalog Widoków Krakowa, t. 3, Kraków 2005, s. 61, 124–149, 174–183; Anna Dettloff, *Nieistieją-*

¹²⁹ APPDK, Kr 12: Liber Consiliorum Conventus Cracoviensis, s. 180.

¹³⁰ Ibidem.

odbudowy¹³⁶. Do pożaru doszło za rządów Mansweta Muthwilla. Już on podjął się pierwszych działań. Jak podaje tradycja dominikańska, do szybkiej reakcji miała zmotywować przeora wizyta pewnego jezuity, który zaproponował mu oddanie kościoła Towarzystwu Jezusowemu, gdyż dominikanów jest mało i nie dadzą rady go odbudować. Jezuita miał nawet zaproponować, aby bracia przenieśli się do budynków przy kościele św. Idziego i tam urządzili klasztor. Kiedy Muthwill to usłyszał, oburzony pokazał gościowi drzwi i zagroził laską¹³⁷. Prace zainaugurowano uroczystą mszą św. odprawioną na zewnątrz 12 sierpnia 1850 roku. Początkowo nadzór nad robotami i właściwym wydawaniem pieniędzy sprawowała „Rada do odbudowania kościołów zgorzałych w Krakowie”, powołana przez władze diecezjalne. W jej składzie byli między innymi przełożeni

cy XVII-wieczny ołtarz główny w kościele Dominikanów w Krakowie w świetle źródeł archiwalnych i przekazów ikonograficznych, „Rocznik Krakowski”, T. 72: 2006, s. 133–140; Urszula Bęczkowska, *Karol Kremer i krakowski urząd budownictwa w latach 1837–1860*, *Ars Vetus et Nova*, 31, Kraków 2010, s. 358–380.

¹³⁶ Szerzej o odbudowie kościoła zob. Paweł Popiel, *W sprawie kościoła dominikańskiego*, Kraków 1887 (nadbítka z „Czasu”, 1887 (R. 40), nr 129, s. 1–2, nr 130, s. 2); Józef Muczkowski, *Kościół Św. Trójcy w Krakowie*, „Rocznik Krakowski”, T. 20: 1926, s. 57–76; Leonard Lepszy, Stanisław Tomkowicz, *Kraków, kościół i klasztor oo. Dominikanów*, *Zabytki Sztuki w Polsce*, t. 1, Kraków 1924; J. Frycz, *Restauracja i konserwacja zabytków*, op.cit., s. 109–115; Maria Borowiejska-Birkenmajerowa, *Odbudowa kościołów Świętej Trójcy i św. Franciszka w Krakowie w drugiej połowie wieku XIX. Koncepcje i realizacja*, „Krzysztofor”, T. 12: 1985, s. 24–40 (o kościele Dominikanów: s. 26–33); Marian Paździor, *Neogotyckie przemiany kościoła Dominikanów w Krakowie*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, 1990, nr 35, z. 1–2, s. 73–84; Wojciech Bałus, *Architektura sakralna w Krakowie i Podgórzu*, w: Wojciech Bałus et al., *Sztuka sakralna Krakowa w wieku XIX*, cz. 1, *Ars Vetus et Nova*, t. 12, Kraków 2004, s. 107.

¹³⁷ Nie jest znane źródło tej anegdoty. W APPDK znajduje się kartoteka z wypiskami źródeł do biografii zakonników i jedna z nich, dotycząca o. Muthwilla, zawiera tę anegdotę, chociaż nie podano jej pochodzenia. Mimo wszystko znaczy to, że w świadomości braci funkcjonowała, ale nie możemy ani potwierdzić, ani zaprzeczyć jej prawdziwości. O tym, iż coś było na rzeczy, świadczy wspomnienie o Muthwillu autorstwa Cyryla Markiewicza. Co prawda nie pisze on o wizycie jezuity, ale o tym, że to prezydent miasta miał zaproponować braciom oddanie kościoła jezuitom, a starszkom radził przenieść się do rezydencji i kościółka św. Idziego. „Ale mimo podeszłego wieku – pisze Markiewicz – pełen zapału i ducha dominikańskiego o. Manswet oświadczył, że dopóki tu jeden dominikanin, noga jezuity nie postanie” (C. Markiewicz, *Moje*

klasztorów dominikańskiego i franciszkańskiego¹³⁸. Jednak ze względu na odmienne potrzeby każdej ze spalonych świątyń na początku września podzielono radę, w wyniku czego powstał osobny „Dzór kościoła Dominikanów”, na czele którego stał właśnie przeor Muthwill¹³⁹. W ciągu kadencji tego przeora udało się przeprowadzić najpotrzebniejsze prace polegające na uporządkowaniu i usunięciu gruzów z wnętrza kościoła, rozebraniu fragmentów budowli, które groziły zawaleniem, wzmocnieniu zachowanych sklepień prezbiterium i wykonaniu tymczasowego dachu nad częścią świątyni. Wzmocniono także mury, wzniesiono nowe podpory z cegły przekładane kamieniami i ściśniętymi żelaznymi obręczami, pokryto prezbiterium łupkiem, zrekonstruowano szczyt wschodni i wykonano nową więźbę dachową nad korpusem nawowym, a także przeprowadzono drobne prace w kaplicach św. Jacka i Matki Bożej Różańcowej, które na szczęście poważnie nie ucierpiały. Po trwającej rok przerwie (w 1853 r.), między innymi z powodu braku robotników, przeprowadzono także restaurację prezbiterium. A dzięki finansowemu wsparciu Aleksandra Przeddzieckiego udało się dokończyć prace w kaplicy Zbawiciela, którą hrabia wybrał na mauzoleum swojej matki¹⁴⁰.

wspomnienia z życia zakonnego, op.cit., s. 134). Nic o próbach objęcia zgorzałego kościoła i klasztoru dominikańskiego nie pisze historyk jezuitki ks. Stanisław Załęski. Podkreśla on, że w latach 50. XIX w. jezuitci wręcz nie mieli wstępu do Krakowa. Wspomina co prawda, że dostali propozycję otrzymania fundacji na Kleparzu, ale z niej nie skorzystali. Do grodu nad Wisłą przybyli dopiero w 1866 roku (Stanisław Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. 5: *Jezuici w Polsce porozbiorowej 1773–1905*, cz. 2: 1820–1905, Kraków 1906, s. 968–969; zob. także Jacek Urban, Stanisław Cieślak, *Przybycie jezuitów do Krakowa w 1867 roku*, w: *Z powrotem w Krakowie. 150 lat jezuitów przy ul. Kopernika (1868–2018)*, red. Stanisław Cieślak, Monika Stankiewicz-Kopec, Michał Wenklar, Kraków 2022, s. 14).

¹³⁸ Por. U. Bęczkowska, *Karol Kremer*, op.cit., s. 322.

¹³⁹ Ibidem, s. 362, przyp. 741. W starszych pracach jako przewodniczący komitetu wymieniany jest komisarz biskupi kanonik Jan Scipio (por. Maria Borowiejska-Birkenmajerowa, *Serce Polski. Zabytki i świadomość narodowa*, Kraków 1991, s. 80).

¹⁴⁰ Por. J. Demel, *Pożar Krakowa 1850 roku*, op.cit., s. 88–89; J. Frycz, *Restauracja i konserwacja*, op.cit., s. 108, 110, przyp. 62; M. Borowiejska-Birkenmajerowa, *Serce Polski*, op.cit., s. 80; W. Komorowski, I. Kęder, *Ikonografia kościoła Dominikanów*, op.cit., s. 101, 106, 111; U. Bęczkowska, *Karol Kremer*, op.cit., s. 366, 373–377; hasło *Witraże*, w: *Encyklopedia Krakowa*, red. Antoni H. Stachowski, Warszawa–Kraków 2000, s. 1053; Tomasz Szybisty, *Niezachowany witraż projektu Juliusa Hübnera w krakowskim kościele*

Niestety kiepska sytuacja finansowa klasztoru sprawiała, że przeor niejednokrotnie musiał kupować tanie materiały słabej jakości. Prawdopodobnie to doprowadziło do katastrofy budowlanej 10 kwietnia 1854 roku. Runął wówczas środkowy z trzech nowo wmurowanych filarów, dwa dni później przewrócił się następny, a kolejny uległ silnemu zarysowaniu¹⁴¹.

Odbudowę kościoła kontynuował kolejny przeor Fabian Webelun. W 1856 roku podjęto się odnowienia prezbiterium spalonego kościoła i kaplicy Matki Bożej Różańcowej. Zajęto się także organizacją biblioteki; rada klasztoru zaleciła sporządzić półki do nowego pomieszczenia, gdyż nieco ksiązek przetrwało pożar¹⁴². 20 października 1857 roku radni konwentu, mając w pamięci katastrofę budowlaną sprzed ponad dwóch lat, postanowili wynająć kopalnię kamienia w Barwałdzie na 3 lata, skąd pochodziłyby bloki na nowe kamienne kolumny¹⁴³. Pół roku później, 20 kwietnia 1858 roku, rada klasztorna zdecydowała się położyć dach nad częścią spalonego kościoła¹⁴⁴. 1 lutego 1861 roku kolejny przeor Piotr Wilhelm podjął wraz z radą decyzję o zburzeniu spalonej wieży przed kościołem, a także rozebraniu budynków przy ulicy Stolarskiej¹⁴⁵. On też dokonał poświęcenia krzyża, umieszczonego na sygnaturce wieży. Akt ten był zakończeniem pewnego etapu odbudowy dachu. Co ciekawe, w gałce na tej sygnaturce umieszczono dokument memoratywny z 19 października 1863 roku, w którym bracia napisali o sobie, pozostawiając ślad potomności. Niedawno doczekał się on nie tylko odkrycia, ale także edycji¹⁴⁶. Za czasów tego przełożonego doszło również do postawienia w kościele pomnika dyktatora powstania listopadowego generała Jana Skrzyneckiego dłuta Władysława Oleszczyńskiego¹⁴⁷ w kaplicy Jezusa Ukrzyżowanego, która znajduje się przy schodach do kaplicy św. Jacka. Jego odsłonięcie miało miejsce już w lutym 1866 roku, a więc za ponow-

nych rządów Fabiana Webeluna. Natomiast 22 grudnia tego roku, po zmroku, obawiając się manifestacji patriotycznych, złożono tam szczątki generała, które przeniesiono z cmentarza Rakowickiego¹⁴⁸.

Za kadencji Tadeusza Petkego doszło do budowy stall w kościele, o czym decyzja zapadła na radzie 20 lipca 1871 roku, kiedy Petke nie był jeszcze przeorem, ale subprzeorem *in capite*. W tym celu postanowiono zatrudnić stolarza Pawła Ruhera i zaangażować br. Damiana Bienasiewicza, który wstąpił do zakonu w 1868 roku z dyplomem czeladnika stolarskiego¹⁴⁹. Wtedy też rada zobowiązała się zapłacić za wykonanie marmurowych schodów do kaplicy św. Jacka¹⁵⁰. Widzimy zatem, że kontynuowane były prace w kościele. Większość podejmowanych przez radę decyzji odnosi się do wyposażenia świątyni. I tak 26 sierpnia 1871 roku rada klasztoru postanowiła nie burzyć jeszcze muru dzielącego prezbiterium od nowego kościoła, ale nabożeństwo różańcowe w październiku postanowiono odprawiać już w nowym kościele¹⁵¹. Natomiast 6 marca 1872 roku zapadła decyzja, aby zaangażować dodatkowo rzeźbiarza Molinkowicza, a Pawłowi Ruherowi zwiększyć zakres pracy, ponadto zatrudniono architekta Gerbaskiego [sic!]¹⁵². 28 lipca była mowa o tym, że rzeźbiarz Tomasz Gornewski wraz z jednym z braci konwersów (prawdopodobnie Damianem Bienasiewiczem) wykonywał ławki w kościele Świętej Trójcy i że postanowili wyłoczyć tron Najświętszego Sakramentu, wykonany według rysunków o. Mariana Pavoniego¹⁵³. To właśnie za przeorstwa Petkego doszło do zakończenia odbudowy kościoła, dalszych prac wymagało już jego wy-

Dominikanów, „Rocznik Krakowski”, T. 76: 2010, s. 96, 98–100.

¹⁴¹ U. Bęczkowska, *Karol Kremer*, op.cit., s. 358–367.

¹⁴² APPDK, Kr 12: Liber Consiliorum Conventus Cracoviensis, s. 200.

¹⁴³ Ibidem, s. 205.

¹⁴⁴ Ibidem, s. 208–209.

¹⁴⁵ Ibidem, s. 218–220.

¹⁴⁶ Marcin Sanak, *Pamięć zdeponowana. Dyplom memoratywny z gałki sygnaturki kościoła Dominikanów w Krakowie z 1863 r.*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 22: 2016, s. 97–137.

¹⁴⁷ Zob. jego nekrolog w: *Kalendarz Wydawnictwa dzieł tanich i pożytecznych na rok 1867*, red. Franciszek Trzeciński, Kraków 1866, s. 61.

¹⁴⁸ Urszula Bęczkowska, „Figury kamienne są dla żywych przykładem, wzorem, zachęceniem” – pomnik gen. Jana Skrzyneckiego w kaplicy Jezusa Ukrzyżowanego przy kościele Dominikanów w Krakowie, w: *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. Anna Markiewicz, Marcin Szyma, Marek Walczak, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 13, Kraków 2013, s. 821–873.

¹⁴⁹ O nim zob. APPDK, S 12/67a; R. Świętochowski, „Słownik biograficzny oo. dominikanów w Polsce”, t. 1, s. 91–96. Zob. także Anna Markiewicz, Marcin Szyma, Marek Walczak, *Sztuka w kręgu klasztoru dominikanów w Krakowie*, w: *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, op.cit., s. 78 (tutaj błędna data [1878] wstąpienia br. Damiana do zakonu).

¹⁵⁰ APPDK, Kr 12: Liber Consiliorum Conventus Cracoviensis, s. 270.

¹⁵¹ Ibidem, s. 272.

¹⁵² Ibidem, s. 293.

¹⁵³ Ibidem, s. 294. Pavoni był wówczas sekretarzem rady konwentu i pod jej protokołem się podpisał.

posażenie¹⁵⁴. Ponowne poświęcenie kościoła odbyło się pod koniec 1874 roku.

Duże zasługi w renowacji świątyni i klasztoru miał także Wincenty Podlewski. Za jego kadencji udało się odrestaurować zakrystię, krużganki, dormitorium i korytarz nowicjacki, ponadto salkę rekreacyjną ojców. Wtedy po obu stronach krużganków powstały kosztowne obramowania dużych okien, w których zamontowano nowe szyby. Przerobione zostały również filary w nawie głównej kościoła, gdyż – jego zdaniem – były one ciężkie i wyglądały niezgrabnie. Brat Jucewicz podaje, że to właśnie dzięki Podlewskiemu cały kościół „przybrał inny niebywały wygląd”¹⁵⁵. On też kazał odnowić 24 obrazy biskupów dominikańskich, które do dzisiaj zdobią ściany krużganków. Aby wesprzeć wszystkie te przedsięwzięcia, wraz z przyjacielem z czasów studentatu krakowskiego o. Jakubem Marią Patlewiczem opracował i wydał książeczkę do nabożeństwa pt. *Róża Duchowna*¹⁵⁶, z której dochód w całości przeznaczony był na remont kościoła¹⁵⁷.

Jednak najbardziej znanym przeorem krakowskim zaangażowanym w odbudowę kościoła Świętej Trójcy był włoski dominikanin Marian Pavoni. I chociaż do Krakowa został wyznaczony głównie na profesora w studium zakonnym – był nawet jego regensem – to najbardziej zasłużył się właśnie jako architekt, podejmując wiele ważnych prac. W literaturze można znaleźć informację, że sprawami architektonicznymi interesował się już wcześniej, kiedy jeszcze był profesorem w domu studiów w Rieti i dzięki jego staraniom udało się tamtejszy klasztor podnieść z upadku¹⁵⁸. Nic więc dziwnego, że od razu zajął się odrestaurowywaniem kościoła krakowskiego. W 1879 roku o jego działalności architektonicznej w Krakowie pisał inny włoski dominikanin i artysta Vincenzo Fortunato Marche-

se¹⁵⁹. To właśnie Pavoni wystawił z ofiar wielki ołtarz w prezbiterium oraz ołtarze w czterech kaplicach, stalle i gotyckie konfesjonały, duże drzwi pod chórem i przy zakrystii, zbudował kruchtę z kamienia, odnowił i oczyścił kaplicę św. Katarzyny Sieneńskiej oraz powiększył wielkie organy¹⁶⁰. 16 stycznia 1884 roku rada klasztoru podjęła decyzję o przeznaczeniu trzech tysięcy zł na wystawienie furty klasztornej w pobliżu kaplicy św. Katarzyny, na miejscu dawnego więzienia klasztornego. Autorem projektu był oczywiście przeor Pavoni, który przewidywał jeszcze piętro nad furta, ale do wykonania jego pomysłu w tej formie ostatecznie nie doszło¹⁶¹. Niecały miesiąc później (7 lutego) ta sama rada konwentu postanowiła przystąpić do urządzenia kaplicy Małachowskich, na co przedstawiciele tej rodziny przeznaczyci 10 tysięcy zł. Figury do ołtarza głównego wykonali twórcy z Monachium i Paryża oraz miejscowy artysta Wit Wisz¹⁶². Działania o. Pavoniego, prowadzone w duchu skrajnego puryzmu, po pewnym czasie spotkały się z krytyczną oceną Stanisława Tomkowicza¹⁶³, po której zarzucono realizację części projektów. Dominikanin na te zarzuty odpowiedział w specjalnej broszurze¹⁶⁴. Prace ostatecznie ukończono jeszcze w tym samym roku¹⁶⁵. O zapale Pavoniego pisze m.in. Cy-

¹⁵⁹ Vincenzo Marchese, *Memorie dei più insigni pittori, scultori e architetti domenicani*, vol. 2, Bologna 1879, s. 584.

¹⁶⁰ O jego wkładzie w odbudowę kościoła zob. Stanisław Tomkowicz, *Nieco o zabytkach krakowskich, ich miłośnikach i niszczycielach*, Kraków 1887 (odbitka z „Czasu”, 1887, R. 40, nr 29, s. 1–2); J. Frycz, *Restauracja i konserwacja zabytków*, op.cit., s. 115; M. Borowiejska-Birkenmajerowa, *Odbudowa kościołów*, op.cit., s. 27–33; M. Paździor, *Neogotyckie przemiany kościoła Dominikanów*, op.cit., s. 73–84; A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, *Sztuka w kręgu klasztoru dominikanów w Krakowie*, op.cit., s. 77–78.

¹⁶¹ APPDK, Kr 12: Liber Consiliorum Conventus Cracoviensis, s. 354.

¹⁶² Ibidem, s. 357. Por. Małgorzata Niechaj, *Twórczość rzeźbiarza Wita Wisza – od metropolii do prowincji*, w: *Okolice metropolii. Tożsamość – edukacja – kultura*, red. Zofia Budrewicz, Marcin Kania, Region, Edukacja, Kultura, nr 5, Kraków 2012, s. 49.

¹⁶³ S. Tomkowicz, *Nieco o zabytkach krakowskich*, op.cit., s. 5–8.

¹⁶⁴ Marian Pavoni, *Odpowiedź oo. dominikanów krakowskich na zarzuty, które p. Stanisław Tomkowicz w feljetonie „Czasu” pod dniem 6 lutego 1887 r. umieścił pod tytułem: Nieco o zabytkach krakowskich, ich miłośnikach i ich niszczycielach*, Kraków 1887.

¹⁶⁵ Por. M. Borowiejska-Birkenmajerowa, *Odbudowa kościołów*, op.cit., s. 30; eadem, *Serce Polski*, op.cit., s. 84–85, 86, 97–98; M. Paździor, *Neogotyckie*

¹⁵⁴ Władysław Łuszczkiewicz, *Korespondencje Czasopisma „Kłosy”*, „Kłosy”, 1875, t. 20, nr 500, s. 56 (korespondencja pochodzi z grudnia 1874 r.).

¹⁵⁵ APPDK, Kr 907: K. Jucewicz, „Okruszyny biograficzne”, op.cit., s. 351.

¹⁵⁶ *Róża Duchowna czyli Zbiór nabożeństwa ku czci Boga, Najświętszej Maryi Panny i Świętych Pańskich dla wygody wiernych Chrystusowych a mianowicie w Arcybractwie Różańca Świętego zostających*, przedmowa W. M. [Podlewski], Kraków 1877. Broszura liczy ponad 1250 stron. Wydana została w Drukarni Władysława Ludwika Anczyca i Sp.

¹⁵⁷ Zob. M. Miławicki, *O. Wincenty Maria Podlewski*, op.cit., s. 247–248.

¹⁵⁸ Alberto Zucchi, *La chiesa di S. Domenico di Rieti*, „Memorie Domenicane”, T. 52: 1935, s. 292.

ryl Markiewicz. Jako student w klasztorze lwowskim słyszał od ówczesnego przeora podkamińskiego Bernarda Krukierka, którego Pavoni zastąpił na urzędzie przeora krakowskiego, że potrafił zelektryzować społeczeństwo polskie. Do głoszenia kazań na gruzach kościoła Świętej Trójcy zapraszał najlepszych kaznodziejów, ludzie sypali nie tylko pieniądze, ale też pierścionki i złote bransolety. Ponadto rozsyłał braci na kwesty po całym kraju. Przynosili oni nie tylko grosz, ale również dużo materiału budowlanego¹⁶⁶.

Za Piotra Żaczka doszło natomiast do wybudowania furty z dwoma rozmównicami, tak że od krużganków do furty prowadził osobny korytarz, a w jego ścianach umieszczono zabytkowe płyty. Ów przeor zadbał o piękne posadzki na krużgankach i w refektarzu oraz powiesił zabytkowe obrazy dotyczące historii zakonu (w refektarzu powieszono wówczas dwa obrazy Tomasza Dolabelli). Z jego inicjatywy doszło do pokrycia kościoła dachem miedzianym oraz odrestaurowania kaplic św. Dominika, św. Jacka i św. Róży z Limy¹⁶⁷. On też wybudował obecny chór, wcześniej bracia śpiewali brewiarz w małym chórkę obok kaplicy św. Jacka¹⁶⁸.

Odbudowa zgorzałego kościoła, ale także części klasztoru, pochłaniała najwięcej uwagi i czasu przeorów. Jednak przełożony klasztoru musiał dbać o inne sprawy, zarówno natury materialnej, jak i duchowej. Warto podkreślić, że za drugiej kadencji Fabiana Webeluna rada klasztoru (22 marca 1866 r.) zdecydowała się na wyremontowanie pomieszczeń dawnej biblioteki klasztornej (przy ul. Siennej 11) i przeniesienie do nich mieszczącego się w domu kapitulnym przy ul. Kanoniczej II Gimnazjum, za swojego patrona szkoła obrała wówczas św. Jacka¹⁶⁹. Tutaj radni poszli za propozycją C.K. Dyrektoriatu Głównego Szkół Krakowskich, który zaoferował sześć tysięcy zł na remont; ponadto obiecano, że po

objęciu gmachu przez Dyrektoriat rząd będzie płacił klasztorowi rocznie dwa tysiące zł¹⁷⁰. Już 15 czerwca rada klasztoru postanowiła przyjąć kleryków do Gimnazjum św. Jacka, aby w nim skończyli naukę, za co klasztorowi przyznano 50 zł rocznie tzw. westiarnego¹⁷¹. W następnym roku dołączyło trzech kleryków z klasztoru karmelitów bosych w Czernej¹⁷². A z powodu konfiskaty należących do klasztoru dóbr Sadowie i Górki przez władze Królestwa Polskiego obradująca 1 kwietnia 1867 roku rada zdecydowała o wybudowaniu sklepów przed gimnazjum, aby klasztor miał z nich dochody; ich budowa miała rozpocząć się w 1868 roku¹⁷³. Za rządów Webeluna doszło również do rozbiórki muru kościoła św. Idziego, którą przeprowadzić nakazał magistrat krakowski¹⁷⁴. Problem kościoła św. Idziego pojawił się ponownie 19 września 1883 roku, za przeora Pavoniego. Rada klasztoru dyskutowała nad ocaleniem kościółka, gdyż miasto chciało zburzyć jego prezbiterium¹⁷⁵.

Przez pewien czas klasztor krakowski był odcięty od życia prowincji polskiej. Z powodów politycznych przeorzy nie uczestniczyli w kapitułach prowincjalnych. Zmieniło się to za przeora Webeluna, który przywrócił udział przeorów konwentu krakowskiego w kapitułach. A to dzięki radzie klasztoru z 20 kwietnia 1858 roku, która uchwaliła, aby przeor wybrał się na kapitułę prowincjalną do Gidel w Królestwie Polskim, obradującą w dniach 13–15 czerwca tego roku¹⁷⁶. W 1867 roku kapituła prowincjalna podjęła decyzję, iż to właśnie w klasztorze krakowskim będzie funkcjonował jedyny nowicjat dominikański w Galicji i z tej racji klasztor podkamiński, w którym do tej pory nowicjat się mieścił, zobowiązał się do płacenia konwentowi krakowskiemu 500 zł rocznie¹⁷⁷.

Jednak głównym zadaniem przeorów było dbanie o życie zakonne w klasztorach. Nie raz podkreślano ich troskę o przestrzeganie obserwancji zakon-

przemiany kościoła Dominikanów, op.cit., s. 73–76; Ewa Mikołajska, *Neośredniowieczne ołtarze w Krakowie*, w: W. Bałus et al., *Sztuka sakralna Krakowa w wieku XIX*, cz. 1, op.cit., s. 153.

¹⁶⁶ C. Markiewicz, *Moje wspomnienia z życia zakonnego*, op.cit., s. 136.

¹⁶⁷ Ibidem, s. 130.

¹⁶⁸ Ibidem, s. 131.

¹⁶⁹ Por. [Feliks Woźniak], *Z dziejów II Państwowego Gimnazjum i Liceum im. św. Jacka w Krakowie 1857–1950. Komitet organizacyjny Zjazdu Wychowanków b. II Państwowego Gimnazjum i Liceum im. Św. Jacka w Krakowie. Czerwiec 1967 r.*, Kraków 1967, s. 8; Antoni Bielak, *Państwowe Gimnazjum i Liceum św. Jacka w Krakowie 1857–1950*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, 1980 (R. 23), nr 4, s. 566.

¹⁷⁰ APPDK, Kr 12: Liber Consiliorum Conventus Cracoviensis, s. 235–238. Jest tam również wzmianka, że trwająca od 15 lat odbudowa kościoła i klasztoru jest na ukończeniu; odbudowy wymagała właśnie wspomniana biblioteka.

¹⁷¹ Ibidem, s. 241–242.

¹⁷² Rada klasztoru wyraziła na to zgodę 3 października 1867 r., zob. ibidem, s. 247–248.

¹⁷³ Ibidem, s. 243–244.

¹⁷⁴ O rozbiórce mowa była na radzie klasztoru 4 maja 1857 r., ibidem, s. 203.

¹⁷⁵ Ibidem, s. 354.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 208–209.

¹⁷⁷ Ibidem, s. 247–248.

nych, uczęszczanie do chóru na modlitwy, dbałość o sprawowanie liturgii. Szczególnie uwidoczniło się to od 2. połowy XIX wieku, kiedy zaczęto wprowadzać reformę zakonną. Początek dał Józef Pius Markl, który przybył przecież jako komisarz mistrza generalnego Jandela. Wtedy właśnie w ten sposób przeorzy byli wybierani, a częściej mianowani. Brat Kazimierz Jucewicz podkreśla, że właśnie tak przez młodszych braci postrzegany był przeor Petke; był dla nich „żywą tradycją dawniejszych polskich braci”, a to z tej racji, iż kilka lat mieszkał w klasztorze Santa Sabina w Rzymie, gdzie przesiąknął duchem dominikańskim¹⁷⁸. Informacje o wzorowej postawie zakonnej przeorów można przeczytać w kronikach nowicjatu krakowskiego (począwszy od 1880 roku), jak również we wspomnieniach dominikańskich. Cyryl Markiewicz, który na początku lat dziewięćdziesiątych XIX wieku odbywał nowicjat w klasztorze krakowskim, wspomina o dwóch interesujących nas braciach: o ówczesnym przeorze Dominiku Azuli i jego subprzeorze Piotrze Żaczku. O pierwszym zapisał, że nie znał języka polskiego, więc wszystkie sprawy duszpasterskie zrzucił na Żaczka, który mimo czeskiego pochodzenia całkiem sprawnie posługiwał się językiem polskim. Po wielu dziesięcioleciach tak ich opisał:

Przeorem ówczesnym, jak już wspomnieliśmy, był o. Dominik Azula, z prowincji austriackiej przysłany, wysoki, w starszym wieku, doktor obojga praw. Nie mieszał się wiele do nowicjatu, ale zawsze był pierwszy w chórze i na wszystkich nabożeństwach. Ponieważ nie umiał po polsku, cały prawie zarząd klasztoru, zwłaszcza kościoła, zdał na o. Piotra, który był su[b]przeorem. Mając łatwość przystosowywania się do rzeczywistości, o. Piotr łatwo nauczył się po polsku i miewał kazania i bardzo dużo spowiadał. Stąd ludzie Ignęli do niego i chętnie dawały nawet służące swój ciężko zapracowany grosz na inwestycje kościoła, w którym bardzo wiele rzeczy zrestaurował. Przede wszystkim pokrył dachem miedzianym kościół i zebrał fundusze na restaurację kaplicy św. Dominika, za jego czasów kaplica św. Jacka została gustownie zrestaurowana funduszem o. Konstantego Żukiewicza. Dano nową płytę marmurową do ołtarza, który konsekrował biskup sufragan przemyski [Jakub] Glazer. Zrestaurował również kaplicę św. Róży i wiele innych inwestycji wprowadził tak w kościele, jak i w klasztorze¹⁷⁹.

¹⁷⁸ Ibidem, Pp 79: Series Fratrum, Sororum, et Benefactorum ad Beneficia Ordinis receptorum, k. 11.

¹⁷⁹ C. Markiewicz, *Moje wspomnienia z życia zakonne-go*, op.cit., s. 130.

Od przeora zależała również działalność duszpasterska klasztoru, a co za tym idzie także wizerunek braci w oczach społeczeństwa. O niektórych przeorach z pewnością słyhać było w Krakowie, uczestniczyli w jego życiu religijnym i kulturalnym. Można wspomnieć chociażby o Wincentym Podlewskim i jego słynnych w całym mieście nabożeństwach różańcowych i procesjach Bożego Ciała¹⁸⁰. Szczególnie ożywioną działalność prowadził on wśród krakowskiej młodzieży akademickiej, dla której był spowiednikiem i opiekunem duchowym. Dla biednych licealistów i studentów organizował obiady w klasztorze. I chociaż nie były one wystawne, to wielu pomagały przetrwać czas nauki w Krakowie. Owocem jego pracy duszpasterskiej była między innymi konwersja około 40 Żydów na katolicyzm. Przeor osobiście udzielał im chrztu. W ich gronie znalazł się chociażby Jakub Apolinary Glikson, późniejszy dyrektor Starego Teatru¹⁸¹.

W czasach niewoli narodowej kościół Świętej Trójcy, będący jednocześnie sanktuarium św. Jacka, stał się miejscem pielgrzymek religijno-patriotycznych. Było to szczególne miejsce dla Górnioślazaków, ze względu na śląskie pochodzenie świętego dominikanina¹⁸². Okazją do zmanifestowania zakonu była trzechsetna rocznica kanonizacji św. Jacka przypadająca na rok 1894. Wówczas przeorem był Dominik Azula, który zorganizował uroczystości z wielką pompą. Miały one charakter nie tylko religijny, ale także patriotyczny. Odprawiane w kościele dominikańskim uroczystości dokładnie opisał kronikarz nowicjatu krakowskiego¹⁸³ i wspomniany już wielokrotnie świadek tamtych czasów Cyryl Markiewicz¹⁸⁴. W 1895 roku przeor Azula, o. Sadok Werberger i br. Kazimierz Jucewicz zorganizowali kółko śpiewackie krakowskich szewców pw. św. Jacka, które występowało z kompozycjami religijnymi w czasie nabożeństw kościelnych¹⁸⁵. Ponadto

¹⁸⁰ Por. APPDK, Kr 907: K. Jucewicz, „Okruszyny biograficzne”, op.cit., s. 349.

¹⁸¹ M. Miławicki, *O. Wincenty Maria Podlewski*, op.cit., s. 247.

¹⁸² Zob. Jan Górecki, *Pielgrzymowanie Górnioślazaków do grobu św. Jacka w Krakowie*, „Peregrinus Cracoviensis”, 2007, z. 18, s. 149–166.

¹⁸³ APPDK, Krst 3: Kronika nowicjatu Zakonu Kaznodziejskiego przy kościele Świętej Trójcy w Krakowie od M.DCCC.XC, s. 205–208.

¹⁸⁴ C. Markiewicz, *Moje wspomnienia z życia zakonne-go*, op.cit., s. 124–129.

¹⁸⁵ Por. Robert Świętochowski, *Tradycje muzyczne zakonu kaznodziejskiego w Polsce*, „Muzyka”, 1963, nr 4, s. 15; Małgorzata Lubieniecka, *Nauczanie muzyki*

z inicjatywy przeora i br. Kazimierza powstała orkiestra smyczkowa, która składała się z braci studentów¹⁸⁶.

Niewiele informacji mamy o duchu patriotycznym dominikanów krakowskich w okresie niewoli narodowej. Brakuje jeszcze szczegółowych badań, w obecnej literaturze przedmiotu są jedynie wzmianki, ale nie znajdujemy w nich przeorów krakowskich. Są jednak jakieś poszlaki ich zaangażowania w ruch narodowościowy. Kazimierz Girtler wspomina, że podczas rewolucji w 1846 roku dominikanie krakowscy wyszli protestować wobec działań wojsk austriackich¹⁸⁷. Nie wiemy, jak osobisty stosunek do tych wydarzeń mieli przeorzy krakowscy, wydaje się, że jeżeli sami ich nie inicjowali, to na pewno popierali ruchy narodowościowe. Kiedy w murach klasztoru dominikańskiego utworzono więzienie dla rewolucjonistów, dominikanie nieraz pomagali więźniom, nawet w ucieczce. W dzienniku z roku 1850 Józef Wawel-Louis pisze, że przeor Henryk Strączyński i jego poprzednik Jacek Haynn zostali usunięci z klasztoru, a na ich miejsce postawiono niemieckiego duchownego. „Tym dwu przeorom zabrano wszystko, co posiadali, np. zegarki, meble, wino itp., a w przeciągu 5 dni po zabraniu wszystkiego odesłano ich do innych klasztorów. Trzech innych dominikanów, uchodzących za patriotów, skazano na karcer. Przyczyna tego surowego postąpienia jest nieznaną”¹⁸⁸. Czasami znajdujemy dominikanów z Krakowa, którzy angażowali się w powstania (np. diakon Marcin Brzański, o którym wspomina Wawel-Louis¹⁸⁹). Jednak to zagadnienie wymaga jeszcze badań.

Śmierć

Został jeszcze jeden wątek, który należy poruszyć. Chodzi o miejsce śmierci i wiek, którego dożyli omawiani zakonnicy. Wspomniałem wyżej, że w prowincji polskiej funkcjonowała tzw. afiliacja klasztorna, stanowiąca pozostałość po wcześniejszych czasach. Dzięki niej zakonnik zawsze mógł wrócić do swojego macierzystego klasztoru, w któ-

w klasztorach krakowskich w dobie autonomii galicyjskiej (1867–1918), Kraków 2015, s. 48–49.

¹⁸⁶ Por. APPDK, S 318a: Robert Świętochowski, „Materiały do słownika artystów Polskiej Prowincji Dominikanów”, s. 101; M. Lubieniecka, *Nauczanie muzyki w klasztorach krakowskich*, op.cit., s. 319–320.

¹⁸⁷ K. Girtler, *Opowiadania*, t. 2: *Pamiętniki z lat 1832–1857*, op.cit., s. 219.

¹⁸⁸ *Pamiętniki krakowskiej rodziny Louisów*, op.cit., s. 243.

¹⁸⁹ *Ibidem*, s. 144, 148.

rym rozpoczął życie zakonne. Przeważnie wracał do niego na zasłużoną emeryturę, tam też umierał. Dlatego warto zbadać, w jakim stopniu zasada ta działała w odniesieniu do przeorów krakowskich.

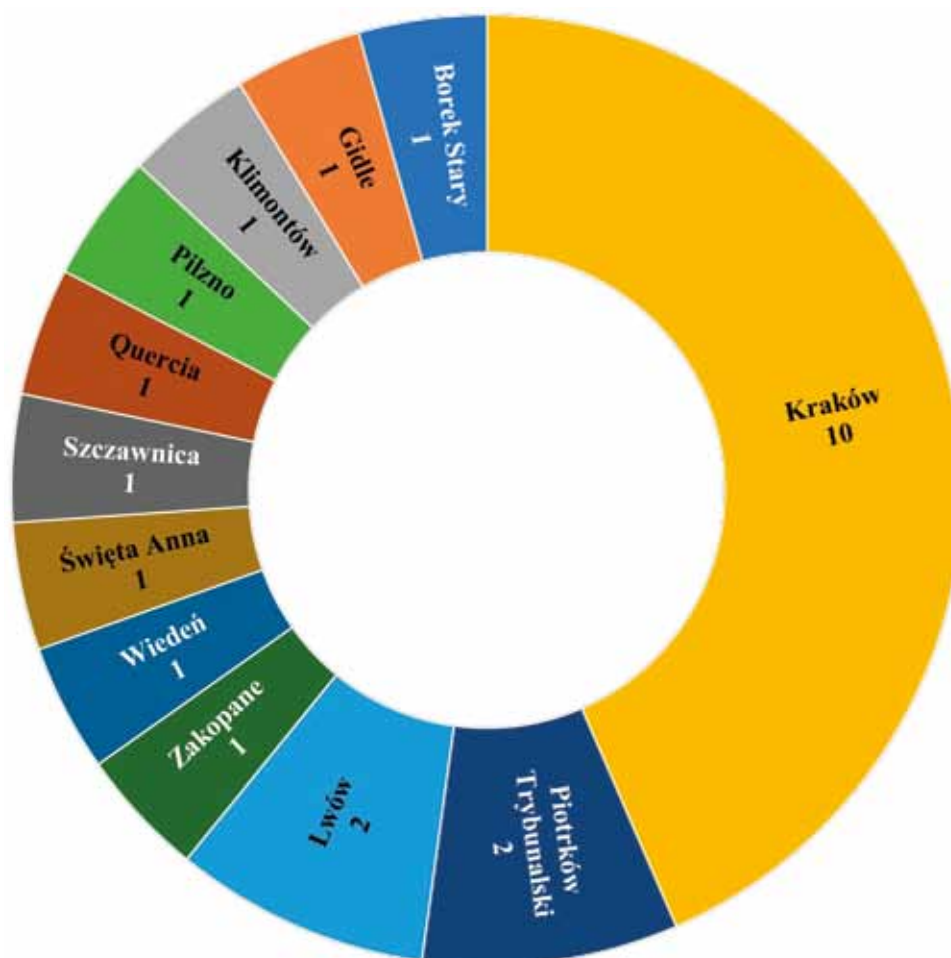
Tabela 5. Wiek śmierci przeorów dominikanów krakowskich

Przedział wiekowy	Liczba braci	%
40–45	1	4
46–50	2	9
51–55	0	0
56–60	2	9
61–65	1	4
66–70	4	17
71–75	5	22
76–80	2	9
81–85	4	17
86–90	2	9

W tabeli nr 5 przedstawiam przedziały czasowe, w których śmierć zabrała z tego świata poszczególne osoby. Średnia wieku przeorów w chwili śmierci była bardzo wysoka i wynosiła 70 lat. Aż osiemnastu zakonników (tj. 78%) w chwili śmierci miało za sobą sześćdziesiąty rok życia, z tej grupy jedynie pięciu zmarło w przedziale od 61 do 70 lat. Czyli trzynastu (56%) przeżyło ponad 70 lat, w tym sześciu (26%) – nawet ponad 80 lat.

Oczywiście wielu z nich zmarło długo po tym, jak zakończyli swoje przeorowanie w klasztorze krakowskim, przebywali w innych klasztorach, gdzie pełnili różne oficja. Warto zwrócić na to uwagę, gdyż to jeszcze wyraźniej pokazuje, na jakim etapie życia sprawowali urząd przeora w Krakowie. Średnio jest to ok. 16 lat między zakończeniem ostatniego przeorowania w konwencie Świętej Trójcy a śmiercią. Trudno jednak uznać to za normę. Najdłuższy przedział czasowy to aż 53 lata i dotyczy Bernarda Krukierka, który urząd przeorski pełnił na początku swojego zakonnego i kapłańskiego życia, a przeżył 88 lat. Z kolei 38 lat po przeorowaniu przeżyli jeszcze dwaj bracia, Wincenty Podlewski i Piotr Żaczek. Po 28 latach od przeorstwa w Krakowie zmarł Czesław Mączka, po 23 latach – Henryk Strączyński, Józef Pius Markl i Konstanty Żukiewicz (od drugiej jego kadencji, która miała miejsce już w latach 1922–1925), po 22 latach – Augustyn Peczek, po 19 – Manswet Muthwill, po 18 – Hieronim Niemczanowski, po 15 – Dominik Azula, po 13 – Tadeusz Petke, po 11 – Marian Pavoni, po 8 – Jukund Trąbski i Trankwiliniusz Bilski, po 7 – Jacek Haynn i Fabian Webelun, po 6 – Innocenty Zarzycki, po 3 – Tomasz Ziemiński, po 2 – Piotr Wilhelm

Wykres 4. Miejsce śmierci przeorów dominikanów krakowskich

i po roku – Mateusz Kozłowski. Dwaj bracia, Albert Kostkowski i Wincenty Szumski, zmarli w trakcie sprawowania urzędu przeorskiego w konwencie krakowskim. Widzimy zatem, że u wielu z nich przeorstwo w Krakowie przypadło w środku ich kariery zakonnej, czasami w jej pierwszej połowie. Ostatni z omawianych przeorów, Szumski, zmarł na urzędzie bardzo młodo, gdyż w wieku zaledwie 43 lat. Przedwcześnie odszedł z tego świata również Piotr Wilhelm, mając jedynie 48 lat, i tylko dwa lata po zakończeniu sprawowania urzędu. Przyczyn śmierci nie badałem, chociaż w przypadku wiekowych braci można założyć, że odeszli ze względu na swój wiek, co nie znaczy, że jakaś choroba nie przyśpieszyła ich zgonu. Zagadnienie to samo w sobie jest interesujące, gdyż niewiele wiemy o chorowaniu w klasztorach, o leczeniu czy w końcu o przyczynach śmierci zakonników. Chociaż należy podkreślić, iż w porównaniu do innych grup społecznych długość życia w klasztorach była znacznie wyższa.

Jeszcze chwilę warto zatrzymać się nad miejscem zgonu. Sytuację tę prezentuje wykres nr 4. Wi-

dać na nim, że aż 43% braci zmarło w Krakowie. Warto jednak zaznaczyć, iż zmarły w Pilźnie koło Bochni Wincenty Szumski był w trakcie sprawowania przeorstwa w Krakowie, zresztą został pochowany tamże, na cmentarzu Rakowickim. Podobnie Piotr Wilhelm, który zmarł w Zakopanem, ale miał asygnatę w klasztorze krakowskim.

Zmarły w Szczawnicy Fabian Webelun był właśnie przeorem w Żółkwi, a Markl, chociaż zmarł we Lwowie i tam spoczął w grobowcu dominikańskim na cmentarzu Łyczakowskim¹⁹⁰, sprawował oficjum przełożonego klasztoru w Borku Starym. Śmierć zastała go w klasztorze lwowskim, gdzie zatrzymał się w drodze powrotnej z kuracji w Kosowie¹⁹¹. Pozostali zmarli w klasztorach, w których pełnili

¹⁹⁰ Józef Wołczański, *Katalog grobów duchowieństwa rzymskokatolickiego, grekokatolickiego i ormiańskokatolickiego na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie*, „Nasza Przyszłość”, 1997 (R. 87), s. 356.

¹⁹¹ „Róża Duchowna”, 1901 (R. 4)), nr 1, s. 29–30 (nekrolog).

różne urzędy. Po dwóch braci umarło w Piotrkowie Trybunalskim i we Lwowie (wspomniany Markl i Niemczanowski, który również spoczął w zakonnym grobowcu na cmentarzu Łyczakowskim¹⁹²), a po jednym w klasztorach polskich w Borku Starym (Krukierok), Gidlach (Żukiewicz), Klimontowie (Zarzycki) i Świętej Annie (Żaczek, gdzie był kapelanem mniszek dominikańskich) oraz zagranicznych – w Wiedniu (Azula) i Quercii (Pavoni). Ponadto po jednym we wspomnianych już miejscowościach, poza klasztorem: w Szczawnicy, Pilźnie i Zakopanem.

*

Powyższa prezentacja 23 przeorów klasztoru dominikańskiego w Krakowie z lat 1795–1918 pokazuje różnorodność osób, które pełniły jeden z ważniejszych urzędów w Zakonie Kaznodziejskim na ziemiach polskich. Klasztor krakowski był bowiem najstarszym ośrodkiem dominikańskim w Polsce, z ogromną tradycją, która z jednej strony była dla przeorów powodem do dumy, ale z drugiej – wielkim zobowiązaniem i zarazem obciążeniem. Temu wielowiekowemu dziedzictwu trzeba było sprostać. Szczególnie stało się to ważne w 2. połowie XIX wieku, kiedy w wyniku wielkiego pożaru Krakowa klasztor i kościół dominikański – obok franciszkańskiego – ucierpiał najbardziej. Widzimy determinację nie tylko Muthwilli czy Pavoniego, ale także pozostałych przeorów, aby przywrócić świetność temu miejscu. Świadomość tradycji nie zawsze stanowiła ograniczenie, niektórych cechowała odwaga we wprowadzaniu nowych rozwiązań, które – jak

zwykle – nie wszystkim odpowiadały. Niezależnie od ich merytorycznej i estetycznej wartości należy to docenić.

Dla wielu omawianych w tym artykule przeorów konwent Świętej Trójcy był pierwszym klasztorem dominikańskim, z pewnością był to ich dom, którym się opiekowali i o który dbali. I chociaż różną mieli wizję życia zakonnego (nie zawsze przecież podzielali stanowisko jandelowskie), to jednak troszczyli się o klasztor, o jego sytuację materialną. Trudno powiedzieć, jaki mieli stosunek do braci, których byli przełożonymi. Nie dysponujemy wieloma wspomnieniami. Na ostatnią ćwierć XIX wieku i pierwsze dekady XX stulecia pewne światło rzucają kroniki nowicjackie, jak również kroniki innych klasztorów, w których te osoby się przewijają, również z czasów, kiedy byli przeorami w Krakowie. To jednak wymaga jeszcze kolejnych żmudnych kwerend, gdyż dominikańska literatura pamiątkarska nie jest jeszcze rozpoznana.

Zaprezentowany tutaj szkic portretu zbiorowego przeorów krakowskich nie tylko pozwala przyjrzeć się tej grupie, stanowiącej elitę dominikańską w Krakowie i w całej Galicji w badanym okresie, ale także przez ich pryzmat spojrzeć na życie zakonników w tamtych czasach. Mam świadomość, że na wiele pytań nie udzieliłem odpowiedzi, chociażby tych dotyczących relacji przeorów ze społecznością miasta, ich oddziaływania na świadomość religijną i kulturalną Krakowa, ale także ich miejsca i znaczenia w życiu Kościoła lokalnego. Wiele aspektów jest jeszcze do zbadania. Niech zatem ten tekst będzie wstępem do dalszych prac nad społecznością klasztoru krakowskiego w okresie zaborów, tym bardziej że na razie mamy do dyspozycji niewiele studiów na temat krakowskiej wspólnoty dominikańskiej.

¹⁹² J. Wołczański, *Katalog grobów duchowieństwa*, op.cit., s. 356.

ANEKS

Przeorzy klasztoru Świętej Trójcy w Krakowie w latach 1795–1918

Lp.	Nazwisko Imię zakonne (z chrztu)	Lata pełnienia urzędu przeor- skiego	Data i miejsce urodzenia	Data i miejsce obłóczyn (o.) i profesji (p.) zakonnej (afiliacja prowincjalna)	Data i miejsce święceń kapłańskich	Wykształcenie (tytuły naukowe)	Urzędy pełnione w zakonie	Data i miejsce śmierci
1.	Trąbski Jukundus	1766–1768 1777–1783 1789–1798	1719	p. 9 VIII 1740 Kraków Prowincja Polska		Studia formalne w Krakowie (egzamin zdany 9 VIII 1746), studia w Rzymie (1747–1750), lektor św. teologii (egzamin 25 V 1750 w Krakowie jako „re-dux ex Collegio Romano de Urbe”), bakałarz św. teologii (2 X 1760), magister św. teologii (nominację przedstawił 28 I 1777)	wykładowca filozofii w studium dominikańskim w Krakowie (3 lata); drugi (przez 2 lata) w studium w Łucku (przez 2 lata jako drugi, a potem przez 2 lata jako pierwszy); przeor w Samborze; sekretarz prowincji; magister nowicjatu w Krakowie (27 VII 1753 – 24 X 1760); członek Bractwa św. Wincentego Ferreriusza (zapisał się w 1760); przeor w Elblągu i socjusz prowincjała Bazylego Barskiego (1767); magister studentatu w Krakowie (14 IX 1770); bakałarz w studium krakowskim (objął 12 V 1773, był nim do 7 XI 1774); depozytariusz klasztoru krakowskiego (8 IV 1774, 29 IV 1783); prowincjał (zatwierdzony przez generała zakonu 5 XI 1784); regens studium generalnego w Krakowie (14 XI 1774 – 12 XI 1776); przeor krakowski (17 I 1777 – 14 VI 1780, 5 IX 1789 – wybrany po raz czwarty); prowincjał (17 I 1787); wikariusz klasztoru krakowskiego (28 XII 1798); wikariusz generalny Prowincji Galicji Zachodniej (26 XI 1796 – 15 IX 1804, czasami w źródłach podaje się, że od 20 III 1802 był prowincjałem, sam się tak podpisywał)	5 II 1806 Kraków
2.	Błski (Bielski) Trankwilinus	1798–1805	1747	o. 25 VIII 1765 Kraków p. 1767 Prowincja Polska		Studia w Kolegium św. Tomasza z Akwinu przy klasztorze Sopra Minerva w Rzymie (1774–1776, stypendysta fundacji Abrahama Bzowskiego; już po święceniach kapłańskich), prenter św. teologii (16 VI 1790, otrzymał od generała zakonu Baltazara de Quiñonesa, 22 IX 1790 przedstawił nominację w studium generalnym w Krakowie), magister św. teologii (12 I 1796).	wykładowca filozofii w studium generalnym w Krakowie (1776–1779); kaznodzieja w kolegiacie Wszystkich Świętych w Krakowie (1776–1779); wykładowca teologii spekulatywnej w Sieradzu (1779–1782); wykładowca teologii w Toruniu (1782–1783); kaznodzieja w Piotrkowie Trybunalskim (1783–1785); socjusz prowincjała Jukunda Trąbskiego; kaznodzieja w kościele archiprezbiterialnym (Mariackim) w Krakowie (1789–1793); magister braci studentów w Krakowie (25 IX 1790); bakałarz (prenter) św. teologii w studium generalnym w Krakowie (22 IX 1792); wybrany na przeora w Klimontowie (5 XI 1798), ale urzędu nie przyjął (28 XII 1798); przeor krakowski (wybór 27 XII 1798, na drugą kadencję zatwierdzony 20 I 1802, objął 24 I 1802, ostatni jego podpis jako przeora w księdze rad klasztoru krakowskiego pochodzi z 11 X 1804); wybrany na przeora w Lublinie, ale zrezygnował (1801); wikariusz klasztoru krakowskiego i przewodniczący kapituły wyboru przeora (28 XII 1801); socjusz definitywa na kapitule generalnej (1804); przewodniczący kapituły w Klimontowie, wybierającej socjusza na kapitule prowincjalną w Klimontowie (14 VI 1806); prefekt kościoła Świętej Trójcy w Krakowie (23 X 1806); depozytariusz klasztoru krakowskiego (10 X 1808)	1 VIII 1813 Kraków

Lp.	Nazwisko Imię zakonne (z chrztu)	Lata pełnienia urzędu przeor- skiego	Data i miejsce urodzenia	Data i miejsce obłóczyn (o.) i profesji (p.) zakonnej (afiliacja prowincjalna)	Data i miejsce święceń kapłańskich	Wykształcenie (tytuły naukowe)	Urzędy pełnione w zakonie	Data i miejsce śmierci
3.	Kozłowski Mateusz (Jan Paweł)	1805–1806 1823–1824 (wik.) 1834–1838	29 VI 1759 Kraków	o. 7 X 1772 Kraków p. 3 IX 1775 Kraków Prowincja Polska	1782	Gimnazjum św. Anny w Krakowie; Studium generalne w Krakowie; Szkoła Główna Koronna w Krakowie; Kolegium św. Tomasza w Rzymie (1783–1786); lektor św. teologii (uzyskany w Rzymie, a nostryfikacja 18 I 1787 w Krakowie); prezyter św. teologii (1800); magister św. teologii (1802)	wykładowca filozofii w studium generalnym w Krakowie, teologii dogmatycznej i moralnej w studium zakonnym w Lublinie (1789–1794) oraz historii Kościoła na Wydziale Teologicznym UJ w Krakowie, kaznodzieja w kolegiacie Wszystkich Świętych, regens studium krakowskiego (1802–1805), przeor klasztoru w Krakowie (1805), prowincjał Prowincji Obu Galicji (1806–1808); prowincjał prowincji Galicji Wschodniej (1808–1810); prowincjał prowincji polskiej (1810–1815), kaznodzieja katedralny i egzaminator posynodalny, wykładowca (od 1815) i dziekan Wydziału Teologicznego UJ (1821–1824, 1827–1833), członek Towarzystwa Naukowego Krakowskiego (od 1817)	5 XII 1839 Kraków
4.	Zarzycki Innocenty (Jan Kanty)	1806–1809	1754 Głogów (Śląsk)	o. 7 XI 1776 Kraków p. 7 XI 1777 Kraków Prowincja Polska	1780	Studia materialne (1780); studia formalne (egzamin wstępny złożył 23 X 1781); lektor św. teologii (egzamin w studium generalnym w Krakowie 23 X 1784); prezent św. teologii (nominację okazał 22 VI 1802); magister św. teologii (tak podpisywał się od 17 IX 1806, a 20 X tego roku okazał nominację).	promotor Bractwa Różańcowego w Krakowie (18 X 1792 i 28 XII 1798); kaznodzieja w kościele Świętej Trójcy w Krakowie (8 lat); wykładowca filozofii w Krakowie (3 lata); kaznodzieja w kolegiacie Wszystkich Świętych w Krakowie; wykładowca w seminarium duchownym w Warszawie; wykładowca teologii w Poznaniu (pierwsze 2 lata jako drugi lektor i kolejne 2 – jako pierwszy lektor); magister braci studentów (15 IX 1800–1802); bakałarz w studium generalnym (14 IX 1802); regens studium generalnego (14 IV 1804–1806); wybrany na przeora w Lublinie, jednak rada prowincji Galicji Zachodniej wyboru nie zatwierdziła z powodu pełnienia przez niego oficjum regensa studium (24 IV 1805); przeor krakowski i wikariusz kontry krakowskiej (26 IX 1806–1809); przeor w Klimontowie (wybrany 4 XII 1809 za poleceniem prowincjała Mateusza Kozłowskiego, następnego dnia otrzymał nominację)	16 IX 1815 Klimontów

5.	Kostkowski Albert (Marcin)	1809–1822 1824–1834	1756 Bogdanówka (pow. lanecoroński)	o. 17 II 1777 Kraków p. 17 II 1778 Kraków Prowincja Polska	1780	studia formalne w Krakowie (egzamin złożył 30 X 1781, był nim przynajmniej do 1783); prezent św. teologii (nominację okazał 21 XII 1802); magister św. teologii (nominację okazał 30 VI 1808)	kaznodzieja w kolegiacie Wszystkich Świętych, kaznodzieja w Toruniu; przeor klasztoru św. Marii Magdaleny w Sandomierzu (1 X 1798 mianowany przez radę wikariatu generalnego Galicji Zachodniej z racji, że klasztor sandomierski zrezygnował z przeprowadzenia wyboru), przeor lubelski (rada wikariatu Galicji Zachodniej zatwierdziła go 29 XII 1800); wikariusz klasztoru w Lublinie z prawem przewodniczenia w wyborach przeorskich (12 VIII 1803); magister braci studentów (28 X 1803–1804); sekretarz kapituły prowincjalnej w Klimontowie (16 III 1804); bakałarz w studium generalnym w Krakowie (14 IX 1804); depozytariusz klasztoru krakowskiego (16 III 1805); sekretarz rady klasztoru (1805–1807); prokurator caesarum klasztorów Prowincji Galicji Zachodniej (nominację otrzymał 10 VI 1806); regens studium (14 IX 1806–1808); doradca prowincjała Mateusza Kozłowskiego w sprawie obsadzania urzędów przeorskich w prowincji (22–26 VII 1808; 22 VII 1808); przeor klasztoru Marii Magdaleny i wikariusz klasztoru św. Jakuba w Sandomierzu; przełożony wikariatu w Klimontowie (26 IX 1809, jako przeor sandomierski); przeor klasztoru krakowskiego (nominację otrzymał 5 XII 1809, dzień wcześniejszy wybór jednogłośnie zatwierdziła rada prowincji Galicji i Lodomerii; drugą kadencję rozpoczął 24 VII 1813, trzecią – 23 IX 1816, czwartą – 25 XI 1819 i piątą – 11 IX 1821); prowincjał prowincji polskiej (1822); wikariusz klasztoru krakowskiego z prawem przewodniczenia kapitule wyboru przeora (17 IX 1824); przeor klasztoru krakowskiego (1 VI 1826); wikariusz klasztoru krakowskiego (30 III 1829); profesor metafizyki w studium generalnym w Krakowie (1798); profesor filozofii w studium generalnym w Krakowie (1802); kaznodzieja z wyjątkiem w kościele Mariackim w Krakowie (ustanowiony 29 IX 1800); magister studentów w Krakowie (1 VIII 1808); depozytariusz klasztoru krakowskiego (ustanowiony 28 X 1808, był nim przez 20 lat); bakałarz studium generalnego w Krakowie (nominacja 12 IX 1810); regens studium generalnego w Krakowie (5 IX 1812); przeor w Klimontowie (15 XI 1814); regens studium generalnego w Krakowie (1825); profesor filozofii w studium generalnym w Krakowie (mianowany 20 VIII 1828); prokurator <i>caesarum</i> (wybrany 13 IX 1828); sekretarz rady klasztoru krakowskiego (wybrany 1 VIII 1829, jako sekretarz podpisywał się w księdze rad aż do 18 VII 1835); profesor teologii w studium generalnym w Krakowie (ustanowiony 25 VIII 1830); profesor teologii primariusz (mianowany 1 XII 1832); magister studentów (24 VIII 1838); kaznodzieja w katedrze i kościele św. Floriana w Krakowie; prokurator klasztoru; przeor klasztoru krakowskiego (zatwierdzenie 7 I 1840 i objęcie po czterech dniach); wikariusz <i>in capite</i> klasztoru krakowskiego na trzydziecie (ustanowiony 20 XII 1842, jako wikariusz klasztoru podpisuje się do 6 VIII 1845); komisarz w klasztorze w Klimontowie (24 II 1844) i wikariusz klasztoru aż do wyboru przeora (ustanowiony 23 I 1846); asygna do Lublina (18 VI 1850); przeor w Piotrkowie	28 XII 1834 Kraków
6.	Ziemiński (Ziemiejski, Ziemiejski, Ziemieński) Tomasz (Sylwester)	1838–1840	30 XII 1762 Łańcut	o. 12 IV 1786 Kraków p. 18 V 1787 Kraków Prowincja Polska	1789	studia materialne; studia formalne (egzamin na nie złożył 10 VIII 1789); lektor św. teologii (10 VII 1796); prezent św. teologii (promowany 1 III 1808); magister św. teologii (nominację okazał 25 VII 1793).	22 IX 1843 Kraków	
7.	Haynn (Hayn, Hąjn) Jacek (Jan)	1840–1843 1843–1848 (wik.)	1799	o. 25 V 1818 Kraków p. 1820 Kraków Prowincja Polska	1825	studia formalne (zgoda na wstępny egzamin 23 XI 1825, jest nim już 16 VI 1825); studia zakonne w Lublinie (asygnacja na studia 4 IX 1827); lektor św. teologii (egzamin złożył 18 VIII 1828); prezent św. teologii (otrzymał 6 I 1839, potem okazał w studium generalnym w Krakowie).	2 VI 1855 Piotrków Trybunałski	

Lp.	Nazwisko Imię zakonne (z chrztu)	Lata pełnienia urzędu przeor- skiego	Data i miejsce urodzenia	Data i miejsce obłóczyn (o.) i profesji (p.) zakonnej (afiliacja prowincjalna)	Data i miejsce święceń kapłańskich	Wykształcenie (tytuły naukowe)	Urzędy pełnione w zakonie	Data i miejsce śmierci
8.	Strączyński Henryk (Paweł)	1848–1850	1790	o. 1 VIII 1811 p. 31 XII 1813 Kraków Prowincja Polska	1817	student w Krakowie (np. 25 XI 1819); kaznodzieja generalny (tytuł otrzymał 17 XII 1834)	zakrystian w Krakowie (17 XII 1833, w niektórych źródłach mowa, że był nim przez 40 lat); subprzeor klasztoru krakowskiego (wybrany 21 XII 1833, z tą funkcją podpisuje się do 14 I 1839); depozytariusz (23 VIII 1838); przeor krakowski (1848–1850); przełożony klasztoru w Piotrkowie Trybunalskim (1855–1864); spowiednik sióstr dominikanek w Piotrkowie Trybunalskim (1863)	17 VIII 1873 Piotrków Trybunalski
9.	Muthwill (Muthwil) Manswet (Ludwik)	1850–1856	28 XI 1807 Głogówek (Śląsk)	o. 4 XI 1830 Kraków p. 23 II 1832 Kraków (Prowincja Polska)	25 V 1834	student teologii w Krakowie (1837–1840); lektor św. teologii (17 X 1843)	kantor klasztoru (1840); profesor logiki w studium krakowskim (23 X 1843); magister nowicjatu (wybrany 3 II 1844); wikariusz klasztoru mniszek dominikańskich Na Gródku (6 III 1850); wikariusz klasztoru z prawem przeprowadzenia wyboru przeora (30 I 1853, termin wyborów: 27 II); przeor w Krakowie (zatwierdzony 4 V 1853); prokurator i syndyk klasztoru krakowskiego (1 IV 1856); prokurator i bursariusz klasztoru (28 II 1857); asygnata do Poznania (29 IV 1859); ponownie prokurator causerum i bursariusz klasztoru w Krakowie (wybrany 5 X 1859); magister nowicjatu (1860–1861); syndyk (1860–1867, zwolniony 15 X 1867 ze względu na podeszły wiek i słabe zdrowie); egzaminator aspirantów do zakonu (24 XI 1867); senior klasztoru (rada przyznała mu tytuł 16 X 1867 pod wpływem komisarza generalnego Piusa Markla); tymczasowy prokurator klasztoru krakowskiego (4 VII – 10 X 1870, 23 X 1874); ponownie egzaminator aspirantów do zakonu	11 X 1875 Kraków
10.	Webelun Fabian (Jan Ewangelista)	1856–1859 1865–1868	22 XII 1824 Wierzbolów (gub. suwalska, Królestwo Polskie)	o. 2 X 1844 Warszawa p. 10 X 1845 Warszawa Prowincja Polska	23 VIII 1848 Warszawa	studia zakonne w Krakowie (asygnata na nie 15 III 1851); lektor św. teologii	kaznodzieja w Gidlach (asygnowany z Warszawy 17 IX 1849); przeor klasztoru krakowskiego (ustanowiony 2 IV 1856); subprzeor i magister braci kleryków „ibi manentium” w klasztorze św. Jakuba w Sandomierzu (asygnata 12 X 1859); profesor teologii moralnej w Gidlach (asygnowany 4 X 1860); magistra studentów w Krakowie (od 30 X 1861); przeor klasztoru krakowskiego (27 V 1865, za jego kadencji klasztor został przyłączony do prowincji galicyjskiej św. Jacka); spowiednik i radny konwentu krakowskiego (1869); przeor jarosławski (1870); przeor żółkiewski (11 IX 1873)	4 VII 1875 Szezawnica
11.	Wilhelm (Wilhelm) Piotr (Antoni)	1859–1865	1819	o. 5 VI 1835 Kraków p. 24 X 1836 Kraków Prowincja Polska	1843	student filozofii i historii (1837); kaznodzieja generalny (otrzymał 29 XI 1859)	kaznodzieja i zakrystian klasztoru krakowskiego (ustanowiony 10 IX 1850); subprzeor klasztoru krakowskiego (mianowany 2 IV 1856, nadal będąc zakrystianem, ponownie mianowany 26 IX 1858); przeor klasztoru krakowskiego (zatwierdzony 29 IV 1859, na drugą kadencję zatwierdzony 12 V 1862); sekretarz rady klasztoru (od 1865)	7 lub 8 VIII 1867 Zakopane

12.	Niemczanowski Hieronim (Karol)	1868–1871	2 I 1833 Zadarów (pow. buczacki, Galicja)	o. 28 I 1856 p. 1858 p.s. 7 VI 1860 Prowincja Galicji i Lodomerii	19 III 1861	studia we Lwowie (1858), studia w konwencie Santa Sabina w Rzymie; lektor św. teologii (ok. 1868); kaznodzieja generalny	kooperator parafii w Bohorodczanach (1861); magister studentów we Lwowie (1864); profesor prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym dla Zakonników we Lwowie, ponadto kaznodzieja i spowiednik (1867); przeor klasztoru w Krakowie (1868); sołtys powiatu we Lwowie, promotor Różańca św., magister braci konwersów (1871); administrator parafii w Krotoszynie, inkardynowanej do klasztoru Bożego Ciała we Lwowie (1873–1876); kooperator parafii Bożego Ciała we Lwowie (1876); administrator parafii Bożego Ciała, subprzeor klasztoru lwowskiego i katecheta w szkole głównej prowadzonej przez klasztor (1880); syndyk klasztoru lwowskiego (1881, chyba tylko przez rok); definitor na kapitułę generalną (1886); dyrektor i katecheta szkoły głównej dominikańskiej we Lwowie (1888); subprzeor i administrator parafii Bożego Ciała we Lwowie (1889)	24 III 1889 Lwów
13.	Petke Tadeusz (Walenty)	1871–1874	10 I 1804 Kaszuby (Prusy)	o. 9 XI 1826 Wysokie Koło p. 12 XI 1827 Wysokie Koło Prowincja Polska	18 XII 1830 Warszawa	studia teologiczne w Janowie Podlaskim (asygnata 24 IX 1824); dalsze studia w Warszawie (asygnata 20 VIII 1830); studia formalne w Warszawie (promocja regeńska Aleksandra Wszelkiego 24 I 1832)	kaznodzieja w Brześciu Kujawskim (mianowany 28 VIII 1840, asygnowany z klasztoru warszawskiego); wikariusz klasztoru w Brześciu Kujawskim (ustanowiony 20 X 1845); pobyt w klasztorze w Sandomierzu; wikariusz klasztoru w Klimontowie (ustanowiony 8 XI 1847); przeor klasztoru klimontowskiego (ustanowiony 9 XI 1849); wikariusz klasztoru klimontowskiego (ustanowiony 26 XI 1852); subprzeor klasztoru w Warszawie (ustanowiony 12 XII 1853); subprzeor w Sochaczewie (ustanowiony 16 III 1855); radny klasztoru krakowskiego (wybrany 10 X 1870, chciano go wybrać prokuratorem, ale wyomówił się niezajomością miejscowych warunków); egzaminator <i>recipiendorum</i> i depozytariusz klasztoru krakowskiego (wybrany 23 X 1874); subprzeor klasztoru krakowskiego i spowiednik mniszek dominikańskich Na Gródku (wybrany 24 X 1874, ponownie 10 X 1876 i potem 15 III 1879 do 1882); syndyk klasztoru krakowskiego (wybrany 20 XI 1877, potem jeszcze 10 VII 1882, był nim do 1885, z tym że 17 I 1885 do pomocy dano mu wiceprokuratora, gdyż był już stary i ułomny, jednak odebrano mu go 13 VIII 1885 z powodu podszego wieku); egzaminator recipiendorum (wybrany 10 I 1878); magister nowicjatu w Krakowie (wyznaczony 8 IX 1878 przez wizytatora Józefa M. Sanvito); promotor „fabrice ecclesiae” (wybrany 22 VIII 1881 jako subprzeor); subprzeor (wybrany 27 IX 1884, wtedy nosił tytuł „jubilate”)	10 I 1887 Kraków
14.	Markl Józef Pius (Franciszek)	1874–1877	20 XII 1833 Sybin (niem. Hermanopolis, Rumunia)	o. 18 III 1860 Graz Prowincja p. 18 III 1860 Graz Prowincja Imperii (Austro-węgierska)	25 VI 1863	Gimnazjum w Stanisławowie (1845–1852); Wydział prawnopolityczny Uniwersytetu Lwowskiego (1853); studia w Instytucie Teologicznym dla Zakonów w Galicji przy Uniwersytecie Lwowskim (1857–1859, jako franciszkanin); studia dominikańskie w Wiedniu	kooperator parafii (1863–1866) i katecheta w szkole parafialnej w Wiedniu (1864); magister nowicjuszy i studentatu w Wiedniu (1866–1867); komisarz generała zakonu Wincentego Jandela w klasztorze krakowskim (1867–1873); przeor w Wiedniu (1868–1869); magister nowicjatu (1869–1874), subprzeor (1872–1874 i 1877–1878) i przeor (1874–1877) w Krakowie; przeor w Uherský Brod na Morawach (dwie kadencje: od 13 III 1878 i od 11 IV 1881); przeor (31 X 1882–1885) i magister nowicjatu w Olomuńcu (1881–1885); wikary niemiecki w Petersburgu (1885–1887); przeor w Pradze (19 III 1887–1890); prowincjał prowincji galicyjskiej (1890–1891, nominacja, a nie wybór); przełożony domu w Borku Starym (1891–1900)	28 XI 1900 Lwów

Lp.	Nazwisko Imię zakonne (z chrztu)	Lata pełnienia urzędu przeor- skiego	Data i miejsce urodzenia	Data i miejsce obłóczyn (o.) i profesji (p.) zakonnej (afiliacja provincialna)	Data i miejsce święceń kapłanskich	Wykształcenie (tytuły naukowe)	Urzędy pełnione w zakonie	Data i miejsce śmierci
15.	Podlewski Wincenty Maria (Feliks)	1877–1880	14 V 1846 Siedlce (Królestwo Polskie)	o. 3 X 1869 Kraków p. 4 X 1870 Kraków Prowincja Galicji i Lodomerii	2 XI 1873 Tarnów	szkoła powiatowa przy ul. Długiej w Warszawie (1858–1864); I Gimnazjum w Warszawie (1864–1865); studia filozoficzno-teologiczne w studium zakonnym w Krakowie (1870–1874); kaznodzieja generalny (mistrz generalny zakonu nadął 26 I 1886, ale wręczenie dyplomu odbyło się 16 I 1887)	submagister nowicjatu (1874–1877), zakrystian większy klasztoru krakowskiego (1875–1877), promotor Różańca Świętego w Krakowie (1876–1880); przeor klasztoru krakowskiego (1877–1880); magister braci konwersów; kaznodzieja, spowiednik, promotor różańcowy i dyrektor III Zakonu św. Dominika we Lwowie (1881–1884); kaznodzieja, spowiednik, promotor Różańca św. i dyrektor III Zakonu św. Dominika w Jarosławiu (od 1884); subprzeor klasztoru jarosławskiego (listopad 1885); przeor jarosławski (urząd objął 15 X 1890 i pełnił do 12 VI 1896, a potem od 1897 do 1 III 1907); spowiednik i kaznodzieja w Krakowie (od 11 IV 1907 aż do śmierci)	13 XII 1918 Kraków
16.	Krukierek Bernard (Antoni)	1880–1881	16 VI 1846 Krosno	o. 9 II 1869 Kraków p. 11 II 1870 Kraków Prowincja Galicji i Lodomerii	2 XI 1873 Tarnów	studia zakonne w Krakowie	promotor Bractwa Różańcowego, syndyk klasztoru i spowiednik w Krakowie (7 X 1874); sekretarz rady klasztoru krakowskiego (ustanowiony 2 XI 1874, odebrano mu tę funkcję 10 III 1877, gdyż pisał zbyt lakonicznie); submagister nowicjatu w Krakowie (wyznaczony 16 V 1875); magister nowicjatu (tak podpisywał się w księdze rad klasztoru od 16 XI do 12 XII 1875); syndyk klasztoru, spowiednik i kaznodzieja w Krakowie (1876); zakrystian większy klasztoru krakowskiego (wybrany 20 XI 1877, ponownie wyznaczony 8 IX 1878 przez wizytatora generalnego Józefa M. Sanvito, było nim do wyboru na przeora); przeor klasztoru krakowskiego (wybrany 23 XI 1880); magister braci konwersów (wybrany 15 III 1881); dyrektor III Zakonu św. Dominika, kaznodzieja oraz spowiednik sióstr norbertanek Na Zwierzyncu i dominikanek Na Gródku; promotor Bractwa Różańcowego (wybrany 7 IV 1881); depozytariusz (wybrany 22 VIII 1881); radny klasztoru Bożego Ciała we Lwowie (wyznaczony 14 IX 1884 przez wizytatora generalnego Tomasza Anselmiego), zakrystian większy w klasztorze lwowskim i kooperator parafii Bożego Ciała we Lwowie (1884–1886); dyrektor III Zakonu św. Dominika we Lwowie (1886); administrator parafii w Kościejowie (1886–1889); subprzeor klasztoru lwowskiego (od 1889), depozytariusz klasztoru we Lwowie (wyznaczony jako subprzeor 1 III 1890) i administrator parafii Bożego Ciała we Lwowie; przeor klasztoru w Podkaminie (objął 17 IX 1890 po wizytacji Antonina Thira, na drugą kadencję zainstalowany 20 IX 1893); definityor kapituły generalnej w Hiszpanii (wybrany na kapitule provincialnej na 23 IV 1895, a na kapitule był w dniach 12 V – 16 VII 1895); przeor klasztoru we Lwowie (wybrany 26 I 1903, ale z Podkaminia do Lwowa wyjechał 5 II); na magistra braci konwersów (wybrany 2 X 1905); wikariusz klasztoru w Borku Starym (6 VI 1906–1915); subprzeor klasztoru krakowskiego, depozytariusz i spowiednik (1918); wikariusz klasztoru w Borku Starym (7 I 1924); radny prowincji (1928)	22 I 1934 Borek Stary k. Tyczyna

17.	Pavoni Marian (Feliks)	1881–1890	4 X 1829 Piceno kolo Asculi (Włochy)	o. 18 XI 1847 Quercia kolo Viterbo (Włochy) p. 10 XII 1848 Quercia kolo Viterbo (Włochy) Prowincja Włoska	17 XII 1853	Studia zakonne w Quercia, następnie w konwencie Santa Sabina w Rzymie; lektor św. teologii; prezent św. teologii; magister św. teologii (1875)	praca w klasztorze w Soriano (1853–1860), wykładowca teologii w klasztorze w Rieti (1860–1866); profesor teologii w Huiten (Huissen) w Holandii (1866–1870); regens studium zakonnego w Krakowie (od 1871); depozytariusz klasztoru kra- kowskiego (wybrany 10 IX 1871); subprzeor klasztoru (1871); egzaminator kleryków i aspirantów i sekretarz rady konwentu wybrany 18 X 1871 i 10 III 1877); przeor w Fiesole; regens studium krakowskiego i profesor teologii moralnej (1879); przeor klasztoru krakowskiego (wybrany 19 IX 1881); dy- rektor „fabricae ecclesiae” i komisarz klasztoru mniszek do- minikańskich Na Gródku; przeor krakowski (wybór na drugą kadencję – 12 IX 1884 i trzecią – 18 IX 1887); subprzeor klasz- toru we Lwowie, profesor teologii moralnej i regens studium lwowskiego (1891); tylko profesor teologii moralnej i Pisma Świętego (1894); powrót do Włoch (1895); przeor klasztoru w Quercii (1900–1901)	11 XI 1901 Quercia k. Viterbo (Włochy)
18.	Azula Dominik Maria	1890–1896	18 IX 1839 Graz (Austria)	o. 7 X 1866 Graz p. 7 X 1867 Graz Prowincja Imperi (Austria)	18 VIII 1869	Studia zakonne w Grazu (1867–1870); doktor obojga praw (od 1871)	lektor prawa kanonicznego i historii Kościoła w studium do- minikańskim w Grazu (1871–1873), spowiednik w Grazu (1871–1873); przeor klasztoru w Sopron na Węgrzech (pierw- sza kadencja od 7 III 1873, druga – od 11 VI 1876); magister nowicjatu, spowiednik i kaznodzieja w Grazu (1879–1884); wikariusz klasztoru w Tyrolu (1885–1890); przeor klasztoru w Krakowie (pierwsza kadencja od 18 X 1890, a druga – od 25 X 1893); komisarz klasztoru mniszek dominikańskich Na Gródku (1890–1897); kaznodzieja i katecheta w Instytucie Marii Kongregacji Córki Bożej Miłości; subprzeor konwentu krakowskiego (od 10 VIII 1897); prokurator (syndyk) klasz- toru krakowskiego i magister braci konwersów (18971898); przeor klasztoru w Sopron (od 9 X 1898); subprzeor klaszto- ru wiedeńskiego (od 25 XII 1901); magister braci konwersów (1905–1909), kaznodzieja (1905–1910) i spowiednik (1905– 1911) w Wiedniu	28 VII 1911 Wiedeń
19.	Żaczek (Żáček) Piotr (Rudolf)	1896–1909	16 IX 1865 Prace kolo Słavkova (Morawy)	o. 24 IX 1884 Olomuniec p. 24 IX 1885 Olomuniec Prowincja Imperi (Austria), od 1905 – Prowincja Czeska; 1933 – transfiliacja do Prowincji Polskiej	25 VII 1889 Wiedeń	Gimnazjum w Brnie; studia zakonne w Wiedniu (1885–1890)	submagister nowicjatu konwersów w Krakowie (1891); sub- przeor klasztoru krakowskiego (po raz pierwszy: 8 XI 1891, po raz drugi: 13 XI 1894); submagister braci konwersów, ka- znodzieja, spowiednik i dyrektor III Zakonu św. Dominika (od 1893); przeor klasztoru (na pierwszą kadencję wybrany 15 XI 1896, na drugą – 6 XII 1899, na trzecią – 27 XII 1902 i na czwartą – 7 I 1906); spowiednik i komisarz generalny domini- kanek Na Gródku i sióstr Kongregacji Córki Bożej Miłości (od 1897); misjonarz w Sankt Petersburgu (1910–1915); przeor w Pradze (1915–1917, klasztor należał już wówczas do prowincji czeskiej); wikariusz generalny klasztorów pod dawnym zaborem rosyjskim (1917, urzędował w Gidlach kolo Częstochowy); kapelan sióstr dominikanek w Świętej Annie (1931–1947)	8 II 1947 Święta Anna k. Przyrowa

Lp.	Nazwisko Imię zakonne (z chrztu)	Lata pełnienia urzędu przeor- skiego	Data i miejsce urodzenia	Data i miejsce obłóczyn (o.) i profesji (p.) zakonnej (afiliacja prowincjalna)	Data i miejsce święceń kapłańskich	Wykształcenie (tytuły naukowe)	Urzędy pełnione w zakonie	Data i miejsce śmierci
20.	Mączka Czesław (Stamiśław)	1909–1911	25 IX 1872 Zaleszczyzny (pow. tarnobrzeski)	o. 21 IX 1889 Kraków p. 24 IX 1890 Kraków Prowincja Galicji i Lodomerii	14 VII 1895	Gimnazjum w Rzeszowie (1884–1889) studia zakonne w Krakowie (1891–1892) i we Lwowie (1892–1895)	kaznodzieja, spowiednik (1895–1902) i bibliotekarz (1897– 1902) w Krakowie; spowiednik, kaznodzieja i wikary para- fii w Podkamieniu (1902–1903); przełożony odzyskanego klasztoru w Tarnopolu (1903–1909), przeor w Krakowie (1909–1911); prowincjał prowincji galicyjskiej (1911–1915); przebywał w Austrii, wspierając tamtejszą Polonię i polskich żołnierzy (1916–1917); spowiednik, kaznodzieja i dyrektor kilku stowarzyszeń religijnych w Jarosławiu (1917–1939)	17 XII 1939 Kraków
21.	Peczek Augustyn (Edward)	1911–1914	14 X 1865 Rawa Ruska	o. 6 III 1887 Lwów p. 7 III 1888 Prowincja Galicji i Lodomerii	7 VIII 1892	IV Gimnazjum we Lwowie (ukończone siedem klas); stu- dium zakonne we Lwowie	spowiednik, kaznodzieja i wikary parafii w Podkamieniu (1893–1894, 1899–1900); submagister braci kleryków we Lwowie (1894–1895); spowiednik, kaznodzieja i wikary pa- rafi (1895–1899) oraz syndyk klasztoru we Lwowie (1896– 1899); przełożony domu i administrator parafii w Tyśmienicy (1900–1901); przeor w Żółkwi (1901–1905), subprzeor i ad- ministrator parafii w Czortkowie (1905–1909); przeor we Lwowie (1909–1912) i w Krakowie (1912–1915); subprzeor w Dzikowie (1918–1919); przełożony domu w Jarosławiu (1919–1920); prowincjał prowincji galicyjskiej (1920–1926); kantor konwentu, dyrektor Stowarzyszenia bł. Imeldy i kate- cheta w Gimnazjum św. Jacka w Krakowie (1926–1932)	22 VIII 1936 Kraków

22.	<p>Żukiewicz Konstanty Maria (Józef Lucjan)</p>	<p>1914–1917 1922–1925</p>	<p>11 II 1874 Steniatyn koło Sokala</p>	<p>o. 11 IX 1893 Kraków p. 30 IX 1894 Kraków Prowincja Galicji i Lodomerii</p>	<p>9 IV 1898 Lwów</p>	<p>Szkola powszechna w Sokalu, IV Gimnazjum we Lwowie (–1893); studia filozoficzno-teo- logiczne we Lwowie; kazno- dziejia generalny (otrzymał we wrześniu 1910 od kapituły ge- neralnej obradującej w Rzymie)</p>	<p>kaznodzieja i spowiednik w Żółkwi (1900); syndyk klasztoru w Żółkwi (1902), redaktor dominikańskiego czasopisma „Róża Duchowna” we Lwowie (1903); asygnała do odzyskanego klasztoru w Tarnopolu (24 XII 1903); wikariusz (2 X 1909), a następnie przełożony (3 X 1912) klasztoru w Tarnopolu, promotor Bractwa Różańcowego, zakrystian większy; dyrektor misyjny i dyrektor III Zakonu św. Dominika w Tarnopolu; przeor klasztoru w Krakowie (od 26 VI 1914); komisarz generalny Sodalicji bł. Imeldy przy klasztorze krakowskim; przełożony w Tarnopolu (9 XI 1917); ponownie przeor w Krakowie (29 V 1922 do 1925); przeor w Żółkwi (od 19 XI 1926 do 22 XI 1929); spowiednik Zgromadzenia Sióstr Felicjanek; dyrektor Sodalicji bł. Imeldy w Tarnopolu (9 II 1930); przeor we Lwowie (9 II 1933); dyrektor Sodalicji bł. Imeldy, spowiednik kleryków w Archidiecezjalnym Seminarium Duchownym we Lwowie, depozytariusz prowincji (wszystko do 1936); prezes Stowarzyszenia Czynnej Miłości Bliźniego; depozytariusz klasztoru w Żółkwi, dyrektor Sodalicji bł. Imeldy, spowiednik felicjanek i promotor Różańca św. (3 IX 1936); przeor lwowski (we wrześniu 1939 uciekł ze Lwowa przed bolszewikami i udał się do Krakowa); spowiednik w Świętej Annie (1941); przełożony w Gidlach (kadencja pierwsza – 12 X 1943 i druga – 24 X 1946); zakrystian większy klasztoru gidełskiego, dyrektor istniejącego przy nim III Zakonu św. Dominika, spowiednik dominikanek w Świętej Annie i józefitek (wszystko od 1943 do 1946); „ojciec prowincji” (pater provinciae) i jubilat (1948). Był znany jako kaznodzieja, organizatorem Kongresu Różańcowego we Lwowie (13–17 VI 1935) i inicjatorem koronacji kilku wizerunków maryjnych: Matki Boskiej Różańcowej w Krakowie (1921); Matki Boskiej Dzikowskiej w Tarnobrzegu (1927), Matki Boskiej Żółkiewskiej (1929) i Matki Boskiej Łaskawej w kościele ormiańskokatolickim w Stanisławowie (1937)</p>	<p>29 XII 1948 Gidle</p>
23.	<p>Szumski Wincenty (Romuald)</p>	<p>1917–1919</p>	<p>20 V 1876 Kraków</p>	<p>o. 5 X 1894 Kraków p. 5 X 1895 Kraków Prowincja Galicji i Lodomerii</p>	<p>29 VI 1901 Dijon (Francja)</p>	<p>V Gimnazjum we Lwowie (ukończone w 1894); studia filozoficzno-teologiczne w klasztorze Bożego Ciała we Lwowie (1894–1899); kontynuacja w studium prowincji francuskiej w Flawigny (1899–1903), lektorat św. teologii (Louvain, 30 III 1903)</p>	<p>profesor Pisma Świętego i teologii fundamentalnej w studium zakonnym we Lwowie, magister braci konwersów, dyrektor III Zakonu św. Dominika i redaktor „Róży Duchownej” (1903); spowiednik benedyktynek ormiańskich (za zgodą abpa Józefa Teodorowicza, wydaną 6 VI 1903, ponownie także pisma arcybiskupa wystawił: 14 VII 1906 i 5 II 1910; 27 IV 1910); radny klasztoru lwowskiego (za dyspensą generała zakonu); profesor prawa kanonicznego i etyki w studium zakonnym we Lwowie (1911); socjusz przeora lwowskiego Augustyna Peczka na kapitule prowincjalnej w Podkaminu (10–12 V 1911); zatwierdzenie wyboru na przeora lwowskiego (wybór miał miejsce 27 VI, a zatwierdzenie – 1 VII 1911, był nim jedyną kadencją do 4 VII 1914); zakrystian większy w Jarosławiu (asygnatę wystawiono 27 VIII 1914); profesor braci nowicjuszy i neodominikanek Na Gródku (19 X 1915); subprzeor i prefekt internatu da chłopców, cenzor ksiąg, magister braci, profesor historii Kościoła, spowiednik dominikanek Na Gródku i redaktor „Róży Duchownej” (1916); socjusz przeora Konstantego Żukiewicza na kapitule prowincjalną (wybrany 8 IV 1916); przeor krakowski (od 10 VII 1917 aż do śmierci)</p>	<p>1919 Pilzno k. Bochni</p>

BIBLIOGRAFIA

Źródła

– archiwalne

* Archiv des Dominikanerkonvents Wien:

Buch 279: Album der Reichsprovinz.

* Archiwum Generalne Zakonu Kaznodziejskiego w Rzymie:

XI.20099: Kraków. Epistola et documenta 1850–1860.

XI.20100: Kraków. Epistola et documenta 1867–1874.

XI.20120: Studium Generale Cracoviense.

XIII.86120: Prov. Galitiae. Relationes de statu provinciae.

XIII.86178: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1851–1875.

XIII.86180: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1869–1890.

XIII.86182: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1891–1897.

XIII.86184: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1898–1905.

XIII.86186: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1906–1911.

XIII.86188: Prov. Galitiae. Epistolae variaque docum[enta] 1912–1922.

XIII.87132: Epistolae variaque documenta, 1808–1934.

* Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie:

Js 2: Liber Memorabilium Conventus Ordinis Praedicatorum incipiendo ab Julio 1861 ad 1938.

Js 144: Liber memoriae mortuorum Seu Catalogus defunctorum in Domino Religiosorum Patrum ac Fratrum ac Sororum Sacri Ordinis PP Praedicatorum in Provinciae S Hyacinthi 1846.

K.83: Teczka po o. Wincentym Podlewskim.

Kn 17: Korespondencja archiwisty z lat 1868–1956.

Kr 9: D.O.M Catalogus Fratrum Profitentium in Conventu SSmae Trinitatis O.P. ab Anno Domini 1509 Cura R.P.F. Erasmi Coniussovii S.T.M. Prioris Cracoviensis Renovatus 1656 (doprowadzony do 1881).

Kr 12: Incipit Liber Quartus Consiliorum Patrum in Conventu Cracoviensi Sanctissimae Trinitatis Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1772 Die 16 Novembris. Triennium Prioratus peragente Adm. Rndo ac Eximio Patre Sacrae Theologiae Magistro Exprovinciali Patre Basilio Barski et aliorum (obejmuje lata 1772–1888).

Kr 13: Catalogus Fratrum Novitiorum Conventus Cracoviensis SSmae Trinitatis Ord Praedicatorum Sub Adm. Rev[eren]do ac Eximio Patre S[anctae] Th[eologiae] M[a]g[ist]ro Provinciali Patre Basilio Barski Eiusdem Conventus Cracoviensis, ac Vicario Provinciali per Contratam Minoris Poloniae Sub M[a]g[ist]ro Novitiorum R[everen]do P[ater]e Eustachio Kotowski S Th Lectore Ex Primario Lublinensi Renovatus Anno Domini 1771 Die 10 Julii.

Kr 492/1: Korespondencja przeorów klasztoru Świętej Trójcy. 1806–1985.

Kr 496: Akta Studium Generalnego oo. Dominikanów w Krakowie. Formularze współczesne, 1871–1875.

Kr 501: Liber studiorum in Conventu Cracoviensi ab an. 1871 ad an. 1881 czyli Liber Studiorum in quo praesertim Studentium examina notantur et suffragia sive de moribus sive de scientia q. huiusce Ven. Conventus

Studiorum gen sub titulo SS. Trinitatis Ord. Praed. in civ. Cracoviensi Studiosi retulerunt 1871.

Kr 777: Część korespondencji urzędowej konsystorza krakowskiego z klasztorem Świętej Trójcy w Krakowie (1625–1921).

Kr 789: Catalogus Fratrum Novitiorum Ord Praedicatorum conv. SS. Trinitatis Cracoviae AD 1905 (doprowadzony do 1964).

Kr 790: Catalogus Fratrum Profitentium in Conventu Cracoviensi Sanctissimae Trinitatis Ord. Praed. ab Anno Domini 1881 (doprowadzony do 1949).

Kr 791: Liber Consiliorum Conventus Cracoviensis FF. Ord. Praedicatorum. A. 1888 (doprowadzony do 1952).

Kr 907, Jucewicz Kazimierz, „Okruszyny biograficzne o niektórych znakomitszych ojcach z[akonu] kazn[odziejskiego] prowincyi polskiej i spis prowincjałów od roku 1609 do 1864, jako też i oo. przeorów krakowskich”.

Krst 1: Cursus Scholasticus Anno Domini 1869–1870.

Krst 2: Kronika nowicyatu krakowskiego od roku 1880 zakonu oo. dominikanów przy kościele SS. Trójcy.

Krst 3: Kronika nowicyatu Zakonu Kaznodziejskiego przy kościele Świętej Trójcy w Krakowie od M.DCCC.XC.

Krst 4: Kronika nowicyatu (oo. dominikanów w Krakowie) od roku 1898–19[12].

Krst 5: Zbiór przemówień okolicznościowych kleryków oo. dominikanów w Krakowie 1910–1921.

Krst 10: Kronika internatu oo. dominikanów w Krakowie 1912–1916.

Krst 15: Kronika nowicyatu krakowskiego Braci Kaznodziejów prowadzona od roku 1913–1915.

Krst 16: Kronika nowicjatu oo. dominikanów w Krakowie 1915–1918.

Krst 17: Kronika nowicjatu oo. dominikanów w Krakowie 1918–1923.

Lw 302: Catalogus Defunctorum in Domino R Patrum, Fratrum ac Sororum Sacri Ordinis Praedicatorum in Provincia S Hyacinthi in Russia Leopoli 1844 (mikrofilm nr 2152251).

Lw 306: Liber Vestitionum et Professionum Ven. Conventus Ordinis Praedicatorum SSmi Corporis Christi Leopoliensis incoeptus Anno Domini 1906 sub generalatu R-mi P. Hyacinthi M. Cormier LXXVI Mag Generalis Ordinis; Provincialatu A.R.P. Floriani Bielat LXXVI Priore Provinc Huius almae Provinciae Sti Hyacinthi; Priore Adm R.P.Fr. Alberto Nowiński OP – 1943.

Lw 311: Vestitionis, Professionis et simplicis et solemniss Registrum Conventus generalis Leopoliensis Ordinis Praedicatorum ab Anno 1884 usque ad annum 1905.

Lw 442: Studium Leopoliense Ordinis Praedicatorum 1884–1937.

Pg 8: Liber Consiliorum Provinciae Sancti Hyacinthi Ordinis Praedicatorum a 12 Decembris 1893 [...] sub regimine Admodum Reverendis Patris Antonini Thir Vicarii Generalis ejusdem incoeptia.

Pg 83: Liber Memoriae Mortuorum seu Catalogus defunctorum in Domino Religiosorum: Patrum, Fratrum ac Sororum Sacri Ordinis Patris Praedicatorum in Pro-

- vincia S Hyacinthi 1842, 1891 (rękopis sporządzony w 1842, z późniejszymi dopiskami z lat 1844–1891, obejmuje dane z lat 1230–1891).
- Pk 3: Kronika klasztoru ww. oo. dominikanów w Podkaminieniu od roku 1800 rozpoczęta przez księdza Sado-ka Barącza i doprowadzona przez jego następców do 1943 roku.
- Pk 27: Liber Professionis Fratrum Ordinis Praedicatorum ab Anno 1654 ad annum 1929.
- Pp 39: 1. Liber Consiliorum Vicariatus Generalis Conventuum in Galicia Occidentali Ordinis Praedicatorum Comparatus per primum Vicarium Generalem Autoritate Reverendissimi Magistri Ordinis Balthasar de Quinones Factum Anno 1796to die 26ta Novembris 2. Incipiunt Consilia Provincialia sub Provincialatu Eximii et Admodum Reverendi Patris Magistri Bernardi Domoslawski 3. Consilia Provincialia Provinciae Hyacinthi in Regnis utriusque Galiciae Ordinis Praedicatorum sub Regimine Eximii ac Admodum Reverendi Patris Sacrae Theologiae Magistri Matthiae Kozłowski Provincialis.
- Pp 44: Liber Encyclicarum Provinciae Poloniae S. Ordinis Praed. Sub Provincialatu A. R. ac Ex. P. S. T. M. P. Basilii Barski Filij Conv. Cracoviensis Electi in Capitulo Posnaniensi A. D. 1765 Die 14 Septembris Sub Prioratu A. R. ac Ex. P. S. T. M. P. Michaelis Barwiński Supprie pro tunc existente R. A. P. S. T. L. P. Ludovico Kochmański Depositario Conv. (Crac.) Inchoatus usque ad 1873.
- Pp 79: Series Fratrum, Sororum, et Benefactorum ad Beneficia Ordinis receptorum in Domino Defunctorum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum Transcripta in Conventu Formali Plocensi 1798 a F[ratre] D[ominico] W[aligórski] e C[onventu] et Provinciae [eiusdem].
- Pp 155: Liber Consiliorum provinciae Poloniae S. Ordinis Praedicatorum 1831–1877.
- Pp 197: Liber Mortuorum Fratrum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum Annis 1900–1961 iuxta Calendaria annuaria digestus.
- Pp 688: Księga zmarłych prowincji polskiej Zakonu Kaznodziejskiego (od roku 1900 do 1975).
- Pr 14: Liber Encyclicarum Sacri Ordinis Praedicatorum Provinciae Russiae Floridae sub Prioratu Eximii ac Admodum R.P.S.T. Magistri Fratris Josephi Choynicki Comparatus t sub Felicissimo Regimine Magistri Fratis Casimiri Wilamowski Prioris Provincialis Inchoatus 1776[–1879].
- Pr 19: Liber Memoriae Mortuorum seu catalogus Defunctorum in Domino RR Patrum et Fratrum ac Sororum S Ordinis Praedicatorum in Provincia S Hyacinthi in Russia E parte Capituli Provincialis approbatur Leopoli die 24 Julii 1844.
- Pr 32: Documenta Studii Generalis in Conventu Leopoliensi SS Corporis Christi, 1605–1780.
- Rkps 796, Catalogus Patrum et Fratrum sacri Ordinis Praedicatorum in Polonia, Russia et Magno Ducatu Lithvaniae Mortuorum, conscriptus per Fr. Sadocum Barącz OP, 1887.
- S 12/67a: Świętochowski Robert, „Słownik biograficzny oo. dominikanów w Polsce”, t. 1.
- S 12/67b: Świętochowski Robert, „Słownik biograficzny oo. dominikanów w Polsce”, t. 2.
- S 318a: Świętochowski Robert, „Materiały do słownika artystów Polskiej Prowincji Dominikanów”.
- Tb 88: Kronika klasztoru oo. dominikanów w Tarnobrzegu, 1857–1898.
- Tp 3: Kronika konwentu oo. dominikanów św. Wincen-tego Ferreriusza w Tarnopolu od czasów powtórnego powrotu zakonu 1903–1914 r. spisane go przez naocz-nego świadka o. Konstantego Żukiewicza.
- Wa 3: Liber studii Generalis Conventus Varsaviensis ab Anno 1700 usque ad annum 1825.
- maszynopisy
- „Acta Capitulum Provinciae Poloniae, vol. 2: 1701–1798”, elaboravit Roman F. Madura, Kraków (po 1974).
- „Acta Capitulum Provinciae Poloniae, vol. 3: Ab anno 1801–1863 et ab anno 1920–1966”, elaboravit Roman F. Madura, Kraków (po 1978).
- „Acta Capitulum Provinciae Russiae ab anno 1774 ad a 1825, Provinciae Galiciae Occidentali anno 1804, Provinciae Galiciae Orientalis (Galiciae et Lodome-riae) ab anno 1780 ad a. 1916”, elaboravit Roman F. Madura, Kraków (po 1973).
- drukowane
- Kalendarz Wydawnictwa dzieł tanich i pożytecznych na rok 1867*, red. Franciszek Trzeciński, Kraków 1866.
- Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV. Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1880*, Lwów 1880.
- Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV. Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1881*, Lwów 1881.
- Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV. Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1882*, Lwów 1882.
- Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV. Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1883*, Lwów 1883.
- Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV. Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1891*, Lwów 1891.
- Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV. Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1892*, Lwów 1892.
- Sprawozdanie Dyrekcyi C.K. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1885/6*, Rzeszów 1886.
- normatywne
- Constitutiones Fratrum Ordinis Praedicatorum editio approbata a Capitulo Generali quod Gandavi, anno 1871, celebratum est*, Parisiis 1872.
- Constitutiones, declarationes et ordinationes Capitulum generalium Sacri Ordinis Praedicatorum ab anno 1220 usque ad 1650 emanatae, et ab admodum Rev. Patre Magistro Fr. Vincentio Fontana exscriptae digestae, atque anno 1655 evulgatae, et usque ad annum 1862 continuatae quibus accedunt, juxta mentem Capituli Generali Romae 1841 ordinatione tertia plurima recentiora constitutionum apostolicarum, sacrarumque congregationum decreta opus ab admodum reverendo patre magistro fratre Cajetano-Lo-Cicero Provinciae Trinacriae jussu patris reverendissimi magistri Ordinis Fratris Alexandri Vincentii Jandel compilatum et typis editum. Prima pars*, Romae 1862.

Księga konstytucji i zarządzeń Braci Zakonu Kaznodziejskiego. Wydanie jubileuszowe, łacińsko-polskie. Stan prawny: 1 października 2019 r., red. Piotr Skonieczny, Warszawa–Poznań 2022.

– wspomnienia

Girtler Kazimierz, *Opowiadania*, t. 1: *Pamiętniki z lat 1803–1831*, t. 2: *Pamiętniki z lat 1832–1857*, Kraków 1971.

Kraśnicka Lucyna, *Dziennik z rewolucyjnych dni Krakowa r. 1848*, oprac. Marian Tyrowicz, „Twórczość”, 1948 (R. 2), nr 6.

Łętowski Ludwik, *Wspomnienia pamiętnikarskie*, przygot. do dr., opatrzył wstępem i przypisami Henryk Barycz, Wrocław 1952 (wyd. 2: 1956).

Markiewicz Cyryl, *Moje wspomnienia z życia zakonnego*, w: Katarzyna Matyja, *Magister Fratrum. Cyryl Markiewicz OP (1875–1964)*, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 23, Poznań 2022.

Pamiętniki krakowskiej rodziny Louisów (1831–1869), oprac., wstępem i przypisami opatrzył Jerzy Zathey, przedm. Janina Bieniarzówna, Pamiętniki i Wspomnienia. Seria 1, Pamiętniki Polskie, Kraków 1962.

Opracowania

A.K., *Trubadur Niepokalanej (Śp. Ojciec Konstanty Żukiewicz)*, „Rycerz Niepokalanej”, 1949 (R. 28), nr 2.

Bałus Wojciech, *Architektura sakralna w Krakowie i Podgórzu*, w: Wojciech Bałus, Ewa Mikołajska, Joanna Wolańska, Jacek Urban, *Sztuka sakralna Krakowa w wieku XIX*, cz. 1, *Ars Vetus et Nova*, t. 12, Kraków 2004.

Baran Zbigniew, *Kaznodzieje zakonni kościoła Mariackiego w Krakowie w latach 1594–1772*, „*Analecta Cracoviensia*”, T. 21–22: 1989/1990.

—, *Kraków kościelny w czasach Księstwa Warszawskiego*, w: *Kraków w czasach Księstwa Warszawskiego*, Kraków w Dziejach Narodu, nr 7, Kraków 1989.

Barącz Sadok, *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce*, t. 1–2, Lwów 1861.

Bęczkowska Urszula, „*Figury kamienne są dla żywych przykładem, wzorem, zachęceniem*” – pomnik gen. Jana Skrzyneckiego w kaplicy Jezusa Ukrzyżowanego przy kościele Dominikanów w Krakowie, w: *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. Anna Markiewicz, Marcin Szyma, Marek Walczak, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 13, Kraków 2013.

—, *Karol Kremer i krakowski urząd budownictwa w latach 1837–1860*, *Ars Vetus et Nova*, t. 31, Kraków 2010.

Bielak Antoni, *Państwowe Gimnazjum i Liceum św. Jaka w Krakowie 1857–1950*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, 1980 (R. 23), nr 4.

Biskup Ryszard, *Prasa rządowa wydawana na terenie województw krakowskiego i kieleckiego w czasach Księstwa Warszawskiego i pierwszych latach Królestwa Polskiego*, w: *Spółczesność i kultura w regionie świętokrzyskim w XIX i XX wieku*, red. Urszula Oettingen, Jerzy Szczepański, Kielce 2009.

Borowiejska-Birkenmajerowa Maria, *Odbudowa kościołów Świętej Trójcy i św. Franciszka w Krakowie w drugiej połowie wieku XIX. Koncepcje i realizacja*, „*Krzysztofory*”, T. 12: 1985.

—, *Serce Polski. Zabytki i świadomość narodowa*, Kraków 1991.

Breza Edward, *Nazwy zakonów i zgromadzeń zakonnych żeńskich*, „*Slavia Occidentalis*”, 2013, (R. 70), nr 1.

Bruździński Andrzej, *Krakowski ośrodek kościelnych badań historycznych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w latach 1773–1939*, „*Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura*”, T. 5: 2006.

Brzozecki Sławomir, Żukiewicz Konstanty Maria OP, imię chrzestne Józef Lucjan, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, Lublin 2014.

Chomentowska Edyta, *Bibliografia schematyzmów zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718–1918*, *Prace Ośrodka Badań Geografii Historycznej Kościoła w Polsce KUL*, t. 13, Lublin 2016.

—, *Schematyzmy zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718–1918. Studium źródłoznawcze*, *Prace Ośrodka Badań Geografii Historycznej Kościoła w Polsce KUL*, t. 12, Lublin 2016.

—, *Skład osobowy klasztoru dominikanów w Jarosławiu w latach 1851–1918 (na podstawie schematyzmów prowincji galicyjskiej)*, w: *Bazylika Matki Boskiej Bolesnej w Jarosławiu. Dzieje, ludzie i sztuka*, red. Marek Miławicki, Rafał Nestorow, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 16, Kraków 2016.

Cieński Andrzej, *Badania nad autobiografiami i pamiętnikami po 1980 r.*, „*Roczniki Biblioteczne*”, T. 37: 1993, z. 1–2.

Cormier Hyacinthe-Marie, *Vie du Révérendissime Père Jandel, soixante-troisième Maître Général des Frères Prêcheurs*, Paris 1890.

Daniluk Mirosław, *Jandel Vincent Alexandre OP*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 956.

Demel Juliusz, *Pożar Krakowa 1850 r.*, „*Rocznik Krakowski*”, T. 32: 1952, z. 3.

Dettloff Anna, *Nieistniejący XVII-wieczny ołtarz główny w kościele Dominikanów w Krakowie w świetle źródeł archiwalnych i przekazów ikonograficznych*, „*Rocznik Krakowski*”, T. 72: 2006.

Dutkova Renata, Świętochowski Robert, Kozłowski Jan Paweł (1759–1839), w: *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Warszawa 1970.

Duval André, *Jandel*, w: *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique doctrine et histoire*, vol. 8, ed. André Rayez, André Derville, Aimé Solignac, Paris 1974.

Dziura Ryszard, *Kozłowski Jan Paweł OP, imię zak. Mateusza*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002.

Fay Urban, *Preachers-General*, „*Dominicana*”, 1939, nr 24, z. 1.

Fostyk-Skowierzak Lesia, *Cudowny Obraz Matki Bożej Różańcowej. Źródło życia duchowego mieszkańców Czortkowa*, Kraków 2019.

Frycz Jerzy, *Restauracja i konserwacja zabytków architektury w Polsce w latach 1795–1918*, Warszawa 1975.

Gach Piotr P., *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*, Lublin 1999.

- Galbraith Georgina R., *The Constitution of the Dominican Order, 1216 to 1360*, Publication of the University of Manchester, Vol. 170; Historical Series, No 44, London–New York 1925.
- Gapski Henryk, *Profesi dominikańscy konwentu krakowskiego w latach 1509–1650 (na podstawie księgi profesji)*, w: *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972*, t. 1, red. Jerzy Kłoczowski, Warszawa 1975.
- , *Przydatność ksiąg profesji w badaniach społecznych XVI i pierwszej połowy XVII wieku*, „Roczniki Humanistyczne”, T. 24: 1976, z. 2.
- Glemma Tadeusz, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1795–1847*, Kraków 1949.
- Górecki Jan, *Pielgrzymowanie Górnolązaków do grobu św. Jacka w Krakowie*, „Peregrinus Cracoviensis”, 2007, z. 18.
- Górniewicz Antonin, *Śp. O. Augustyn Peczek, eksprowincał Z. Kazn. (ur. 11 X 1865, zm. 22 VII 1936)*, „Róża Duchowna”, 1936 (R. 35), nr 10.
- Historie ukryte w pamiętnikach. Literatura wspomnieniowa jako przedmiot i źródło badań naukowych*, red. Ilona Zaleska, Agnieszka Górka, Elwira Piszczek, Toruń 2020.
- Hoyer Wolfram, „... aber der Jude war ihm geblieben”. *Ludwig Adler OP (1837–1907)*, w: *Dominikaner und Juden. Personen, Konflikte und Perspektiven vom 13. bis zum 20. Jahrhundert*, hrsg von Elias H. Füllentbach, Gianfranco Miletto, Quellen und Forschungen zur Geschichte des Dominikanerordens. Neue Folge, Bd 14, Berlin–München–Boston 2015.
- Jabłoński Zachariasz S., *Różaniec w życiu Kościoła w Polsce w XX wieku*, w: *Odkrywanie różańca. Materiały z sympozjum mariologicznego, Kraków, 24–25 kwietnia 2003 roku*, red. Teofil Siudy, Wojciech Życkiński, Biblioteka Mariologiczna, t. 6, Częstochowa–Kraków 2003.
- Jura Włodzimierz, *Madonna Kresowa w Korbielowie. Bohorodczany–Jarosław–Korbielów*, „Karta Groni”, 2003, nr 22.
- K. [Jaroń], *O. Konstanty Żukiewicz największy w Polsce czciciel Marii*, „Róża Duchowna”, 1950 (R. 52), nr 1–2.
- Kaczmarek Krzysztof, *Dominikanie krakowscy w księgach święceń biskupów poznańskich*, „Folia Historica Cracoviensia”, T. 19: 2013.
- , *„Liber Consiliorum” konwentu dominikanów w Poznaniu*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2013, nr 100.
- , *Nekrolog dominikanów poznańskich*, „Studia Źródłoznawcze”, T. 44: 2005.
- Kaliszka Jerzy, *Liber mortuorum dominikanów lwowskich – analiza kodykologiczna*, „Studia Źródłoznawcze”, T. 44: 2006.
- Kałdon Stanisław Maria, *Kaznodziejstwo ojca Czesława Stanisława Mączki OP (1872–1939) na tle kaznodziejstwa pierwszej połowy XX wieku*, Rozprawy Habilitacyjne PAT, t. 15, Kraków 1999.
- , *Pobożność maryjna i jej rola w kształtowaniu postawy chrześcijanina w kazaniach O. Konstantego M. Żukiewicza OP*, Warszawa 1994.
- Kanior Marian, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Rzeczypospolitej Krakowskiej (1815–1846)*, „Saeculum Christianum”, 1994 (R. 1), nr 1/2.
- , *Wydział Teologiczny w dziejach Uniwersytetu Krakowskiego (1780–1880)*, Studia do Dziejów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, t. 8, Kraków 1998.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 4: *Miasto Kraków*, cz. 3: *Kościół i klasztor Śródmieścia 2*, red. Adam Bochnak, Jan Samek, Warszawa 1978.
- Komorowski Waldemar, Kęder Iwona, *Ikonografia kościoła Dominikanów i ulicy Grodzkiej w Krakowie*, Katalog Widoków Krakowa, t. 3, Kraków 2005.
- Konik Stanisław, *Od Starej Wsi do Jazłowca. Sanktuaria maryjne w dziejach Polski. Implikacje historyczno-religijne w świetle maryjnych kazań „koronacyjnych” XIX i pierwszej połowy XX wieku*, Kielce 2010.
- Kosiński Józef A., *Doskonały ksiądzkolap. Wizyta Tadeusza Czackiego w bibliotece dominikanów krakowskich*, „Roczniki Biblioteczne”, T. 4: 1960, nr 1/2.
- Kotecki Andrzej, *Warszawskie Madonny Kresowe. Matka Boska Niepokalana Królowa Różańca Świętego – Żółkiew – Warszawa Służew*, „Rocznik Kresowy”, T. 5: 2019, nr 5, z. 2.
- , *Warszawskie Madonny Kresowe. Matka Boża Jazłowiecka. Jazłowiec – Szymanów*, „Rocznik Kresowy”, T. 6: 2020, nr 6, z. 2.
- Kotowicz Anna, *Biała Pani z Podola. Koronacja wizerunku Najświętszej Marii Panny Jazłowieckiej*, w: *Koronacje wizerunków Matki Bożej na przestrzeni dziejów*, red. Ewelina Dziewońska-Chudy, Maciej Trąbski, Częstochowa–Warszawa 2018.
- Krzyżan Justyna, *Pedagogia Zgromadzenia Córek Bożej Miłości*, w: *Pedagogie katolickich zgromadzeń zakonnych*, t. 3: *Historia i współczesność*, red. Janina Kostkiewicz, Kraków 2015.
- Księga zmarłych Braci i Ojców Polskiej Prowincji Zakonu Kaznodziejskiego czyli Dominikanów od 2 lipca 1927 roku, czyli od restaurowania Polskiej Prowincji*, wyd. 4, Warszawa 2007.
- Księga zmarłych członków Polskiej Prowincji Dominikanów*, oprac. Emanuel Działo, całość przejrzał, poprawił i następne lata uzupełnił Alojzy Barwacz, wyd. 2, Warszawa 1987.
- Kwaśniewski Andrzej, *Rubrycele i elenchusy diecezji krakowskiej z lat 1801–1848*, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne”, T. 3: 2014.
- Lalak Danuta, Ostaszewska Aneta, *Źródła do badań biograficznych. Listy, dzienniki, pamiętniki, blogi, materiały wizualne*, Warszawa 2016.
- Lepszy Leonard, Tomkowicz Stanisław, *Kraków, kościół i klasztor oo. Dominikanów*, Zabytki Sztuki w Polsce, t. 1, Kraków 1924.
- Lubieniecka Małgorzata, *Nauczanie muzyki w klasztorach krakowskich w dobie autonomii galicyjskiej (1867–1918)*, Kraków 2015.
- Łuszczkiewicz Władysław, *Korespondencje Czasopisma „Kłosy”*, „Kłosy”, 1875, t. 20, nr 500.
- Madura Roman F., *Polonika w Archiwum Głównym Zakonu oo. Dominikanów w Rzymie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 1978, nr 37.

- Małecki Jan M., „*Wszystko tu jest klasztorne...*” (Kraków jako ośrodek życia zakonnego w XIX w.), w: *Tempus est optimum magister vitae. Prace dedykowane Ojcu Profesorowi Wiesławowi Franciszkowi Murawcowi OFM*, red. Aleksander K. Sitnik, Kalwaria Zebrzydowska 2010.
- Marchese Vincenzo, *Memorie dei più insigni pittori, scultori e architetti domenicani*, vol. 2, Bologna 1879.
- Marie-Ancilla, *Soeur Marie-Hyacinthe Camy 1840–1911. Réformatrice du monastère dominicain de Cracovie*, Lourdes 2011.
- Markiewicz Anna, Szyma Marcin, Walczak Marek, *Sztuka w kręgu klasztoru dominikanów w Krakowie*, w: *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. Anna Markiewicz, Marcin Szyma, Marek Walczak, *Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*, t. 13, Kraków 2013.
- Matyja Katarzyna, *Magister Fratrum. Cyryl Markiewicz OP (1875–1964)*, *Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*, t. 23, Poznań 2022.
- Mazur Zygmunt, *Mączka Czesław Stanisław (1872–1939), dominikanin, pisarz religijny*, w: *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, t. 6, red. Ludwik Grzebień, Warszawa 1983.
- , *Żukiewicz Konstanty Maria Józef Łucjan (1874–1948), dominikanin, kaznodzieja, pisarz maryjny, redaktor*, w: *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, t. 7, red. Ludwik Grzebień, Warszawa 1983.
- Medvedeva Anastasia, *St. Catherine's Basilica in St. Petersburg under the Dominican Administration in the 19th Century*, w: *I Domenicani e la Russia*, a cura di Viliam Š. Dóci, Hyacinthe Destivelle, *Dissertationes Historicae*, vol. 37, Roma 2019.
- Mikołajska Ewa, *Neosredniowieczne ołtarze w Krakowie*, w: Wojciech Bałus, Ewa Mikołajska, Joanna Wolańska, Jacek Urban, *Sztuka sakralna Krakowa w wieku XIX*, cz. 1, *Ars Vetus et Nova*, t. 12, Kraków 2004.
- Miławicki Marek, *The Dominicans in Saint Petersburg, 1816–1892. A prosopographical study*, w: *I Domenicani e la Russia*, a cura di Viliam Štefan Dóci, Hyacinthe Destivelle, *Dissertationes Historicae*, vol. 37, Roma 2019.
- , „*Hauptschule bey den Dominikanern zu Lemberg*”. *Działalność oświatowa dominikanów lwowskich w XIX w.*, „*Rocznik Lwowski*”, T. 2020–2021.
- , „... i jest dzisiaj jednym ze światel swego zakonu w Galicji”. *Sadok Barącz a dominikanie w przestrzeni kulturalnej Galicji w XIX w.*, „*Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura*”, T. 19: 2020.
- , *Józefińskie kasaty klasztorów dominikańskich w Królestwie Galicji i Lodomerii. Przyczynek do badań and zmianę topografii sakralnej miast galicyjskich na przełomie XVIII i XIX wieku*, w: *Sacrum w mieście. Wymiar religijny, kulturalny i społeczny*, t. 2: *Epoka nowożytna i czasy współczesne*, red. Danuta Quirini-Popławska, Łukasz Burkiewicz, Kraków 2016.
- , *Klasztory dominikanów w archidiecezji lwowskiej w latach 1918–1939 w świetle własnych kronik*, w: *Історія релігії в Україні. Науковий щорічник 2007 рік*, книга 1, Львів 2007.
- , *O. Wincenty Maria Podlewski (1846–1918) – przeor jarosławski i propagator kultu Matki Bożej Bolesnej w Jarosławiu*, „*Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia*”, T. 23: 2017.
- , *Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka. Prolegomena do badań prozopograficznych*, w: *Historia. Ludzie i miejsca. Księga pamiątkowa Profesora Henryka Gapskiego*, red. Robert Kozyrski, Lublin 2019.
- , *Stan i perspektywy badań nad dziejami męskich wspólnot zakonnych Kościoła rzymskokatolickiego w Galicji w latach 1772–1918*, w: *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, t. 2, red. Agnieszka Kawalec, Waclaw Wierzbieniec, Leonid Zaszkilniak, Rzeszów 2011.
- , *Studia zakonne w dominikańskim klasztorze Bożego Ciała we Lwowie. Przyczynek do dziejów kultury duchowieństwa lwowskiego*, w: *Львів (1256–2006): Церква і суспільство. Статті і матеріали*, Львів 2006.
- , „*Świat ode mnie zawsze rzeczy nadzwyczajnych wytargał, a ponadto niesusznie*”. *O. Sadok Wincenty Barącz OP (1814–1892) w świetle źródeł*, „*Lehahayer*”, T. 2: 2013.
- , *Wydania luckiej drukarni dominikańskiej w zbiorach starych druków Biblioteki Kolegium Filozoficzno-Teologicznego oo. Dominikanów w Krakowie*, w: *Видавничий рух в Україні: середовища, артефакти: доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 24–25 жовт. 2019 р.)*, red. Лариса Головата, Володимир Пасічник, Львів 2019.
- , *W wydarzenia roku 1918 widziane zza klasztornej muru. Kroniki klasztorów dominikańskich jako źródło do badań wydarzeń wojennych*, w: *Rok 1918 w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. Daniel Grinberg, Jan Snopko, Grzegorz Zackiewicz, Białystok 2010.
- Miławicki Marek, Szymborski Wiktor, „*Vir sapientiae et morum probitate clarus*”. *Regensi studium generalnego polskiej prowincji dominikanów w XVII w.*, „*Przeгляд Tomistyczny*”, T. 16: 2010.
- Montagna Davide M., *Priore. 2. Tra i Mendicanti*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, vol. 7, diretto di Guerino Pelliccia, Giancarlo Rocca, Roma 1983.
- Monteiro Marit E., *Gods predikers. Dominicanen in Nederland (1795–2000)*, Hilversum 2008.
- Mortier Daniel A., *Notre-Dame de la Quercia*, Paris 1904.
- Muczkowski Józef, *Kościół Św. Trójcy w Krakowie*, „*Rocznik Krakowski*”, T. 20: 1926.
- Myszka Łukasz, *Dominikanie w Toruniu od XVI do XIX wieku. Katolicki zakon w protestanckim mieście*, *Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*, t. 15, Kraków 2015.
- Nastalska-Wisniewska Joanna, „*Złota korona na Jej głowie*”. *Wizerunki Matki Bożej uroczyscie koronowane w II Rzeczypospolitej*, w: *Maria Regina. Koronacje wizerunków maryjnych w II Rzeczypospolitej*, red. Aleksandra Witkowska, Bibliotheca Tarnoviensia, t. 9, Tarnów 2011.
- Nauki religijne Wincentego Plebankiewicza dominikana*, t. 1–2, zebrał i wyd. Sadok Barącz, Lwów 1884.
- Niechaj Małgorzata, *Twórczość rzeźbiarza Wita Wisza – od metropolii do prowincji*, w: *Okolice metropolii*.

- Tożsamość – edukacja – kultura*, red. Zofia Budrewicz, Marcin Kania, Region, Edukacja, Kultura, nr 5, Kraków 2012.
- Ossowski Kazimierz, *Prasa Księstwa Warszawskiego, Z Dziejów Kultury Czytelniczej w Polsce*, t. 16, Warszawa 2004.
- Pavoni Mariano, *Odpowiedź oo. dominikanów krakowskich na zarzuty, które p. Stanisław Tomkowicz w feljetonie „Czasu” pod dniem 6 lutego 1887 r. umieścił pod tytułem: Nieco o zabytkach krakowskich, ich miłośnikach i ich niszczycielach*, Kraków 1887.
- Paździor Marian, *Neogotyckie przemiany kościoła Dominikanów w Krakowie*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, 1990, nr 35, z. 1–2.
- Pelczar Józef Sebastian, *Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce*, Kraków 1917.
- Piech Stanisław L., *Studium teologiczne dla zakonników w Galicji 1824–1890*, „Przegląd Kalwaryjski”, T. 15: 2011.
- Pietrzekiewicz Iwona, *Stan krakowskich bibliotek klasztornych w latach 1795–1815*, w: *Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, t. 6, cz. 1, red. Jerzy Jarowiecki, Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne, t. 366, Kraków 2003.
- Plebankiewicz Wincenty, *Słów kilka po zgonie śp. Xiędza Mateusza Kozłowskiego STD, Uniwersytetu Jagiellońskiego profesora*, „Przyjaciel Ludu”, 1840 (R. 6), t. 2, nr 49 z 6 czerwca.
- , *Słowo o Księdzu Mateuszu Kozłowskim STD, Profesorze Akademii Krakowskiej*, „Przyjaciel Ludu”, 1841 (R. 7), t. 2, nr 32 z 6 lutego.
- Popiel Paweł, *W sprawie kościoła dominikańskiego*, Kraków 1887.
- Prejs Roland, *Zakony w galicyjskiej rzeczywistości zaboru austriackiego (1773–1918)*, w: *Sanktuarium Matki Bożej Rzeszowskiej 1513–2013*, red. Aleksander K Sitnik, Wiktor Tokarski, Kalwaria Zebrzydowska 2016.
- , *Życie zakonne w Galicji w XIX i na początku XX wieku*, [w:] *550 lat obecności oo. bernardynów w Przeworsku (1465–2015)*, red. Marcelli R. Gęśła, Aleksander K Sitnik, Kalwaria Zebrzydowska 2015.
- Przepierski Stanisław, *Historia koronacji i kultu obrazu Matki Boskiej Niepokalanej Królowej Różańca Świętego*, Halinów 2009.
- Róża Duchowna czyli Zbiór nabożeństwa ku czci Boga, Najświętszej Maryi Panny i Świętych Pańskich dla wygody wiernych Chrystusowych a mianowicie w Arcybractwie Różańca Świętego zostających*, przedmowa W. M. [Podlewski], Kraków 1877.
- Rusztyn Kunegunda Zofia, *Prowincja polska Zgromadzenia Córek Bożej Miłości w okresie międzywojennym, w: Ojczyzna i wolność. Prace ofiarowane Profesorowi Janowi Ziółkowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Anna Barańska, Witold Matwiejczyk, Ewa M. Ziółek, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego, t. 81, Lublin 2000.
- , *Zgromadzenie Córek Bożej Miłości w latach 1868–1919. Struktura i rozwój terytorialny*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Źródła i Monografie, t. 265, Lublin 2004.
- Sanak Marcin, *Pamięć zdeponowana. Dyplom memoryatywny z galki sygnaturki kościoła Dominikanów w Krakowie z 1863 r.*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 22: 2016.
- , *„Skarbiec przemożny drogich pamiątek”. Zarys dziejów Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2019, nr 111.
- Signorelli Mario, *Santuario Madonna della Quercia, Viterbo. Storia, arte e culto nei secoli*, Viterbo 1967.
- Skrzypek Józef, *Bibliografia pamiątek polskich do 1964 r.*, Wrocław 1976.
- Spiazzi Raimondo, *L’Ordine domenicano e il santuario della Madonna della Quercia*, „Memorie Domenicane”, T. 85: 1968.
- Spież Jan Andrzej, *Przyczynek do dziejów współpracy dominikanów polskich i czeskich. Ojciec Piotr Zaczek – odnowiciel prowincji czeskiej i polskiej zakonu*, w: *Święty Jacek Odrowąż i dominikanie na Śląsku*, red. Antoni Barciak, Katowice 2008.
- Stopniak Franciszek, *Kozłowski Mateusz Jan Paweł (1759–1839), dominikanin, profesor Uniw. Jagiellońskiego, apologeta*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, red. Hieronim E. Wyczawski, Warszawa 1982.
- Szczepaniak Jan, *Dominikanie w XVII-wiecznych krakowskich wykazach święceń*, w: *Historicus Polonus-Hungarus. Księga pamiątkowa ofiarowana Ojcu Józefowi Puciłowskiemu OP w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Tomasz Gałuszka, Pál Atilla Illés, Marek Miławicki, Balázs Zágorhidi Czigány, Kraków 2010.
- , *Rubrycele diecezji krakowskiej z lat 1735–1811 przechowywane w księgozbiornym podręcznym Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2020, nr 114.
- , *Zawartość i katalog rubrycel diecezji krakowskiej z lat 1735–1811 znajdujących się w księgozbiornym podręcznym Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2021, nr 115.
- Sztachelska Jolanta, *Pamiętnikarstwo. Z dziejów terminu i gatunku w XIX w.*, „Studia Podlaskie”, T. 21: 2013.
- Szybisty Tomasz, *Niezachowany witraż projektu Juliusa Hübnera w krakowskim kościele Dominikanów*, „Rocznik Krakowski”, T. 76: 2010.
- Szyborski Wiktor, *Bracia z ulicy Freta. Studia nad dominikanami warszawskimi w epoce nowożytnej*, Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, t. 18, Kraków 2018.
- , *Vice-regents of the Dominican studium generale in Krakow in the modern period – selected aspects*, „Folia Historica Cracoviensia”, T. 21: 2015.
- Świętochowski Robert, *Biblioteka oo. dominikanów w Krakowie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 1976, nr 33.
- , *Mączka Stanisław (1872–1939)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 20, Warszawa 1975.
- , *Śp. Konstanty Żukiewicz OP*, „Ateneum Kapłańskie”, 1949, nr 50, (z. 5).
- , *Tradycje muzyczne zakonu kaznodziejskiego w Polsce*, „Muzyka”, 1963, nr 1–4.
- Świętochowski Robert, Chruszczewski Adam, *Polonia dominicana apud extraneos*, w: *Studia nad historią*

- dominikanów w Polsce 1222–1972, t. 2, red. Jerzy Kłoczowski, Warszawa 1975.
- Tomkowicz Stanisław, *Nieco o zabytkach krakowskich, ich miłośnikach i niszczycielach*, Kraków 1887.
- Tyrowicz Marian, *Prasa Galicji i Rzeczypospolitej Krakowskiej 1772–1850. Studia porównawcze*, Kraków 1979.
- Urban Jacek, *Życie religijne w Wolnym Mieście Krakowie z okręgiem*, w: *Rzeczpospolita Krakowska 1815–1846. Materiały z sesji naukowej 23 maja 2015 roku*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2016.
- Urban Jacek, Cieślak Stanisław, *Przybycie jezuitów do Krakowa w 1867 roku*, w: *Z powrotem w Krakowie. 150 lat jezuitów przy ul. Kopernika (1868–2018)*, red. Stanisław Cieślak, Monika Stankiewicz-Kopeć, Michał Wenklar, Kraków 2022.
- Vicaire Marie-Humbert, *Jandel (Vincent Alexandre)*, w: *Catholicisme hier – aujourd’hui – demain. Encyclopédie*, vol. 6, ed. Gabriel Jacquemet, Paris 1967.
- Wadowski Jan A., *Kościoły lubelskie na podstawie źródeł archiwalnych*, Kraków 1907.
- Wic Władysław, *Rok 1848 w Krakowie*, w: *Rok 1848. Wiosna Ludów w Galicji. Zbiór studiów*, red. Władysław Wic, Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne, t. 267, Kraków 1999.
- Wilk Bernadeta, *W „małym Wiedniu nad Wisłą”. Życie codzienne Krakowa w okresie autonomii galicyjskiej 1867–1918*, Kraków 2008.
- Wirtz Peter, Paulus Odile, Charlier Patrice, *La gouvernance des Dominicains au-delà des théories établies*, <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00691233>.
- Wołczański Józef, *Katalog grobów duchowieństwa rzymskokatolickiego, grekokatolickiego i ormiańskokatolickiego na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie*, „Nasza Przeszłość”, 1997 (R. 87).
- Woźniak Feliks, *Z dziejów II Państwowego Gimnazjum i Liceum im. św. Jacka w Krakowie 1857–1950. Komitet organizacyjny Zjazdu Wychowanków b. II Państwowego Gimnazjum i Liceum im. Św. Jacka w Krakowie. Czerwiec 1967 r.*, Kraków 1967.
- Wysokiński Ireneusz, *Kraków – Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów*, w: *Rękopisy w zbiorach kościelnych*, oprac. Tomasz Makowski, Warszawa 2014.
- , *Pavoni Mariano Felice OP*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011.
- X.K., *Nekrolog. Wspomnienie o X Winc. Plebankiewiczu*, „Orędownik Naukowy”, 1844 (R. 5), nr 38.
- Załęski Stanisław, *Jezuici w Polsce*, t. 5: *Jezuici w Polsce porobiorowej 1773–1905*, cz. 2: *1820–1905*, Kraków 1906.
- Zbudniewek Janusz, *Haynn Jacek (1791?–1855), dominikanin, autor „Assertationes theologicae”*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, red. Hieronim E. Wyczawski, Warszawa 1982.
- Zdanek Maciej, *Regensi dominikańskiego studium generalnego w Krakowie do 1596 r.*, „Przegląd Tomistyczny”, T. 16: 2010.
- Ziemann Eugeniusz, *Mączka Stanisław OP, imię zak. Czesław*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 208.
- Ziółek Ewa M., *Między tronem i ołtarzem. Kościół i państwo w Księstwie Warszawskim*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Źródła i Monografie, t. 384, Lublin 2012.
- Złote gody kapłaństwa Czcigodnego O. Piotra Żaczka Zakonu Kaznodziejskiego*, „Róża Duchowna”, 1939, (R. 38), nr 9.
- Zucchi Alberto, *S. Domenico di Rieti*, „Memorie Domenicane”, T. 52: 1935.
- Żukiewicz Konstanty M., *Królewska pociecha. Cudowna Matka Boska Różańcowa w kościele żółkiewskich dominikanów*, Żółkiew 1929.
- , *Kult Ulanów Jazłowieckich dla Najświętszej Panny*, Lwów 1934;
- , *Matka Boża Gidelska*, Miejsce Piastowe 1929.
- , *Pani nasza Jazłowiecka*, Lwów 1939.
- , *Uroczystość koronacji Cudownego Wizerunku Najświę. Marii Panny Łaskawej w kościele ormiańskim w Stanisławowie dnia 30 maja 1937 r.*, Stanisławów 1938.
- , *W hołdzie Marji. Koronacja Cudownego Obrazu Matki Boskiej Różańcowej w kościele krakowskich dominikanów i kazania podczas tej uroczystości wygłoszone*, Kraków 1922.
- , *Wspomnienia koronacyjne cudownego wizerunku Najświę. Marii Panny Łaskawej w kościele ormiańskim w Stanisławowie*, Stanisławów 1938.

Maszynopisy

- Bajorski Antoni J., „O. Konstanty M. Żukiewicz OP. Apostoł kultu Marii”, Kraków 1954 (mps w Bibliotece Kolegium Filozoficzno-Teologicznego oo. Dominikanów w Krakowie).
- Synowiec Damian, „Działalność duszpasterska franciszkanów galicyjskich (1772–1918)”, Lublin 1969 (mps rozprawy doktorskiej dostępny w Archiwum Franciszkanów w Krakowie, sygn. E-I-255).
- Wichrowicz Cyprian J., „Słownik polskich pisarzy dominikańskich”, Kraków 2009 (mps w Bibliotece Kolegium Filozoficzno-Teologicznego oo. Dominikanów w Krakowie).

Marek Miławicki – dominikanin, doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i wicedyrektor Dominikańskiego Instytutu Historycznego tamże. Zainteresowania badawcze: historia zakonu dominikańskiego w Polsce i Europie Wschodniej, biografistyka dominikańska, dzieje Kościoła ormiańskokatolickiego w Polsce. Autor książki *Polscy dominikanie na misjach w Chinach w latach 1937–1953* (2008) i wielu artykułów oraz współredaktor kilku tomów serii *Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*.

PRIORS OF THE KRAKÓW DOMINICAN CONVENT IN THE PARTITIONS ERA. SKETCH OF A COLLECTIVE PORTRAIT

The article is an attempt to sketch a collective portrait of Dominican Priors active in Kraków during the period of partitions (1795–1918). At the time, 28 monks held office, some for several terms. Having outlined the current, very patchy, state of research on the figures in question, I present the records which became the basis for the appendix, an integral part of the article. The appendix contains basic data on the individual priors: date and place of birth, entry into the order, *profesio religiosa* and ordination to the priesthood (it was not always possible to determine the place), education received before entering the order, functions held (*oficios*), and finally the date and

place of death. The prosopographical part of the article analyses these data. It is also impossible not to mention the achievements of the Kraków priors during their time in office, especially since they had to act in the difficult period when Poland was deprived of its statehood, which was also a period of hostile policy of the partitioning powers towards the Church. In addition, in 1850 the city was hit by a fire that destroyed the church and the priory. The second half of the 19th century was mainly a time of rising from the ruins and working to restore the buildings to their former glory.